

diyanet

Aylık Dergi | Mart 2023 | Sayı: 387

BAŞIMIZ SAĞ OLSUN

■ Hassas Vicdanlar
ve Mümin Yürekler

■ Doğal Olaylara
Doğru Bakış

■ Deprem Gerçeği ve
Türkiye

■ Prof. Dr. Ali Akpınar
ile Birlik ve Beraberlik
Üzerine Söyleşi

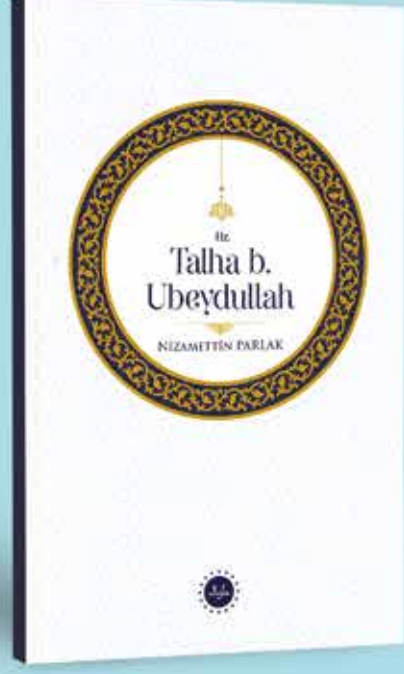
■ Diyanet'in Deprem
Seferberliği

www.yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış yerlerinden,
yurt dışında müşavirlik ve atışeliklerimizden temin edebilirsiniz.

YAYINLARIMIZ

Genç yaşta İslam'a girişi, katıldığı savaşlar ve üstlendiği görevlerin yanı sıra zekâsı, hatipliği, fedakârlığı, cömertliği ve cesaretiyle de öne çıkan Talha b. Ubeydullah (r.a.), Sevgili Peygamberimizin arkadaşlarından ve ilk Müslümanlardandır.

İnna lillahi ve inna ileyhi raciun. Başımız sağ olsun. Milletçe büyük bir afet yaşadık. Cenab-ı Allah'tan ölülerimize rahmet, yaralılarımıza acil şifalar diliyoruz. 6 Şubat'ta Kahramanmaraş'ta meydana gelen ve 11 şehrimizde büyük bir yıkıma sebep olan iki büyük depremle ülkemiz kelimenin tam anlamıyla yasa büründü. Yaşanan acıyı tarif etmeye kelimelerin gücü yetmez.

Milletlerin büyük imtihanlardan geçtiği dönemler vardır. Bu afet, sebep olduğu yıkımlar, yol açtığı ölümler, geride bırakancağı izlerle tarihimizde elim bir yara olarak kalacaktır. Binlerce insanımızın şehit olduğu, binlercesinin de yaralı olarak kurtulduğu deprem felaketinin hemen ardından milletimiz yediden yetmişe seferber oldu. Devlet ve millet, el ele vererek bütün imkânlarıyla afet bölgesine koştu, geniş bir alanda meydana gelen felaketin yaralarını sarmaya, depremle evsiz kalan milyonları kışın soğuşunda açta açıkta bırakmamaya çalıştı.

Gerçekten de tarihte eşine az rastlanır bir dayanışma ruhuyla insanımız bu büyük acının etrafında kenetlendi. Dağ köylerinden uzak şehirlere kadar halkımız varını yoğunu ortaya koydu, koymaya da devam ediyor.

Diyanet İşleri Başkanlığımız ilk günden itibaren camileri halka açarak, personelini seferber ederek afet bölgesinin tam ortasında oldu. Kurtarma faaliyetlerinde, tırların hazırlanıp gönderilmesinde, iaşe ve yemek dağıtımında, çadırların kurulmasında ve defin hizmetlerinde yirmi bine yakın personelini aktif olarak sahada görevlendiren Başkanlığımız, bu elim olayda depremzedelerin ihtiyaç duyduğu manevi desteği de bütün imkânlarıyla ortaya koymaya çalıştı.

Büyük bir imtihan yaşayan aziz milletimizin; sabırla, azimle ve kararlılıkla bunun da üstesinden geleceğine, yaralarını sarıp yoluna devam edeceğine inanıyoruz. Diyanet Dergisi olarak bu sayımızda bu acımızı birçok yönüyle sayfalarımıza taşıdık. Mustafa Irmaklı, "Hassas Vicdanlar ve Mümin Yürekler"; Doç. Dr. Enver Osman Kaan, "Doğal Olaylara Doğru Bakış"; Doç. Dr. Bülent Özmen, "Deprem Gerçeği ve Türkiye"; Prof. Dr. Mahmut Çınar, "Deprem Gölgesinde"; Adil Elzerey, "Diyanet'in Deprem Seferberliği" başlıklı yazılarıyla dosyamıza katkıda bulundu. Bu ayki söyleşi konuğumuz ise Prof. Dr. Ali Akpınar Hocamız.

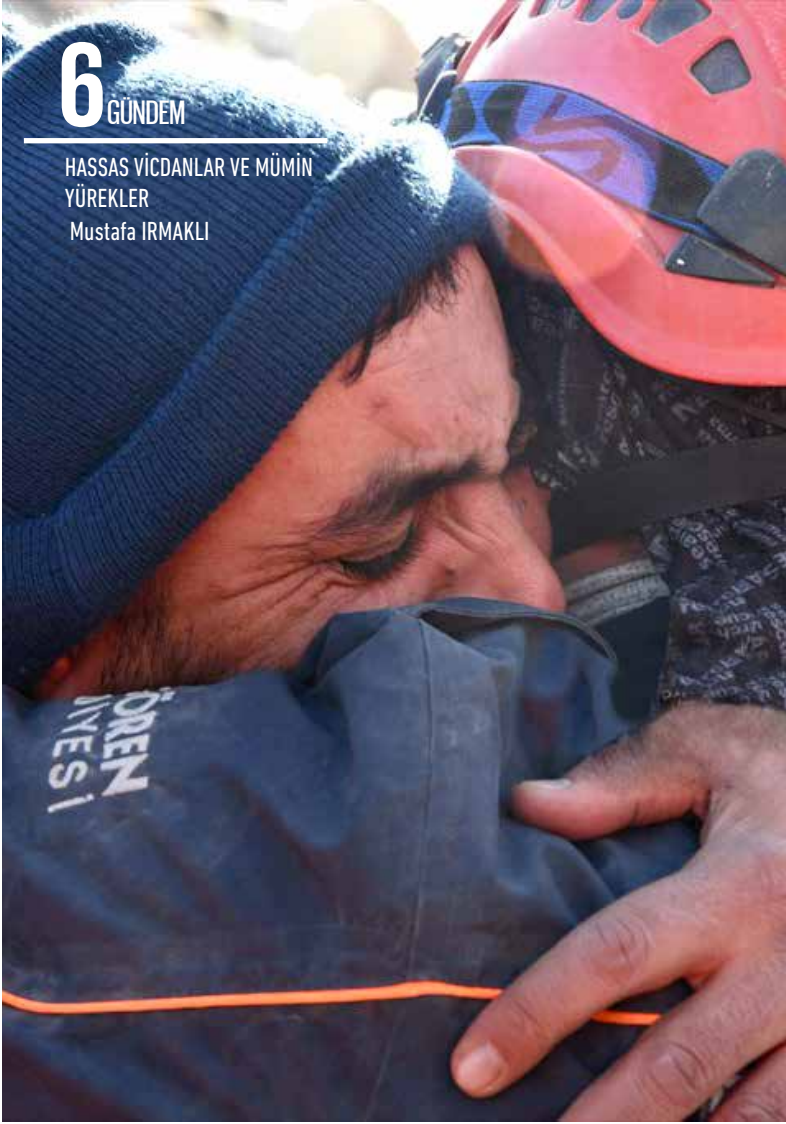
Allah milletimize bir daha böyle acılar yaşatmasın. Âmin.

Doç. Dr. Fatih KURT

İÇİNDEKİLER

6 GÜNDEM

HASSAS VİCDANLAR VE MÜMİN
YÜREKLER
Mustafa IRMAKLI

12 GÜNDEM

DOĞAL OLAYLARA DOĞRU BAKIŞ
Doç. Dr. Enver Osman KAAAN

16 GÜNDEM

DEPREM GERÇEĞİ VE TÜRKİYE
Doç. Dr. Bülent ÖZMEN

20 GÜNDEM

DEPREMİN GÖLGESİNDE
Prof. Dr. Mahmut ÇINAR

22 SÖYLEŞİ

PROF. DR. ALİ AKPINAR:
"GÜN, BİRLİK VE BERABERLİK GÜNÜDÜR."
Mahir KILINÇ

26 DİN DÜŞÜNCE YORUM

DİYANET'İN DEPREM SEFERBERLİĞİ
Adil ELZEREY

30 DİN DÜŞÜNCE YORUM

İNSANIN DUA ETME İHTİYACI VE DUANIN
PSİKOLOJİK YÖNDEN ETKİLERİ
Doç. Dr. Nurten KIMTER

34 VAHYİN AYDINLIĞINDA

SÖZÜN EN GÜZELİNE TALİP OLMAK
Dr. Bayram KÖSEÖĞLU

36 HADİSLERİN İŞİĞİNDE

İNSANLARA MERHAMET ETMEYENE
ALLAH DA MERHAMET ETMEZ
Ahmet OĞUZ

38 DİYANET ARŞİVİ

99. YILINDA DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞININ
YAYIN FAALİYETLERİ
Dr. Mehmet BULUT

diyanet

SAYI
387 | MART
2023

Diyaret İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih KURT

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Yayın Kurulu
Doç. Dr. Fatih KURT
Dr. Lamia LEVENT ABUL
Dr. Abdülkadir ERKUT
Hüseyin ARI
Mahmut KAYIŞ
Dr. Kübra ÇIÇEKLI

Editör
Emin GÜRDAMUR

Yayın Koordinatörleri
Mustafa BERK
Mahir KILINÇ
Mustafa Mirza DEMİR

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik - Tasarım
Arketip Ajans
www.arketipajans.com

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /diyanetdergisi
Twitter: /diyanetdergisi
Instagram: /diyanetdergisi

42 BUNU KONUŞALIM

YAVUZ SELİM KARABAYIR:
"HAYATIMIZ BOYUNCA
UNUTAMAYACAĞIMIZ ANLARA
ŞAHİTLİK ETTİK."

46 DİN TARİH TOPLUM

YERYÜZÜ MESCİT
Muhammet GÜNDOĞDU

48 KUR'AN SURELERİ

ÂL-İ İMRAN SURESİ
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

52 | *Gezici*
Mikrofon

54 KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT

KARANLIK DÜNYANIN AYDINLIK SESİ
ÂŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU
İhsan ÜNLÜ

58 KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT

İSLAM DÜNYASINDA KİTAP VE KÜTÜPHANE
Ekrem ÖZDEMİR

62 | HAYATA VE HAKİKATE DAİR
Abdurrahman AKBAŞ

64 KIRILMA NOKTASI

DEPREMLER
Alparslan AKÇA

66 KAFAMA TAKILANLAR

DEPREMLER NEDEN OLUYOR?
Prof. Dr. Cağfer KARADAŞ

68 ÇAĞIN ÂLİMLERİ

MUHAMMED GAZALİ
ÜMMETİN DERDİNİ DERT EDİNEEN DAVETÇİ
Enbiya YILDIRIM

72 İNSAN HÂLİ

AFETLERDE MANEVİ DESTEK
Dr. Feyza BEKİ

76 HATIRA DEFTERİ

EN ACI GÖREV
Gülnehal BORA

80 KİTAPLIK

HADİSLERLE ÇOCUK
Fatma KAYA

Abone İşleri

Tel: 0312 295 71 96-97
Faks : 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Online Abonelik:

yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abone Şartları

Yurt İçi yıllık: 300.00 TL
Yurt Dışı yıllık: ABD: 108 ABD Doları
AB Ülkeleri: 54 Euro
Avustralya: 225 Avustralya Doları
İsviçre: 96 Frank
Avusturya: 93 Euro

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye Daire Başkanlığının T.C. Ziraat Bankası, Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN: TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57 nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye Daire Başkanlığına gönderilmesi gerekmektedir.

Temsilcilikler; Yurt İçi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri - Yurt Dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü:

Aylık, Yaygın, Süreli Yayın, Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Baskı

BAŞAK Matbaacılık Tanıtım Hizmetleri İth. İhr. A.Ş.
Anadolu Bulvarı Meka Plaza 5/7 7. Kat
Gimat Yenimahalle/Ankara
Tel: 0 312 397 16 17

Basım Tarihi: 27.02.2023

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın Adıyla.

DOĞAL AFETLER VE DEPREM

Prof. Dr. Ali ERBAŞ

Diyaret İşleri Başkanı

Bütün unsurlarıyla kâinat Yüce Allah tarafından belli bir düzen, gaye ve hikmete dayalı olarak yaratılmıştır. Tabiatın işleyişinden gezegenlerin hareketlerine kadar her şey belli bir ölçüye ve Yüce Yaratıcı'nın takdir ettiği bir nizamla göre varlığını sürdürmektedir. (Yunus, 10/5; Kamer, 54/49) Bu bağlamda dağlardan ovalara, yer altı kaynaklarından meteorolojik olaylara, envaiçeşit bitkinin varlığından tüm canlı türlerine kadar yaratılan her şey hayatın devamı ve dünyanın dengesi açısından önemli işleve sahiptir. Bu muhteşem işleyiş içerisinde insanın özel bir yeri ve görevi vardır. Zira o, akıl nimeti başta olmak üzere pek çok üstün kabiliyetle donatılmış ve vahye muhatap kılınarak diğer varlıklar arasında ayrıcalıklı bir konuma yükseltilmiştir.

Varoluşunun gaye ve hikmetini idrak ederek buna uygun bir hayat sürmekle mükellef tutulan insanın, dünya hayatında Rabbine, kendisine ve içinde yaşadığı topluma karşı olduğu gibi tabiata karşı da çeşitli ödevleri vardır. Bu durum, insana, öncelikle tabiatın bir nimet ve emanet oldu-

ğu bilinciyle hareket etme, onu tahrip ve ifsattan sakınma sorumluluğu yükler. Söz konusu sorumluluk ihmal edildiğinde ve tabiata zarar verecek işler yapıldığında bundan en büyük zararı yine insan görecektir. (Rum, 30/41.) Nitekim bugün dünya çapında yaygınlık gösteren kuraklık, sel vb. felaketlerin bir sebebi de insanoğlunun Allah'ın evrene koyduğu kanunları ihlal ederek tabiatın fitri özelliklerini göz ardı etmesidir. Tabiatın işleyişini dikkate almayan tutum ve davranışların afetlere sebep olması kaçınılmazdır. Bu bağlamda insanoğlu, örneğin yağmurun sel felaketine dönüşmemesi için ormanları muhafaza etmek ve akarsu yataklarına yerleşmekten kaçınmak zorundadır. Aynı şekilde yerleşim yerlerinin inşaa ve imarında deprem riskini hesaba katmak, zemin, malzeme ve inşaa teknikleri başta olmak üzere gerekli tüm iş ve işlemleri söz konusu gerçekliğe göre planlamak mecburiyetindedir. İnsanın bu bilinçle hareket etmesi ve gücünün yettiği hususlarda üzerine düşeni hakkıyla yaparak gerekli tedbirleri alması Yüce Allah'ın emridir. Bu sebeple insan, Al-

lah'ın emrine samimiyetle bağlanıp iman ederek iyi, güzel ve sağlam işler yapmalı; adalet, iyilik, insaf ve merhamet gibi temel insani değerlerden hayatı boyunca ayrılmamalıdır.

Elbette her insanın dünya hayatında birtakım zorluklar ve sıkıntılarla karşılaşması mümkündür. Zira hiçbir acının ve hüznün olmadığı tek yer, ebedi mutluluk yurdu olan cennettir. İnsanoğlu bu dünyada bazen kendi ihmal ve hataları bazen iradesinde olmayan olaylar bazen de tamamen başkalarının kusurları sebebiyle meşakkat ve sıkıntı yaşayabilir. Bu durumda söz konusu sıkıntı, zorluk, afet ve musibete yol açan etkenlerin neler olduğu, bir ihmal ve kusur olup olmadığı ciddiyle ele alınmalıdır. Yaşananlar doğru değerlendirilerek ibret ve ferasetle en uygun davranış ortaya konulmalıdır. Diğer yandan afetler meydana geldiğinde öncelikle karşılaşılan zorlukların üstesinden gelebilmek için maddi ve manevi tüm imkânlar kullanılarak gayret gösterilmelidir. Bireysel ve toplumsal psikolojiyi olumsuz etkileyen, yaraların sarılmasına ve acıların teskin edilmesine katkısı olmayan her türlü tutum ve davranıştan özenle kaçınılmalıdır.

Bununla birlikte sebepleri ne olursa olsun müminler, yaşadıkları hiçbir şeyi dünya hayatının bir imtihan olduğu gerçeğinden ayrı düşünmezler. Allah Teâlâ, “Hanginizin daha güzel işler yapacağını denemek için ölümü ve hayatı yaratan O’dur. O, güçlüdür, çok bağışlayıcıdır.” ayetiyle ölümün ve hayatı yaratılış hikmetinin imtihan

olduğunu beyan etmektedir. (Mülk, 67/2.) Bu bağlamda insanın zorluklar ve kolaylıklar, sıkıntılar ve nimetler karşısında ortaya koyacağı tavır ve davranış da bir sınanma vesilesidir. Dolayısıyla alınması gereken tüm tedbirleri alıp elinden gelen her türlü çabayı gösterdikten sonra başa gelene sabretmek, Allah’a güvenmek ve teslim olmak, müminler için hem temel bir ilke hem de Allah’ın rahmet, lütuf ve inayetine vesile olacak bir tutumdur. Nitekim Yüce Rabbimiz, her türlü dert, sıkıntı ve kederle karşı sabrı kuşananları sevdiğini, onlarla beraber olduğunu ve onları mükâfatlandıracağını bildirmekte (Bakara, 2/286; Âl-i İmran, 3/146.); Müslümanlardan her daim birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye etmelerini istemektedir. (Asr, 103/1-3.) Peygamber Efendimiz de “Müminin durumu ne hoş! Onun bütün işleri hayırlı ve kazançlıdır. Bu duruma müminden başka hiç kimsede rastlanmaz. Mümin bir nimete nail olduğunda şükrederse bu onun için hayır olur. Darlık ve sıkıntıya düştüğünde sabrederse bu da onun için hayır olur.” (Müslim, Zühd, 64.) hadis-i şerifiyle, gerek nimet gerekse musibet karşısında mümüne yakışan davranışı beyan etmektedir. “Batan bir diken bile olsa başına gelen her musibet/acı, Müslümanın günahlarına kefarettir.” (Müslim, Birr, 49.) hadis-i şerifiyle de mümince duruşun her musibeti hayra dönüştüreceğine işaret etmektedir.

Bu noktada önemle ifade etmek gerekir ki sabır, çaresizce beklemek değil, zorluklara

göğüs germek ve onların üstesinden gelmek için çalışmaktır. Bugünlerde millet olarak yaşadığımız ağır musibetler, sabrın, metanetin, azmin ve mücadelenin ne kadar önemli olduğunu açıkça göstermektedir. Maalesef ülkemiz büyük bir depremle sarsıldı. Tarifi imkânsız acılar yaşıyoruz. Necip milletimiz büyük bir fedakârlık ve çağlara örnek teşkil edecek bir kadirşinaslıkla büyük bir dayanışma gösteriyor. İnanç ve azimle tarihten beri nice zorlukların üstesinden gelen aziz milletimiz, yaralarını sarmak ve zorlukların üstesinden gelmek için adeta tek vücut oldu. Ülkemizin her evinde, mahallesinde, sokağında, şehrinde deprem bölgesine yardım edebilmek için büyük bir gayret var. Devletimiz, milletimiz, sivil toplum kuruluşlarımız seferber olmuş durumda. Tarihin en büyük zorluklarından birini yaşayan milletimiz, aynı zamanda tarihin en büyük fedakârlıklarından birini gösteriyor. Bu büyük afetle mücadele bir kez daha göstermiştir ki; milletimizin sabır, azim ve kararlılığı bütün zorlukların üstesinden gelecek kadar güçlüdür. Elbette Türkiye acılarını teskin edecek, yaralarını saracak ve umutla geleceğe yürümeye devam edecektir.

Rabbimiz depremde hayatını kaybeden tüm kardeşlerimize sonsuz rahmetiyle muamele eylesin. Yakınlarına ve milletimize sabr-ı cemil, yaralılarımıza acil şifalar ihsan eylesin. Ülkemizi, milletimizi, âlem-i İslam’ı ve tüm insanlığı her türlü afet, musibet ve kötülüklerden muhafaza eylesin. ■

HASSAS VİCDANLAR VE MÜMİN YÜREKLER

Mustafa IRMAKLI

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

Doğal afetler insanlığın en zor zamanlarıdır

Söz biter, kelimeler kifayetsiz kalır. Yüreklere bir hançer gibi saplanan duyguların, feryatların, hıçkırıkların taşıdığı manayı ifade etmeye alfabenin takati yetmez. Bir depremin enkazı bütün temiz gönüllere saplanır, bir yangının alevinde tüm hassas yüreklere ateş dokunur, bir sel felaketi ya da bir salgın hastalık bozulmamış her vicdanda ağır yaralar açar. Doğudan batıya, kuzeyden güneye; coğrafyası, inancı, dili, rengi farklı milyonlarca insan aynı duyguda buluşur. İnsanlığın vicdanı tek bir vicdana dönüşür. İnsanlığın en güçlü evrensel dilinin, vicdanın ve acının dili olduğu gerçeği her afet ve musibette yeniden yaşanır. Hayata ve olaylara yapay pencerelerden değil yüreklerden bakıldığında kolların yardımlaşmaya ve kucaklaşmaya ne kadar yatkın olduğu fark edilir. Herhangi bir afet bölgesinde, dünyanın farklı coğ-

rafyalarından gelen insanların aynı umudun, hüznün, heyecanın içinde âdeta tek bir yüreğe dönüşmesi, hayatı onaracak ve güzelleştirecek olan en güçlü imkânı da aşikâr eder.

Doğal afetler insana acizliğin ve çaresizliğin en derin duygularını yaşatır

Zayıf oluşunu tüm iliklerine kadar hisseder insan. Ağırlığını ifade etmekte rakamların yetersiz kaldığı kara kütlelerinin hareket ettiği bir afetin karşısında nereye koşsa acziyetinin ve yalnızlığının yalın hâliyle karşılaşır. Güçlü zayıf, zengin fakir, genç yaşlı gibi farklılıklar ve statüler bir anda buharlaşır ve insan muhtaç oluşun çizgisinde yan yana gelir. Devasa enkaz yığınlarını parmaklarıyla kaldırmak, âdeta kıyamet sahnelerinin içinden kartallar gibi geçerek imdada koşmak ister ama zayıflığının dayanılmaz yüküyle baş başa kalır. Her afetin ardından nice ağıtlar, yarım kalmış hikâyeler, ibret dolu anekdotlar, muhtaç olu-

şun silinmez tabloları olarak gök kubbede yerini alır. Diğer yandan zor zamanlar, hayatın olağan akışı içinde fark edilmeyen ya da önemsenmeyen nefes alıp vermek, el ele tutuşabilmek, ihtiyaç duyduğunda bir yudum suya bir lokma gıdaya ulaşabilmek gibi imkânların ne kadar büyük nimetler olduğunu hatırlatır.

Doğal afetler, insanoğlunun, hayatın anlamını, varoluşun hikmetini daha çok düşündüğü, konuştuğu, sorguladığı zamanlardır

İnsan yaşananları izah etme ihtiyacı duyar. Esasında anlam arayışında doğru bir yaklaşım

Fotoğraf: AA

güvenli bir geleceğin inşasında en büyük imkândır. Bu noktada öncelikle insanı ve evreni bir bütünlük içerisinde ele almak gerekir. Nitekim içinde bulunduğumuz evren, yer gök ve ikisi arasındaki her şey ilahi bir düzen ve şaşmaz bir ölçü ile bir gaye ve hikmete dayalı olarak Yüce Allah tarafından yaratılmıştır. (Kamer, 54/49; Yunus, 10/5.) Yaratılan her varlığın evrende bir görevi, her nesnenin hayatın devamı bağlamında bir hikmeti vardır. Kur'an-ı Kerim'de dünyanın insanın yaşamasına uygun bir zemin olarak yaratıldığı ve dağların yeryüzünün dengesini sağlayan bir işleve

sahip olduğu beyan edilir. (Nebe, 78/6-7.) Esasında doğal afetler bağlamında gündeme gelen tabiat özelliklerinin veya yer altında oluşan enerji birikiminin yeryüzünün dengesi açısından belli işlevlere sahip olduğu bir gerçektir. Örneğin yağmur yeryüzü için büyük bir rahmet iken ormanların yok edilmesi ve tabiatın tahrip edilmesi neticesinde büyük felaketsel sebepler olabilmektedir. Burada önemli olan ve ihmal edilmemesi gereken husus, insanın, doğayla ilişkisini belirlerken bu gerçekliğin farkında olarak hareket etmesidir. Diğer yandan evreni en güzel şekilde ve mü-

kemmel bir düzen içerisinde yaratan Yüce Allah, onun işleyişini temin eden ve devamını sağlayan fizik, biyoloji ve sosyal yasalar koymuştur. Dolayısıyla en küçük zerresinden en büyük kütesine kadar, canlı cansız, kâinattaki her şey, "sünnetullah" denilen söz konusu yasalar çerçevesinde Yüce Yaradan'ın takdir ettiği bir nizam içinde varlığını devam ettirmektedir.

İnsanın varlık âlemi içinde özel bir konumu ve görevi vardır

Başta akıl nimeti olmak üzere pek çok üstün özellikle donatılan ve vahye muhatap kılınarak ilahi rehberliğe mazhar olan

Fotoğraf: AA

insanın yeryüzünde en temel vazifesi varoluşunun gaye ve hikmetini idrak ederek ona uygun şekilde yaşamaktır. Âlemlerin Rabbine samimiyetle iman ederek vahyin kılavuzluğunda, yeryüzünde marufun, iyilik, merhamet, güzel ahlak ve adaletin teminatı olmaktadır. Bu bağlamda insanın Rabbinde, kendine, ailesine, topluma ve tabiata karşı sorumlulukları vardır. İnsanın tabiata karşı sorumluluğu, tabiatın bir nimet ve emanet olduğu bilinciyle onu tahrip etmeden imkânlarından istifade etmektir. Tabiatın özelliklerini ve işleyişindeki kuralları dikkate almaktır. Bu gerçeklik ihmal edildiğinde pek çok sorun ortaya çıkacak ve kaybeden yine insan olacaktır. Nitekim bugün insanlığı kuşatan küresel musibetlerin,

afetlerin, çevresel krizlerin en büyük sebebi, insanoğlunun tabiatın özelliklerini dikkate almadan, ona karşı sorumsuzca, tamahkâr ve hoyrat şekilde davranmasıdır.

İnsanoğlu tabiatla uyumlu yaşamaya mecburdur

Doğal afetleri anlamaya çalışırken öncelikle Allah'ın evrene koyduğu doğal yasalara uygun hareket edilip edilmediğinin muhasebesi yapılmalıdır. Elbette Allah'ın gücü her şeye yeter. O, dilediğini dilediği şekilde yapma kudretine sahiptir. Var iken yok, yok iken var edebilir. O'nun iradesine karşı durabilecek hiçbir şey yoktur. Ancak O, koyduğu kanunlarla evrenin işleyişini düzenlemekte ve insanlardan da evrene ve tabiata koyduğu kanunla-

ra uymasını istemektedir. Bu bağlamda yerleşim yerleri oluşturulurken ve evler yapılırken doğal afet riski mutlaka göz önünde bulundurularak zemin, malzeme ve yapı teknikleri söz konusu gerçekliğe göre planlanmalıdır. Çünkü tabiatın doğal işleyişine müdahale eden ya da doğanın özelliklerini dikkate almayan davranışların afet ve felaketlere sebep olması kaçınılmazdır. Dolayısıyla insanın, sorumluluk bilinciyle hareket ederek gücünün yettiği hususlarda üzerine düşeni harfiyen yerine getirmesi ve gerekli tedbirleri alması temel bir sorumluluk olarak Yüce Allah'ın emridir. Bu anlamda, "...Kendi kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin. Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever." (Bakara, 2/195.) ayeti, çok

önemli ilahi bir prensiptir. Zira yeryüzünde yaşanan olaylar, Allah'ın evrene koyduğu yasalara uygun olarak sebep sonuç ilişkisi içerisinde gerçekleşir. Bu bağlamda insanlığın yaşadığı afetlerin ve küresel musibetlerin; tedbirlerin ihmal edilmesi, sorumlulukların yerine getirilmemesi, tabiatın işleyişinin dikkate alınmaması gibi pek çok boyutunun olduğu bir gerçektir. Nitekim Yüce Allah, "Başınıza her ne musibet gelirse kendi yaptıklarınız yüzündendir. O, yine de çoğunu affeder." (Şura, 42/30.) ayetiyle, musibetlerin meydana gelmesinde insanın sorumluluğuna dikkat çekmiştir. Çünkü insan akıllı, zekâsı ve kabiliyetleri ile tabiatın özelliklerini fark etmek ve doğal afetlere karşı tedbirli olmak bakımından pek çok imkâna sahiptir.

Tevekkülü anlamlı kılan tedbire riayettir

Bütün tedbirleri aldıktan sonra Allah'a sığınmak, O'na güvenmek ve dayanmak anlamına gelen tevekkül, İslam'ın en önemli ilkelerinden biridir. Dolayısıyla sünnetullah'a uygun hareket edip gerekli tüm tedbirleri aldıktan sonra tevekkül ile takdire rıza gerekir. Tevekkül, varlıklar ve olaylar arasındaki sebep sonuç ilişkisini esas alarak hazırlıkları yaptıktan sonra tüm sebeplerin ve tedbirlerin üzerinde yüce bir kudret olarak Allah'ın iradesine teslim olmayı ifade eder. Hem akla hem de akıllı önemli bir değer ve büyük bir nimet olarak gören İslam'a göre insan, afetlerden korunmak için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Zira sebepleri ihmal

etmek tabiatındaki doğal işleyişi reddetmek anlamına gelir. Nitekim Peygamber Efendimizin, "Devemi bağladıktan sonra mı tevekkül edeyim yoksa bağlamadan mı?" diye soran sahabiye, "Önce bağla, sonra tevekkül et." (Tirmizi, Kıyame, 60.) şeklindeki cevabı, tevekkülü doğru anlamak bakımından açık bir referanstır. Bu bağlamda afet, bela ve musibetleri insanın iradesini ve sorumluluğunu yok sayarak tamamen Allah'a havale edip kader ile izah etmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Zira insanın varlık âleminde en belirgin vasfı irade ve sorumluluk sahibi olmasıdır. Bu yönüyle o, iradesini doğru kullanıp kullanmadığı ve sorumluluklarını yerine getirip getirmediği bakımından ahirette de hesaba çekilecektir. Üstelik tedbirsizliği ve işini hakkıyla yapmaması başkalarının hayatını kaybetmesine, acı çekmesine sebep olursa o zaman sorumluluğu ve vebali çok daha ağır olacaktır.

Elbette kâinattaki hiçbir şey Allah'ın bilgisi ve yaratması dışında meydana gelemez

Nihayetinde, iyi kötü, zor ya da kolay, yaşanan her şey insan için bir imtihandır. İnsan bazen kendi hataları sebebiyle bazen de iradesi dışında bela ve musibetlere maruz kalabilir. Tüm tedbirlerini aldığı hâlde zorluklarla karşılaşabilir. Başkalarının hataları sebebiyle acılar yaşayabilir. Bu durumların hepsi onun metanetini, sabır ve şükür dünyasını ortaya koyan süreçlerdir. "Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabreden-

leri müjdele. Onlar; başlarına bir musibet gelince, 'Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aittiz ve şüphesiz O'na döneceğiz.' derler." (Bakara, 2/155-156.) ayeti, söz konusu gerçeğin açık bir beyanıdır. Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde, insanın yeryüzünde, zorluklarla ve nimetlerle sınındığına dair pek çok bilgi ve beyan vardır. Allah'ın en sevgili kulları olan peygamberler, hayatın en zorlu süreçlerinden ve en çetin imtihanlarından geçmişlerdir. Nitekim son nebi ve âlemlere rahmet olarak gönderilen Sevgili Peygamberimiz, doğmadan önce babasını, küçük yaşta annesini, yanına sığındığı dedesini kaybetmiş, yetim kalmanın tarifi imkânsız duygularını yaşayarak büyümüştür. 7 evladından 6'sı hayatın zorlukları ve hastalıklar sebebiyle kendisinden önce vefat etmiş, çocuklarına düşkün bir baba olarak onların hüznünü ve hasretini iliklerine kadar yaşamıştır. İnandığı gibi yaşayabilme uğruna evini, sevdiği yurdunu terk etmek durumunda kalmıştır. Oğlu İbrahim küçük yaşta bir hastalık sebebiyle vefat ettiğinde kâinatın efendisinin gözünden yaşlar dökülmüştü. Abdurrahman b. Avf, "Ey Allah'ın Resulü! Siz de mi ağlıyorsunuz?" diye sorduğunda, "Bu gördüğün gözyaşları rahmet ve şefkat eseridir." dedikten sonra, "Göz yaşarır, kalp hüznlenir. Biz ancak Rabbimizin razı olacağı sözleri söyleriz. Ey İbrahim! Seni kaybetmekten dolayı gerçekten üzgünüz." (Buhari, Cenaiz, 43.) buyurarak acılar ve zorluklar karşısında mümince duruşun en güzel örneğini ortaya koymuştur.

Doğal afetler, musibetler ve zorluklarla karşılaştığında müminlere düşen en temel görev; sabır, akliselim ve metanet ile hareket etmektir

Dünya aynı zamanda bir mücadele meydanıdır. Mümin, hayatın zorlukları karşısında sabırla mücadele, nimetleri karşısında şükürle mukabele eder. Esasında sabır içselleştirmek, kanıksamak, sıradanlaştırmak değil; azim, kararlılık ve inançla zorlukların üstesinden gelmek ve musibetleri bertaraf etmek için var gücüyle gayret etmektir. Şükür ise imkânlarını, sevdiği malını ve sahip olduğu nimetleri, iman ve kulluk bilinciyle sadece Allah'ın rızasını umarak hiçbir karşılık beklemeden muhtaçlarla paylaşmaktır. Dolayısıyla zor zamanlar, aynı zamanda imkânı olanların vicdan ve ahlak sınavıdır. Darda kalanların imdadına koşma, yardımlaşma, paylaşma, acı ve hüznelerine ortak olma zamanıdır. Peygamber Efendimiz, "Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermeye, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer." (Müslim, Birr, 66; Buhari, Edeb, 27.) buyuyor. Başkasının acısıyla yanan yürekler insan olmanın ispatıdır. Böyle bir kalbin göstergesi ise yüreği yananların yanında olmak, yardımına koşmaktır. Yardımlaşma ve dayanışmanın en güçlü örnekleriyle afetlerin meydana getirdiği yaraları

Dünya aynı zamanda bir mücadele meydanıdır. Mümin, hayatın zorlukları karşısında sabırla mücadele, nimetleri karşısında şükürle mukabele eder.

sarmaya çalışmaktır. Bireysel ve sosyal psikolojiyi olumsuz etkileyen, afetle mücadeleye katkısı olmayan tüm tutum ve davranışlardan özenle kaçınmak ve sorumluluk bilinciyle hareket etmektir. Hadiseleri ibret ve ferasetle değerlendirip yaşananlardan doğru dersler çıkarmaktır.

Zor zamanlarda dua ve yakarışlarla Allah'a sığınmak yaralı yüreklerle merhem olacak, mahzun gönülleri teskin edecektir

Dua, yalnızlık ve çaresizlik girdabından güven ve umuda yollar açacaktır. Her şeyi bilen, sonsuz rahmet sahibi yüce bir varlığın idrakinde olmak, manevi direnci güçlendirecektir. Duanın kalbi iyileştiren, huzura kavuşturan bir özelliği vardır. Zira dua Âlemlerin Rabbi'ne sığınmaktır. Hâlini O'na arz etmektir. Mutlak güç ve kudret sahibi olan Allah, "Bana dua edin, duanızı kabul edeyim." (Mümin, 40/60.) buyurmaktadır. Diğer yandan dünyanın geçici bir imtihan yurdu olduğu, asıl hayat olan ahirette herşeyin karşılığının tastamam verileceği ve ilahi adaletin gerçekleşeceği inancı, bela, musibet ve zorluklarla mücadelede insanı teskin edecek ve güçlü kılacak büyük bir nimettir. Nitekim dünyada başına gelen sıkıntı ve ıstıraplara sabredip en güzel şekilde mücadele edenler, ahirette büyük bir mükafata, ebedî bir huzur ve refaha kavuşacaktır. Kur'an-ı Kerim'de felaket ve ıstıraplara tahammül gösterenler için, "...Sabredenleri müjdele." (Bakara, 2/155.)

ayeti, bu gerçeği ifade etmektedir. Masumlar için dünyada karşılaşılan bela ve musibetler, ahirette bağışlanma, rahmet ve mükâfat vesilesi olacaktır. Peygamber Efendimizin müjdesiyle; müminin sıkıntısı, hastalığı, üzüntüsü, vücuduna batan bir dikene varıncaya kadar kendisine eziyet veren her şey için Allah onun derecesini yükseltir ve hatalarını affeder. (Buhari, Merda, 1.) Diğer yandan yüce dinimiz İslam, doğal afetlerde hayatını kaybedenleri şehit saymaktadır. Peygamber Efendimiz bir hadisinde, “yanarak, boğularak, yıkıntı/enkaz altında kalarak” hayatını kaybedenlerin şehit olduğunu bildirmektedir. (Nesai, Cihad, 48; İbn Mace, Cihad, 17.)

Ülke olarak büyük bir acı, derin bir hüzün yaşıyoruz

Eşine pek rastlanmayan bir afetin içinden geçiyoruz. Aynı zamanda bir ülkenin ve milletin yaşayabileceği en zor süreçlerden biri olan bu büyük deprem felaketi karşısında milletçe destansı bir mücadele veriyoruz. İnanç ve azimle tarihten beri nice zorlukların üstesinden gelen aziz milletimiz yaralarını sarmak ve zorlukların üstesinden gelmek için âdeta tek vücut oldu. Ülkemizin her evinde, mahallesinde, sokağında, şehrinde deprem bölgesine yardım edebilmek için büyük bir gayret var. Bütün kurumlar ve sivil toplum örgütleri seferber oldu. Tarihin en büyük sınavlarından

birini yaşayan milletimiz, tarihin en büyük fedakârlıklarından birini gösteriyor. Dünyanın her yerinden gelen yardımlar aynı zamanda milletimizin dünyanın her yerine yardım elini uzattığının da bir ifadesidir. Bu büyük afetle mücadele bir kez daha açıkça göstermiştir ki milletimizin sabır, azim ve kararlılığı bütün zorlukların üstesinden gelecek kadar güçlüdür. Yaşanan afet ve felaket çok büyüktür ama milletimizin şefkat ve merhamet yüklü yürekleri, kardeşlik ve yardımlaşma duyguları, zorlukların üstesinden gelme inancı ve kararlılığı şüphesiz çok daha büyüktür. Elbette Türkiye acılarını teskin edecek, yaralarını saracak ve umutla geleceğe yürümeye devam edecektir. ■

DOĞAL OLAYLARA DOĞRU BAKIŞ

Doç. Dr. Enver Osman KAAN

DİB Diyanet Akademisi Başkanı

Evrenin bir parçası olan yerküremiz, harika bir nizam, hassas bir denge ve ahenk içinde yaratılan doğal bir yapıya sahiptir. Bu mükemmel yapı içinde doğal afetler denilen birtakım olaylar yaşanmaktadır. Ülkemizde, 6 Şubat 2023 tarihinde aynı gün içinde büyüklüğü 7.7 ve 7.6 olarak yaşanan depremler işte bu doğal yapı içinde meydana gelen doğa olaylarıdır.

Doğal yapı içinde gerçekleşen bu tür olaylara “afet” denilmesi, hayatın günlük akışını sekteye uğratması ya da tamamen durdurması, sonuçlarıyla baş etme kapasitesinin çoğu zaman yeterli olmaması ve toplumu olumsuz etkilemesi sebebiyledir. Nitekim yaşanan son deprem 11 ili, 100 bin kilometrekareden fazla bir alanı ve yaklaşık 14 milyon insanı doğrudan ama tüm ülkeyi sosyal, psikolojik yönlerden dolaylı olarak etkilemiştir.

Doğal olaylara doğru bir bakış geliştirebilmek için insanları etkileyen afetleri ikiye ayırmak gerekir. Bunlardan birincisi; deprem, sel, orman yangınları, çığ düşmesi, toprak kayması, hortum, volkanik patlama

gibi insan eliyle olmayan doğa olaylarıdır. Diğerleri ise maden kazaları, iş kazaları, mesleki hastalıklar, nükleer, kimyasal veya endüstriyel kazalar, binaların veya yapıların çökmesi veya terör ve savaş nedeniyle insanların ihmal, tedbirsizlik ve kusurlarından kaynaklanan olaylardır.

Meydana gelen doğa olaylarında ya da kazalarda cana ve mala zarar gelmekte, dayanılması zor acılar yaşanmakta, hayatın doğal akışı bozulmakta, toplum ve devlet baş edilmesi güç sıkıntı ve sorunlarla yüzleşmektedir. Bu çerçevede yeryüzünde salgın hastalıklar, ocakları söndüren depremler, ümitleri ardından sürükleyen seller, kara parçalarını yutan tsunamiler olmaktadır. İşte bu noktada, her şeyi yoktan var eden ve her şeyin en ince detayına vâkıf olan Allah'ın (c.c.) bunlara neden müdahale etmediği ve felaketleri engellemediği sorgulanmaktadır. Bu sorunun yanıtını ve açıklamasını Kur'an ve sünnette bulmaktayız.

Öncelikle yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, evrenin yaratıcısının Allah (c.c.) olduğu ve yaratı-

liş kanununda bir değişikliğin olmayacağı bilgisi verilmiştir. Ayetlerde, “Allah, her şeyin yaratıcısıdır.” (Zümer, 39/62.), “Allah’ın yaratmasında bir değişiklik olmaz.” (Rum, 30/30.), “Allah’ın sünnetinde (kanununda) bir değişiklik olmaz.” (Ahzab, 33/62.) buyrulmuştur.

Bu ayetlerin bize söylediğine göre; her şeyi yaratan Allah, yaratıp varlık üzerinde hâkim kıldığı kanunlarını değiştirmeyecektir. Dolayısıyla çağlar ve toplumlar değişse bile Allah’ın kanununda hiçbir değişiklik olmayacaktır. O hâlde deprem ve diğer doğa olayları, Allah’ın yerküreye koyduğu değişmeyen kanunların doğal neticeleridir. Bu olaylar sonucu meydana gelen kayıplar, acılar ve sıkıntılar sebebiyle Allah’a isyan etmek yanlış bir anlayış ve yaklaşımdır. Nitekim bunun yanlışlığı yine Kur’an’da şöyle dile getirilmektedir: “Başınıza her ne musibet gelirse kendi yaptıklarınız yüzündendir. O, yine de çoğunu affeder.” (Şura, 42/30.) Bu ayetler de gösteriyor ki doğa olayları neticesinde yaşanan korku, üzüntü, hastalık, kıtlık ve benzeri acıların sorumlusu yerküremize konulan kanunları dikkate almayan anlayış ve ihmalkâr uygulamalardır.

Hz. Peygamber bir hadislerinde, “Hayır tamamen sana ait, şer ise sana nispet edilemez.” (Müslim, Mesacid, 201.) buyurarak ilim çevrelerinde “kötülük problemi” olarak yürütülen tartışmada İslam’ın bakış açısını bize vermiştir. Buna göre doğal afetler sonrası meydana

Fotoğraf: AA

gelen kötü sonuçların Allah'a izafe edilmesi doğru değildir. Çünkü doğal afetlerin çıktıkları can ve mal kayıplarına neden olması yönüyle olumsuz ise de bölgesel ve küresel bazda yer-kürenin kendini iyileştirmesi ve koruması amacını taşır.

Diğer taraftan Kur'an, yer-kürenin insanların üzerinde gezmeleri ve faydalanmaları için yaratıldığına dikkat çekmektedir. O hâlde insanlar üzerinde yaşadıkları yerküreye konulan kanunları çok iyi bilmek

ve yeryüzünden faydalanmak için gereken önlemleri almak zorundadır. Deprem, Allah'ın yerküreye koyduğu kanunlardan biri olup "yer içindeki fay kırıkları üzerinde biriken enerjinin aniden boşalması sonucu meydana gelen yer değiştirme hareketinin yol açtığı, karmaşık, elastiki dalga hareketleri" (Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, İstanbul: Aydın Kitabevi Yayınları, 1998, s.1176.) olarak tanımlanır. Yerküreyi yaratan Allah (c.c.), yeryüzünde yaşayacağı yerleri imar ve inşa etme sorumluluğunu insana yüklemiştir. Kur'an'da, "... O sizi yeryüzünden (topraktan) yarattı ve sizi oranın imarında görevli (ve buna donanımlı) kıldı..." (Hud, 11/61.) buyrulmuştur. Ayrıca "... kendinizi kendi ellerinizle tehlikeye atmayın." (Bakara, 2/195.) ayetiyle sağlam olmayan binalar yapanlar, kaygan ve gevşek zemine çok katlı yapılar inşa edenler, ormanda yakılan ateşi söndürmeden gidenler, trafikte aşırı hız yapanlar dolaylı olarak uyarılmıştır.

Bir yerde bir afet olduğunda, birinin başına bir bela geldiğinde örneğin bir yakını öldüğünde, bir kaza geçirdiğinde, malını mülkünü kaybedip iflas ettiğinde, çocuğu sakat doğduğunda veya hiç çocuk sahibi olamadığında bunu ilahi cezalandırma ya yormak da doğru değildir.

Afet ve musibetler dünyevi ve maddi yönden zor zamanlar, acılı ve sancılı dönemler olarak görülse de uhrevi ve manevi boyutuyla bir imkân olabilir. Afet ve musibetlere dayanmak

çok güçtür ancak Yaradan'ın takdiri, rızası ve sabredenlere cennet müjdesi ruhlara inşirah vermektedir. İşte bu ruh hâline girmenin bazı ilkeleri vardır. Afet odaklı sosyal hayatımızın huzur şifreleri olan bu ilkeler tevekkül, teslimiyet ve tahammüldür.

Tevekkül

Tevekkül, tüm tedbirleri aldıktan sonra Allah'ın kudretine mutlak güvenmek demektir. Kaynaklarımızda tevekkül böyle tanımlandığı hâlde halk arasında yaygın hâlde gelmiş olan, "olup bitenler sorgulanmadan sonuca rıza göstermek" ise inancımız açısından yanlış bir tevekkül anlayışıdır. Dolayısıyla bir bina inşa edilirken yer seçimi, zemin etüdü, temel sistemi, bölgenin jeolojik yapısı, fay hattıyla ilişkisi, proje detayı ve çiziminin yanında kullanılacak malzemenin kalitesi ve kifayeti, teknik ve mesleki denetim güvencesi alınmadan yapılan binaların yıkılmasını kabullenmek, doğru bir tevekkül değildir. Bununla birlikte gerekli tüm çalışmalar yapıldıktan ve gerekli tüm önlemler alındıktan sonra başa gelen olayları kabullenmek, inancımıza uygun bir tevekkül anlayışıdır. Tevekkül, bu yönüyle kaderine ve hâline razı değildir. İnsan tüm tedbirlerini aldıktan sonra tevekkül ettiğinde kade-re de iman etmiş olacağı için içsel manada tahammül ve kabullenme seviyesi artacaktır. "De ki: 'Allah bizim için ne yazdıysa başımıza gelecek ancak odur. O bizim Mevlamız'dır.

Kur'an, yerkürenin insanların üzerinde gezmeleri ve faydalanmaları için yaratıldığına dikkat çekmektedir. O hâlde insanlar üzerinde yaşadıkları yerküreye konulan kanunları çok iyi bilmek ve yeryüzünden faydalanmak için gereken önlemleri almak zorundadır.

Müminler, yalnızca Allah'a güvenip dayansınlar.” (Tevbe, 9/51.) ayetinde anlatılan tevekkül budur.

Takdir-i ilahi ve kadere rıza hem imanı güçlendirir hem de sosyal hayatın akışını kolaylaştırır. Hz. Ali'nin, “Kadere razı olanın inancı güçlenir. Kazaya rıza gösteren rahat eder. Kazaya rızası güzel olanın belaya sabrı da güzel olur. Belalar ödülün anahtarındır.” sözü de bunu ifade etmektedir.

Teslimiyet (tefviz)

Manevi gelişim açısından tevekkül doğal olarak teslimiyeti doğurur. Teslimiyet ile her şey Allah'a havale edilir, sebepler dairesinden sıyrılma gerçekleşir, vasıtalar gönülden çıkarılır, kulluk şuuru oluşur. Bu hâle tefviz de denir. Allah'a kulluk sürecinde tevekkül başlangıç, teslimiyet sonuç, tefviz ise onun semeresi yani meyvesidir.

Deprem ve benzeri afetlerde en büyük felaket, teslimiyetin kaybedilmesidir. Yüreklerdeki teslimiyet dünyevi çıkarların enkazı altında kalırsa yaraları sarmak, ihya ve inşa faaliyetlerinde bulunmak daha da zorlaşacaktır. Bu duruma düşmemek için alınacak en büyük önlem, toplumda imana dayalı teslimiyeti inşa faaliyetinde bulunmaktır.

Ayrıca depremler, hayatın normal ve doğal akışı içinde kıyameti hatırlatırlar. Zira depremler makro kıyametin mikro temsilileridir. Kur'an'da kıyamet, büyük bir sarsıntı ile yerin altına üstüne gelmesi, dağların ve ağaçların yerlerinden sökülüp toz gibi dağılması (Tekvir, 81/1-6.) olarak be-

timlenmektedir. Kur'an'da, “O gün, yer başka bir yerle, gökler de başka göklerle değiştirilir. İnsanlar da kabirlerinden kalkıp bir olan, her şeyi kudret ve hâkimiyeti altına alan Allah'ın huzurunda toplanırlar.” (İbrahim, 14/48.) ve “Sizi topraktan yarattık, yine sizi oraya döndüreceğiz ve bir kez daha sizi diriltip oradan çıkaracağız.” (Taha, 20/55.) ayetleri, kıyametin, haşır ve neşrin adresi olarak yerküreyi göstermektedir.

Tahammül (sabır)

Afet sonrası yaşanan maddi manevi kayıplar birer musibet olarak görülmektedir. Musibetler karşısında sabır gerekir. Sabır, mecbur olmanın meydana getirdiği duruma katlanma veya pasif bir tutum sergileyerek çaresiz olma durumu değildir. Sabır, tüm tedbirleri aldıktan sonra Allah'ın tasarrufuna razı gelip teslimiyet duygusuyla şuurlu bir tavır sergilemektir. Zorluklar karşısında sabretmek zor olabilir ama hayattaki başarı çoğu zaman buna bağlıdır.

Büyük çapta afet yaşayanlarda psikolojik şok hâli görülmektedir. Bu durumda manevi destek yöntemleri önem kazanmaktadır. Manevi destek ve rehberlik, istenmedik ve beklenmedik durumlarda olumsuz duygu ve düşünce yaşayanlara karşı yapılan çalışmadır.

İlk şok hâlini yaşayanlara ilk yaklaşım; ellerinden tutmak, yalnız olmadıklarını hissettirmek, sorunlarıyla samimi bir şekilde ilgilenmektir. Bu kişiler tek taraflı telkine açık değildirler. İlk şok (sadme-i üla) atla-

tıldıktan sonra yine tek taraflı nasihat yerine karşılıklı sohbet yöntemi tercih edilmeli, söz arasında gerekli telkinler yapılmalıdır. Örneğin tehlikenin geçtiğinden, yapılması gerekenin sonuçlara sabretmek olduğundan, sabır ölçüsünde maddi ve manevi kazanımların çok olacağından bahsedilmelidir.

Müminin hâlini, Allah Resulü şöyle anlatmaktadır: “Müminin işi ne güzeldir! Onun bu işi kendisinden başka kimsede yoktur ve tamamıyla hayırdır. Kendisine bolluk ve gönenç isabet ettiğinde şükreder, onun için hayır olur. Bir darlık ve kasvet hâli isabet ettiğinde ise sabreder, yine kendisi için hayır olur.” (Müslim, Zühd, 64.)

Tevekkül güven getirir, tevekkülün terki korku ve endişeye neden olur. Teslimiyet, vakar ve metanet getirir, teslimiyetin yokluğu şaşkınlık ve isyana götürür. Sabır, hayata tutunmaya vesile olur, sabırsızlık ise depresyona sevk eder.

Deprem vb. afetleri yaşayanların çoğunda dine yönelme, ibadete sarılma, Allah'a şükretme, yaşadıklarından ders çıkarma gibi davranışlar görülmektedir. Ayrıca deprem sonrası ülke içinden ve tüm dünyadan gelen maddi ve manevi yardımlar göstermiştir ki dini ve milleti, ırkı ve rengi ne olursa olsun insanlar dış etkilerden uzak kaldıklarında acı ve kederi paylaşmada tek yürek, enkazları kaldırmada tek bilek, yardım ve dayanışmada, sevgi, şefkat ve merhamette tek millet olabilirler. ■

DEPREM GERÇEĞİ VE TÜRKİYE

Doç. Dr. Bülent ÖZMEN

Gazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi

Deprem, değişik büyüklüklerde levhalar-
dan oluşan yer kabuğundaki harekettir. Bu bazen levhaların birbirinden uzaklaşması bazen birbirine yaklaşarak çarpışması bazen de yanıl yönde birbirinden uzaklaşması şeklinde olmaktadır. Ülkemiz, güneyde kuzey ve kuzeybatıya hareket eden Afrika ve Arabistan levhaları ile kuzeydeki Avrasya levhası arasında bulunmakta, bu levhaların sıkıştması nedeniyle batıya doğru hareket etmeye zorlanmaktadır. Yer kabuğunu oluşturan levhaların yavaş hareketleri sonucu oluşan çekme, basınç, burulma, makaslama gibi gerilmeler etkisiyle

kabuğun bazı bölümlerinde yüzyıllar boyunca enerji birikir; biriken bu enerji, kayaların kırılma direncinin en zayıf olduğu yerde meydana gelen kırılmalarla aniden boşalır ve dalgalar hâlinde yayılır. Yer kabuğu içindeki kırılmalar nedeniyle ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar hâlinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yeryüzünü sarsmasına deprem nedir. Bu levha hareketlerine ve depremlere bağlı olarak ülkemizde çok sayıda aktif fay meydana gelmiştir. Bu fayların en önemlileri Kuzey Anadolu fay zonu, Doğu Anadolu fay zonu, Güney Doğu Anadolu bindirmesi ve Ege graben sistemidir. Başta bu faylar ve bu

faylara bağlı olarak gelişen ve ülkemizi bir örümcek ağı gibi çevreleyen çok sayıda levha içi aktif faylar nedeniyle ülkemizde çok sayıda deprem meydana gelmekte, büyüklükleri 5.0 ve daha büyük olan depremler de hasara ve can kayıplarına neden olabilmektedir.

Türkiye’de hem denizel hem de karasal ortamdaki faylara baktığımız zaman bine yakın deprem üretme potansiyeli olan aktif fay olduğu görülmektedir. Bunların hepsi zamanı geldiği anda yıkıcı bir deprem olarak kendisini göstermektedir. Bu kadar çok sayıda aktif fayın olduğu bir yerde/ülkede deprem olmaması mümkün değildir.

Türkiye için son 120 yıllık deprem istatistiğine baktığımızda 7 şiddetinde ve daha büyük depremlerin ortalama her 6 yılda bir kez, 6.0 – 6.9 büyüklüğündeki depremlerin ortalama her yıl iki kez, 5.0 – 5.9 büyüklüğündeki depremlerin ise ortalama her ay 2 kez meydana geldiği görülmektedir.

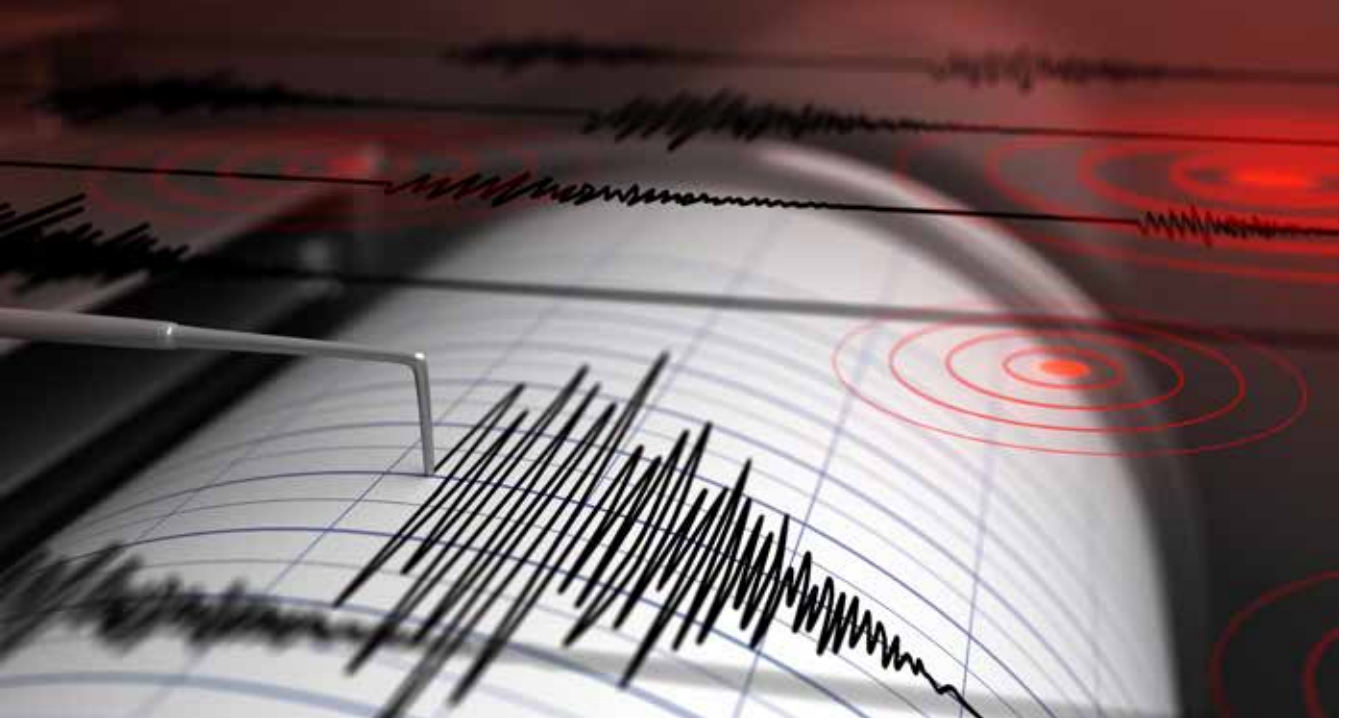
Aslında ülkemizin gündeminde hiç çıkmaması gereken deprem, sinsi ve acımasız yüzünü 6 Şubat 2023 tarihinde yerel saat ile 04.17’de meydana gelen Pazarcık (Kahramanmaraş) merkez üslü Mw 7,7 büyüklüğündeki ve yerel saat ile 13:24’te meydana gelen ve Elbistan (Kahramanmaraş)

merkez üslü Mw 7.6 büyüklüklerindeki depremler ile ve çok sayıda canımızı alarak, çok sayıda binanın yıkılmasına neden olarak ülkemiz hafızasından hiç çıkmayacak şekilde ülkemizin gündemine en üzücü şekilde yeniden oturmuştur.

Türkiye’de geçmiş yıllarda meydana gelen deprem verilerine baktığımızda 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen iki depremin, 27 Aralık 1939 Erzincan depreminden (Ms 7.9) sonra Türkiye’de meydana gelen ikinci ve üçüncü en büyük deprem olduğu görülmüştür. Yine geçmiş yıllarda meydana gelen deprem verilerini incelediğimizde ardı

ardına aynı bölgenin benzer büyüklükte iki büyük deprem ile sarsılması da ülkemiz tarihinde bir ilktir ve çok çok ender olarak rastlanabilecek bir durumdur. Yani aynı bölge dokuz saat ara ile tarihimizde eşi benzeri görülmemiş bir şekilde çok büyük iki deprem ile sarsılmıştır.

Deprem zararlarının ve risklerinin azaltılması için çok sayıda çalışma yapılması gerekir. Yer darlığı nedeniyle deprem risklerinin azaltılması ve şehirlerimizin depreme dirençli hâle getirilmesi için yapılması gereken birçok çalışmadan önemli gördüğümüz sadece birkaçından bahsedilecektir.

Deprem risklerinin azaltılması çalışmalarına odaklanılmalıdır

Depremi ne zaman ve nerede olacağına ilişkin çalışmaların yanı sıra ülke olarak deprem öncesine, deprem risklerinin azaltılması çalışmalarına odaklanılması gerekmektedir. Türkiye, deprem sonrası müdahale ve koordinasyon konularında 17 Ağustos 1999 depreminden bu yana ciddi mesafe katetmiş durumdadır. Fakat deprem risklerinin azaltılması konusunda yeterince yol aldığımızı söylemek çok olanaklı değildir. Öncelikle 1959'da çıkarılan "Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun"un günümüz gerçeklerini yansıtmayacak şekilde güncellenmesi hayati derecede önemlidir. 3194 sayılı İmar Kanunu, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Kanunu, 4708

sayılı Yapı Denetimi Kanunu, 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu ve 2872 Sayılı Çevre Kanunu gibi deprem ve afetle ilgili kanun ve yönetmeliklerin bütüncül bakış açısıyla yeniden değerlendirilmesi ve bu kanunların birbirini tamamlar hâle getirilmesi lazımdır. Şemsiye yasaları masaya yatırarak ülkemizin yol haritasını kanun ve yönetmelik olarak ortaya çıkarmalıyız. Günöbirlik çözümler, bir noktayı düzeltirken başka bir noktada sorun çıkarabiliyor. Kanunların birbirine uyumlu hâle getirilmesinde şu anda İçişleri Bakanlığına bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığına (AFAD) büyük rol düşmektedir.

Deprem risklerini en aza indirebilmek ve uzun dönemli çalışmaları planlayabilmek için deprem tehlike ve risk haritalarının hazırlanması da oldukça önemlidir. Tehlike haritalarının ülke mekânsal planı, ülke

kalkınma planı, bölge planı, çevre düzeni planı, nazım imar planı ve uygulama imar planı gibi plan ve çalışmalarda kullanabilmek için değişik ölçeklerde hazırlanması gerekir. Bu çalışmaların küçük ölçekten (ülke, bölge ve yerel) büyük ölçeğe doğru yapılmasında büyük yarar vardır. Diğer kriterlerin yanı sıra deprem tehlikesini de göz önüne alarak hazırlanan planlar deprem risklerini azaltma çalışmalarına büyük katkı sağlarlar. Mekânsal strateji planlarından uygulama imar planına kadar tüm planlama süreç ve kademelerinde deprem tehlikesi ve risk haritalarının dikkate alınması ve kullanılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun 13/07/2001 tarih ve 24461 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış, 13/08/2001 tarihinde de Yapı Denetimi Uygulama Usul ve

Esasları Yönetmeliği yürürlüğe girerek 19 ilde uygulama başlamıştır. Uzun bir süre 19 ilde uygulanan bu kanun, 1 Ocak 2011 tarihinden itibaren 81 ilde uygulanmaya başlamıştır. 4708 sayılı kanunun amacı; can ve mal güvenliğini teminen, imar planına, fen, sanat ve sağlık kurallarına, standartlara uygun kaliteli yapı yapılması için proje ve yapı denetimini sağlamak ve yapı denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Yapı denetim sistemi ile binaların yapım aşamasındaki denetiminin en sağlıklı bir şekilde yapılmasına çalışılmaktadır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Yapı Denetim Kanunu'nun uygulanması, denetim sisteminin iyileştirilmesi ve etkili çalışmasından sorumludur. Eskiden yapısının denetlenmesini isteyen müteahhit, yapısını denetleyecek firmayı doğrudan kendisi seçebiliyordu. Şimdi Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının yaptığı değişiklikle denetleyici firma otomatik olarak atanıyor. Bu önemli ve olumlu bir gelişmedir. Bu olumlu gelişmeye ilave olarak yapı denetim firmalarının mutlaka zemin etütlerini yerinde denetleyerek bunların bilimsel kriterlere ve "Zemin ve Temel Etüdü Uygulama Esasları ve Rapor Formatı"na uygun olacak şekilde yapılmasının/yaptırılmasının sağlanması gerekiyor.

Fay yasası çıkarılmalıdır

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve yerel yönetimler tarafından yürütülen kentsel dönüşüm çalışmalarının öncelikle olası bir dep-

Türkiye'de hem denizel hem de karasal ortamdaki faylara baktığımız zaman bine yakın deprem üretme potansiyeli olan aktif fay olduğu görülmektedir. Bunların hepsi zamanı geldiği anda yıkıcı bir deprem olarak kendisini göstermektedir.

remden en fazla etkilenmesi beklenen bu bölgelerden başlaması gerekir. Bunun içinde öncelikle 7269 sayılı "Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun" veya kamuoyunda kısaca "Afet Kanunu" diye bilinen yasaya bir madde eklenerek fay yasasının çıkarılması ve bu bölgelerdeki riskli yapıların süratli bir şekilde yıkılması ve bu bölgelere yapı yapılmasının yasaklanması gerekir. Ülke olarak bizim bu konu ile ilgili bir yasal düzenlememiz bulunmuyor maalesef. ABD bu konu hakkında yasayı yıllar önce 1973 yılında çıkartmış. Avrupa ülkelerinin birçoğu deprem tehlikesi altında olmamasına rağmen kendi yapı standartları içerisine buna benzer yasa maddelerini 1998 yılında ilgili yerlere eklemiş. Ülkemizde hâlen bir fay yasasının olmadığı, aktif faylar üzerine yapılar yapılmaya devam edildiği veya diri fay üzerinde yer alanların da kaderine terk edildiği görülmektedir. Yapılacak özel jeolojik araştırmalar sonucunda diri/aktif olduğu tespit edilen ve/veya tespit edilmiş olan fay hattı veya zonları üzerine yapı yapılamaz şeklinde bir düzenlemenin yapılarak 7269 sayılı yasaya bir maddenin eklenmesi deprem risklerinin azaltılması çalışmalarına önemli bir katkı sağlayacaktır. Bu nedenlerle acil olarak "Fay zonları üzerine yapı yapılmaz." cümlesi kurularak "fay yasası" çıkarılmalı, aktif fay hatları veya zonları üzerine yapı yapılması engellenmelidir. ■

DEPREMİN GÖLGESİNDE

Prof. Dr. Mahmut ÇINAR

Gaziantep Üniversitesi Azez İslami
İlimler Fakültesi

6 Şubat'ta Kahramanmaraş merkezli art arda gerçekleşen 7.7 ve 7.6 şiddetindeki depremler, dinî, içtimai, iktisadi ve ahlaki gibi farklı birçok alanda, yeniden düşünmeyi ve değer yargılarımızı sorgulamayı gerekli kıldı. Enkaz altında kalan yakınlarımızın canlı cansız bedenlerine umutlarımız, planlarımız, hedeflerimiz, duygularımız, düşüncelerimiz de eşlik etti. Deprem, bölgedeki insanları uykuda yakalamış, panikle dışarı fırlayan kitleler olarak aşırı kar ve yağmur altında âdeta çaresiz kalmıştık. Arabası olup da kullanılabilir durumda olanlarımız, tek çare olarak kendimizi arabalarımıza attık. Belki de icat edildiği tarihten bu yana arabanın bu kadar önem kazandığı başka bir zaman olmamıştı. Önce yaşanan 04.17'deki depremin şokunu tam atlatmadan, dokuz saat sonra 13.24'te başka bir depremle sarsıldık. Tam olarak kıyametin küçük bir provasını yaşıyorduk. Daha önce

hazırlıklı olanlar, yani deprem için tedbirini sağlam alanlar, nispeten kolay atlatıyordu. Hazırlıksız yakalananlar için ise artık yapacak hiçbir şey yoktu. Dedik ya küçük bir kıyamet gibi hayattayken hazırlıklı olanlar, kıyameti de kolay atlatacaklar, hazırlıksız olanlar içinse vakit artık çok geç olacaktır.

Depremi ceza, imtihan ya da nasıl bir felaket olduğuna dair çok şey söylendi. Belki de bunlar arasında imtihan seçeneği, en isabetli tercih olacaktır.

Bundan, Yüce Allah'ın bize verdiği can emanetini her an alabileceğini, bizim de buna hazırlıklı olmamız gerektiğini çıkarmamız mümkündür. Yüce Allah, emanetini tek tek alabileceği gibi toplu bir şekilde, bir felaketi aracı kılarak da alabilir. Mesele buna göre hazırlıkların yapılması ve o an gelip çatmadan her an gelecekmiş gibi hazır olmaktır.

Depremi, bir imtihan olduğundan bahsetmiştik. Herkes bulunduğu duruma göre imti-

Fotoğraf: AA

han edilmektedir. Hayatta kalabilen insanların ne kadar aciz olduğunu fark ederek bundan sonra yeni bir dünya kurması gerekir. İmkân olup da yardım için hemen harekete geçmeyenler, imkânlarıyla imtihan edildiler ve tabii ki kaybettiler. Bütün imkânlarını seferber ederek kurtarma, iaşe, kıyafet, battaniye ve barınma desteği sağlamak için âdeta çırpınanlar, imtihanı büyük bir başarıyla kazandılar. Milletimizin tamamına yakınının bu kategoride olduğunu herkes gördü.

Bir de özellikle yakınlarını kaybedenler, evleri barkları viran olanlar, bu ortamda bile Allah'ı hatırlayıp O'na sınımsız dayanışmaları kazandı.

Kuşkusuz Yüce Allah'ın tabii ve tabii ki bunun bir parçası olan yeryüzüne birtakım kurallar koyması, bu varlıkların da varlığını bu kanun ve kurallar çerçevesinde sürdürmesi, O'nun takdiridir. Fay hatlarının niteliği, gerilimin şiddeti, coğrafi tercihleri gibi hususlar da tamamen O'nun takdiridir.

Ancak bu durum insanlar tarafından bilindiği hâlde yapı stokunu ve zemin tercihlerini ona göre belirlememek ihmaldir. Bu ihmal kasten olabildiği gibi sehven de olabilir. Bunda katkısı olan herkes, katkısı oranında ilahi adalet karşısında hesap verecektir. Allah'a ve ahirete iman eden her birimizin bu husus üzerinde daha dikkatli bir şekilde düşünmesi ve karar süreçlerinde bunu değerlendirmesi gerekir.

Depremi gölgesinde geçirdiğim altı gün boyunca en çok dikkatimi çeken, gönlüme ferahlık veren husus, yardım faaliyetlerinin kısa sürede bölgeye ulaşması ve faaliyetlerde toplumun her kesiminin pay sahibi olmak için gayret sarf etmesini görmek oldu. Bu arada Diyanet İşleri Başkanlığı ve Diyanet Vakfı personelinin Cuma namazından, cenaze işlerine, yardım dağıtımından mağdurları dinleyip moral vermeye kadar her alanda çok organize bir şekilde bu faaliyetleri yürüttüklerini mutlulukla müşahade etme imkânı buldum. Büyük bir felaketle karşı karşıya kaldık. Milyonlarca insan etkilendi, on binlerce kayıp verdik, matematiğin hesaplamakta aciz kalacağı derecede maddi kayıplar verdik. Bununla beraber yan yana olduk, omuz omuza olduk. Ekmeğimizi, aşımızı, evimizi, yuvamızı seve seve paylaştık, kenetlendik, kardeşliğimizi bir kez daha yeniledik.

Yüce Allah bir daha bu felaketi hiç kimseye yaşatmasın. ■

Söyleşi
Mahir KILINÇ

Prof. Dr. Ali AKPINAR: “Gün, birlik ve beraberlik günüdür.”

İnsanların doğal afetler esnasında ve sonrasında kayıpların neden olduğu ruhsal sarsıntıyla başa çıkmasında dinî inanç ve ibadetlerin etkisinden kısaca söz edebilir misiniz?

Mümin, kaza ve kadere, hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine inanır. Yaşayan her insanın başına gelenler, tabii tutulduğu sınavın sorularıdır. Sınavın yerini, süresini, sorularını, şeklini sınavın sahibi olan Yüce Allah belirlemektedir. Yüce Yaratıcı, dilediğini yapan ve yaptıklarından asla sorgulanmayacak olandır. Ama O'nun her yaptığında sayısız hikmetler vardır. Biz bu hikmetlerin bir kısmını bilebiliriz bir kısmını da bilemeyebiliriz. Bize düşen tabii tutulduğumuz sınavı başarabilmektir. Bir hadislerinde Peygamberimiz, “İnsanların en şiddetli belaya maruz kalanları peygamberlerdir.” (Tirmizi, Zühd, 57.) buyurmuştur. Dolayısıyla insan, iman gücüne göre sınanmakta ve sınav sorularının üstesinden gelmekle Rabbinin katında derecesi artmaktadır.

Bugün ulaşım ve iletişim imkânlarının gelişmesiyle iraklar yakın olmuştur. Artık çok uzaklardaki bir kardeşimizin başına gelenler, anında bize ulaşmakta ve bizler yardımlarımızla anında onların yardımına koşabilme imkânlarına sahibiz.

İyi düşündüğümüz zaman Yüce Allah'ın bize bahsettiği nimetler, musibetlerden çok daha fazladır. İnsan bir ömür boyu sağlıklı yaşar, hasta olduğu zamanları sınırlıdır. İnsan uzun bir süre sakin duran yeryüzünün üstünde yaşar, ihtiyaçlarını karşılar, gezer tozar. Yeryüzü depremleri anlaktır. Biz Rabbimize iyi günde de zorlu sınav günlerinde de inanırız. Nimetleri için O'na şükretmeye, sınav için başımıza gelen musibet anlarında da sabredip O'na dua etmeye devam ederiz.

Öte yandan hayat yalnızca bu dünya hayatından ibaret değildir. Hayat, dünya ve ahiret olarak bir bütündür. Onun için olanları, yaşananları bu bütünlük içerisinde değerlendirmeliyiz. Yüce Yaratıcı kimi kullarına bu dünyada bolluk bereket, varyet verir, ama onların ahirette nasibi yoktur. Kimi kullarını ise bu dünyada

bir kısım zorluklara düşer kılar ama onların ahiretteki nasipleri çok fazla olacaktır. Dünyada hastalık çekenler, sıkıntılara maruz kalanlar, sabrederlerse ahirette büyük mükâfata nail olacaklarını asla unutmamalıdır.

Peygamberimizin sıkıntılı bir haber aldığında müezzine, "Bilal, ezan oku da bizi namazla rahatlat." (Ebu Davud, Edeb, 78.) buyurması, güneş ve ay tutulması gibi kasvetli zamanlarını namaz ve dua ile değerlendirmesi, karşılaştığı olumlu olumsuz her olayı dua fırsatı olarak değerlendirmesi bizim için örnektir.

Özetle söyleyecek olursak nail olduğumuz nimetler bizi şımartmamalı, maruz kaldığımız musibetler de asla ümitsizliğe düşürüp isyana sevk etmemelidir. Bütün bunların geçici olduğunu düşünmeli, sabretmenin de şükretmek kadar önemli olduğunu bilmeliyiz. Şükür ve sa-

birli olursak bunun karşılığının hem dünyada hem de ahirette bize mükâfat olarak geri döneceğini unutmamalıyız.

Hz. Muhammed'in (s.a.s.) "Allahım! Yıkıntı altında kalmaktan sana sığınırım. Yüksek bir yerden düşmekten sana sığınırım. Suda boğulmaktan, ateşte yanmaktan, yaşlanıp ele avuca düşmekten sana sığınırım." duasını hem kavli hem de fiilî açıdan nasıl düşünmeli ve hayatımıza yerleştirmeliyiz?

Bir kere Müslüman belayı istemez, sıkıntıya uğramamak için tedbirini alır ve Rabbine dua eder. Nitekim Peygamberimiz, "Sizden biriniz ölümü temenni etmesin... Düşmanla karşılaşmayı/savaşı istemesin. Ama savaşmak zorunda kalırsa sebat etsin..." buyurur. Onun için Müslüman, Rabbinden sıhhat ve afiyet, bereketli ömür ister ki Rabbine daha fazla ve daha huzurlu kulluk edebilsin, insanlığa daha çok hizmet edip

yararlı olabilsin. Peygamberimizin sorunuzdaki duaları gibi yakarışlarını da bu şekilde anlamalıyız. Hem sıkıntıya uğramamak için gayret etmeli, tedbir almalı hem de dua etmeliyiz. Ama bütün tedbirlere rağmen böyle bir sıkıntılarla karşılaştığımızda ise sabrederek onların üstesinden gelmeyi, onları hayra dönüştürmeyi bilmeliyiz. İşte Peygamberimizin hadislerinde, malı, canı ve namusunu müdafaa ederken öldürülenler; karın ağrısı, veba, taun gibi salgın hastalıklardan dolayı ölenler; boğulma, yıkık altında kalma/deprem gibi tabii afetlerde ölenler şehit olarak isimlendirilerek hem bu kişiler hem de onların yakınları teselli edilmişlerdir. Müslümanın yaşadığı hiçbir olay anlamsız ve boşuna değildir. Onun için Peygamberimiz, yalnızca mümin kişi için söz konusu olan bu durumu şöyle anlatır: “Müminin hayranlık verici bir hâli vardır ki onun her işi hayırdır. Bu hâl, müminden başka hiç kimsede bulunmaz. Eğer bir genişliğe (nimete) kavuşursa şükreder ve bu onun için bir hayır olur. Eğer bir darlığa (musibete) uğrarsa sabreder ve bu da onun için bir hayır olur.” (Müslim, Zühd, 64.)

İslam dini insanların birliğine, beraberliğine ve yaralarını beraberce sarmalarına yönelik neler söyler?

Bir hadislerinde Peygamberimiz şöyle buyurur: “Müminler, birbirlerini sevmede, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da

Her bir Müslüman elinden gelen imkânları seferber ederek kardeşlerinin yardımına koşmalıdır. İnfak, tasadduk, hayır hasenat, tüm müminlerin ortak özelliğidir.

uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer.” (Müslim, Birr, 66; Buhari, Edeb, 27.) Buna göre müminler birbirlerine karşı duyarlı olmak, birbirlerinin dertleriyle ilgilenmek zorundadırlar. Bu, İslam kardeşliğinin gereğidir. Zira İslam kardeşliği, Müslümanlara özgüdür. Çünkü onlar herhangi bir karşılık beklemeden sırf Allah rızasını kazanmak için birbirlerinin dertleriyle dertlenirler, birbirlerinin yardımına koşarlar. Onlar, kanyan bir yara gördüklerinde ciğerleri yanan, bütün her şeyleriyle ne pahasına olursa olsun o akan kanı dindirmek, acıyı sonlandırmak için koşuşturan kimselerdir.

Bugün ulaşım ve iletişim imkânlarının gelişmesiyle ıraklar yakın olmuştur. Artık çok uzaklardaki bir kardeşimizin başına gelenler, anında bize ulaşmakta ve bizler yardımlarımızla anında onların yardımına koşabilme imkânlarına sahibiz. Dolayısıyla yaşadığımız bu imkânlar bize ayrı bir sorumluluk getirmiştir. Onun için Müslümanlar özellikle İslam coğrafyasındaki gelişmelere duyarlı olamazlar. İnsanlık ailesinin sorunlarına da kayıtsız kalmazlar.

Her bir Müslüman elinden gelen imkânları seferber ederek kardeşlerinin yardımına koşmalıdır. Unutmayalım ki zekât, kurban gibi mali ibadetler belli imkânlara sahip zenginler için söz konusudur. Ama genel anlamda infak, tasadduk, hayır hasenat yapmak tüm müminlerin ortak özelliğidir.

Başta yaşamış olduğumuz bu depremler olmak üzere yaşadığımız doğal afetlerden hem bireysel hem de toplumsal olarak dinî ve ahlaki yönden ne gibi dersler ve ödevler çıkarmalıyız?

Bütün bu yaşadıklarımız ve yaşayacaklarımız şu dünya hayatında tabii tutulduğumuz sınavın gereğidir, her biri birer sınav sorusudur. Bunların şeklini, mahiyetini, zamanını, kahramanlarını sınavın sahibi Yüce Yaratıcı belirleyeceğine göre bizler, bu sınavı başarmaya gayret etmeliyiz. Birbirimizi bu konuda bilinçlendirmeye çalışmalıyız. Gün, birlik ve beraberlik günüdür. Bu afete maruz kalan kardeşlerimiz, en hassas ve en zayıf dönemlerini yaşamaktadırlar. Dolayısıyla onlara madden ve manen yardımcı olmaya çalışmalıyız. Zor zamanda bedenlen, maddeten yanlarında olarak acılarını hafifletmeye çalışmalıyız. Unutmayalım ki sevinçler paylaşıldıkça artarken hüznün ve kederler paylaşıldıkça hafifleyecektir.

Tabii afetlerle karşılaştığımızda öncelikle yapılacakları konuşmalı ve yapmalıyız. Her bir fert, her bir kurum kendine düşeni ve en iyi bildiği, en mahir olduğu işi yapmalıdır. O anlar, birbirimizi suçlama zamanı değildir. Organize hareket etmek, bu noktada başına buyruk olmadan yetkililerin emirlerine uymak, yapılabilecekleri ertelemeden hemen yapmak son derece önemlidir.

Elbette her biri birer sınav sorusu olan tabii afetlerde, bun-

lara sebep olan, bunlara davetiye çıkaran, alınması gereken tedbiri almayan, yaptığı işe hile karıştıran, tabii afet anında da sorumluluklarını yerine getirmeyen herkes yapıp ettiklerinden sorumludur ve bunun hesabını dünyada vermese bile ahirette mutlaka verecektir.

Tabii ki böyle kritik zamanlarda Rabbimize dua ve niyazlarımızı artırmalı, ibadetlerimizi eskisinden daha fazla özenle yerine getirmeliyiz. Unutmayalım ki kul ne yaparsa yap-sın, hangi tedbiri alırsa alsın Rabbine, O'nun himayesine, yardımına muhtaçtır. Yüce Allah'ın gücü üstünde güç yoktur, O'nun gücü karşısında hiç kimse duramaz.

Yüce Rabbimiz, unutarak yahut yanlışlıkla yaptıklarımızdan bizi hesaba çekmesin. Bizden öncekilere yüklediği ağır yükleri bize de yüklemesin. Bize gücümüzün yetmeyeceği şeyi taşıtmasın, bizi affetsin, bizi bağışlasın, bize acısın. O bizim yegâne Mevla'mız, gerçek dostumuz ve hakiki yardımcımızdır. Doğru yolu bulmuşken yaşadığımız olaylarla ayaklarımızı ve kalplerimizi kaydırmasın. Bizleri, bir an bile olsun nefislerimize ve şeytanlara bırakmasın. Her türlü şer odaklarından bizleri korusun. Tabii afetlerde vefat eden ve her biri bir şehit mertebesine ulaşan kardeşlerimize rahmet etsin; yaralılarımıza acil şifalar lütfederek onların da katındaki derecelerini yüceltsin. Bizlere de olanlardan ibret almayı, ders çıkarmayı nasip etsin. (Âmin.) ■

Öz Geçmiş

Prof. Dr. Ali Akpınar, 1963 yılında Konya'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Konya'da tamamladıktan sonra 1984 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. Ardından 1988'de Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tefsir ana bilim dalında "Kur'an'ın Tefsirine Olan İhtiyaç" başlıklı teziyle yüksek lisansını, 1993 yılında "Said b. Cübeyr ve Tefsir İlmindeki Yeri" konulu teziyle de doktorasını tamamladı. 1983-1995 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde çeşitli görevlerde çalışan Akpınar, 1995'te İnönü Üniversitesi Darendede İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümünde tefsir ana bilim dalı öğretim üyesi olarak çalıştı, sonrasında da Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesine atandı. 1997-2003 tarihleri arasında dekan yardımcısı, 2005-2008 yılları arasında Temel İslam Bilimleri Bölümü Başkanı olarak görev yaptı. Cumhuriyet Üniversitesinde 1999 yılında doçent olan ve yine aynı üniversitede profesör unvanını alan Akpınar, 2009 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesine öğretim üyesi olarak geçti. Buradaki görevine devam ederken 2011'de Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığına atandı. 2014-2018 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı Konya il müftüsü olarak da görev yapan Prof. Dr. Ali Akpınar, hâlen Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Öğretim Üyesi ve Temel İslam Bilimleri Bölüm Başkanı olarak görevini sürdürmektedir.

DİYANET'İN DEPREM SEFERBERLİĞİ

Adil ELZEREY

DİB Dijital Yayınlar Daire Başkanı

Türkiye'yi derinden sarsan 2 büyük deprem

Ülkemiz, 6 Şubat 2023 Pazar-tesi saat 04.17'de Kahramanmaraş Pazarcık'ta 7.7 ve saat 13.24'te Elbistan'da 7.6 büyüklüğünde meydana gelen iki depremle sarsıldı. Suriye, Mısır, Lübnan, KKTC ve Kuzey Irak'ta da hissedilen deprem, 11 ilimizi etkiledi.

O gün çok büyük bir acıyla uyanan ülkemizde yediden yetmişe herkes seferber oldu. Deprem meydana geldiği andan itibaren harekete geçen devlet kurumları, AFAD koordinesinde bölgeye hareket etti ve hızla arama kurtarma çalışmaları başlatıldı.

İnsanlar sosyal medya hesaplarından, ulusal basından gelen haberlerle olan biteni anlamaya çalışıyordu. Ulusal haber ajanslarının son dakika geçtiği bu büyük depremler, dünya basınında da anında yer buldu. Çok büyük bir afet meydana gelmişti. İnsanlar felaketin boyutunu anlamakta dahi zorlandı. Kahramanmaraş, Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gazian-

tep, Hatay, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa... 11 ilden de acı haberler geliyordu.

O gece, acı acı çalan telefonun sesiyle uyandım. Diyanet Haber Bingöl koordinatörümüz arıyordu. Cevap verdim, "Hocam çok büyük deprem oldu." diyordu. "Bizde sıkıntı yok ama çok şiddetliydi." Onu kapattıktan sonra Adıyaman koordinatörümüzün sesli mesajını gördüm, kendisinin İstanbul'da olduğunu, Adıyaman'da büyük bir deprem meydana geldiğini, ailesinin enkaz altında kaldığını ve Adıyaman'a dönmek için yola çıktığını söylüyordu. Deprem üzerinden henüz dakikalar geçmişti. O andan itibaren Diyanet Haber olarak ajansları taradık, depremle ilgili bilgileri, son dakika haberleri başlığında yayınlamaya başladık. Bu haberleri paylaştığımız anlarda Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş, Diyanet Haber merkezini arayarak konu hakkında bilgi aldı ve AFAD koordinasyon merkezine hareket etti.

Böyle durumlarda doğru bilginin zamanında kamuoyu ile paylaşılmasının önemini bi-

lincinde olarak bölgeyle sağlıklı iletişim kanalları oluşturmaya başladık. Bir taraftan ajanslar üzerinden süreci takip ederken diğer taraftan yerelde bulunan koordinatörlerimize ulaşmaya çalışıyorduk. İşin bu noktasında çok zorlandığımız anlar oldu, cevap alamadığımız koordinatörlerimiz için kaygılanmaya başladık. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte çevre illerden bölgeye geçen koordinatörlerimizle iletişim kanallarını oluşturduk. İllerimizdeki durumları ve oralarda yürütülen çalışmaları aktarmaya başladık.

Ülke olarak çok zor bir gün yaşıyorduk. Arama kurtarma ekiplerinin enkaz altında kalan kardeşlerimize canlı ulaşması için âdeta zamanın geçmesini istemiyorduk, dualar ediyorduk. İstemesek de olumsuz haberler düşüyordu ekranlarımıza, mesleki olarak en zor anlarımızı yaşıyorduk. Müjdeli haberler vermek istiyorduk ama çoğunlukla canımızı yakan haberler düşüyordu. Acımızı dindirmese de tüm Türkiye'nin seferber olması, bir nebze olsun bizi teselli ediyordu.

Şartlar çok zordu, bir taraftan depremin âdeta bir kâğıt gibi yırtıp attığı yollar, diğer taraftan çetin kış koşulları, ekiplerin işini ciddi anlamda zorlaştırıyordu. Ama tüm bunlara rağmen AFAD, Kızılay, Türkiye Diyanet Vakfı ve uluslararası platformda ülkemizin yüz akı kuruluşlarımız, sivil inisiyatifler deprem bölgelerine intikal etmeye başlamışlardı. Herkes dört bir koldan koşturuyordu. Ülkece büyük bir kenetlenme örneği gösteriyorduk.

Diyanet Afet Acil Koordinasyon Merkezi kuruldu

Diyanet İşleri Başkanımız Prof. Dr. Ali Erbaş'ın talimatıyla Başkanlık merkezinde deprem bölgesiyle iletişimi ve koordinasyonu sağlayacak "Afet Acil Koordinasyon Merkezi" kuruldu. Ardından zaman kaybetmeden yola koyulan ve ikinci depremi bizzat yaşayan Erbaş, Gaziantep ve Kahramanmaraş'ta Başkanlığın ve Türkiye Diyanet Vakfının çalışmalarını yerinde koordine etti.

Öte yandan Türkiye Diyanet Vakfımız da gün ışımadan harekete geçmiş, arama kurtarma ve destek ekiplerini bölgeye sevk etmişti. Bunula ilgili haber merkezimize düşen bilgileri ekip arkadaşlarımız haberleştiriyordu ve kamuoyuyla paylaşıyorduk.

Camilerimiz depremzedelere açıldı

Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş, depremin ilk saatlerinde depremzede vatandaşlarımızın arzu etmeleri hâlinde uygun olan camilerde diledikleri kadar kalabileceklerini duyurdu.

Sosyal medya hesaplarından yaptığı bu çağrıda Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı olarak tüm ekipleriyle depremzedelerin yanlarında olacaklarını da dile getiren Erbaş, Gaziantep Hacı Perihan Kıymık Camii'nde kalan depremzedeleri ziyaret edip geçmiş olsun dileklerini ilettiler.

Dini Yüksek İhtisas Merkezleri ve Kur'an kursları depremzede vatandaşlara kapılarını açtı

Deprem bölgesinde uygun camilerin yanı sıra, Türkiye genelinde toplam 5645 yatak kapasiteli Kur'an kursu, Diyanet Akademi ve Eğitim Merkezlerinin kapıları depremzede vatandaşlarımızın hizmetine açıldı. Sahada yürütülen arama kurtarma ve yardım çalışmalarısıyla depremin yaraları hızla sarılmaya başlandı.

Kan bağıışı kampanyası

Yardım seferberliği üst düzeyde devam ederken maalesef bölgeden çok sayıda vefat ve yaralı haberleri gelmeye devam ediyordu. Kızılay, depremde yaralanan vatandaşlar için "Kan Bağıışı" çağrısında

bulundu. Bunun üzerine Diyanet İşleri Başkanı Erbaş da başta Diyanet personeli olmak üzere milletimizi kan vermeye davet etti. Diyanet Haber olarak bu çağrılar daha yüksek sesle duyurmaya gayret ediyorduk. Bu çağrılar necip milletimiz tarafından büyük teveccüh gördü. Başkanlığımızın merkez yerleşkesinde de kan alma merkezi kurularak personelin hızlı ve kolay bir şekilde kan vermesi sağlandı.

Koordinatör müftüler

Depremden etkilenen 11 ilin dışında kalan 70 il müftüsü deprem bölgesinde görev yapmak üzere görevlendirildi. Diyanet Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi, depremin meydana geldiği illerde görevli müftülerle iletişime geçerek koordinatör müftüleri belirledi. Koordinasyona destek vermeleri için Başkanlık merkezden de üst düzey yöneticiler bölgeye gönderildi. Böylece yurdumuzun her köşesinde personeli bulunan Diyanet İşleri Başkanlığımız, 11 ilimizi etkileyen deprem bölgesini iyilik ağıyla sardı ve kucakladı.

Haber merkezimizde, yaşanan depremin neredeyse her boyutunu görebiliyorduk. Depremin sebep olduğu o büyük acıyı, tüm Türkiye'nin oraya yetişmek için ortaya koyduğu üstün gayreti... Kamu, STK, sivil, herkes sorumluluğu ve gücünün fevkinde bir çabayla dört bir yandan hareket ediyordu.

Türkiye Diyanet Vakfı yaraları sarıyor

Biz istemesek de zaman geçiyordu, feryatlar dinmiyor, kalpler âdeta acıdan parçalanıyordu. Enkaz altından kurtarılan canlar umudumuzu geçen süre karşısında diri tutuyordu. Enkaz başında yavrusunu bekleyen anneler, annesini, babasını bekleyen evlatlar hep bu umutla bakıyordu arama kurtarma ekiplerine. Enkazlarda arama kurtarma çalışmalarının yanı sıra depremezdedelerin temel ihtiyaçlarını karşılamak için de çalışmalar devam ediyordu. Kamu kurumları, STK'lar, içerisinde yiyecek, kıyafet, barınma ve ısınma malzemeleriyle dolu tırları bölgeye ulaştırıyordu. Binlerce Diyanet personeli bölgeye intikal ederken aynı anda Türkiye Diyanet Vakfı da mobil mutfak tırı, mobil ikram, koordinasyon ve ulaşım araçları ve gönüllüleriyle vatandaşların yaralarını sarmaya gayret ediyordu.

Yaşadığımız bu felaketin sebep olduğu durum karşısında milletçe ortaya konulan bu dayanışmanın uzun soluklu bir iyilik hareketine dönüşmesi için

de adımlar atılmaya, çağrılar yapılmaya başlandı. Din İşleri Yüksek Kurulu fitre ve zekât gibi mali ibadetlerin depremden etkilenen insanlar için kullanılabileceğini açıkladı.

Depremzede vatandaşlara manevi destek

Bölgedeki depremzede vatandaşlara manevi anlamda da destek olmak için müftü, vaiz, imam hatip, müezzin kayyım, Kur'an kursu öğreticisi gibi unvanlarda görev yapan din görevlileri sokak sokak, çadır çadır dolaşarak insanlarla görüştü. Camilerde kalan aileler ziyaret edildi. Çocukların yaşadığı travmaları atlatmaları için cami ve uygun mekânlarda özel etkinlikler yapıldı. İnsanların acıları paylaşarak bir nebze de olsa onların ıstırapları dindirilmeye çalışıldı. Farklı illerden gelen binlerce Diyanet personeli, bu çalışmalarını nöbetleşerek sürekli hâle getirdi. Maddi yardımlar bölgeye ulaştırılırken bir taraftan da dualar edildi. Yatsı namazı öncesi tüm camilerde Kur'an-ı Kerim'ler okundu, dualar edildi. Cuma günü, milletçe kenetlenmenin önemi hutbede bir kez daha dile getirildi.

Saatler ilerledikçe acımız da büyüyordu. Vefat sayıları binli rakamları geçmişti. Yaralı kardeşlerimizin sayısı ise 10 binlere ulaşmıştı ve bu sayılar artarak devam ediyordu. Bölgeye sevk edilen binlerce din görevlisinin bir kısmı arama kurtarmada, bir kısmı insani yardım ve manevi destek noktasında, bir kısmı ise vefat edenlerin cenaze işlerinde canla başla çalışıyordu.

Bölgedeki depremzede vatandaşlara manevi anlamda da destek olmak için müftü, vaiz, imam hatip, müezzin kayyım, Kur'an kursu öğreticisi gibi unvanlarda görev yapan din görevlileri sokak sokak, çadır çadır dolaşarak insanlarla görüştü.

Dezenformasyon ve algı operasyonları

Bir ibadet bilinciyle çalışan hocalarımızın bu gayretine de şahitlik ettik ve bunu paylaşarak okuyucu ve takipçilerimizi de şahit tuttuk. Çünkü bir türlü anlam veremediğimiz şekilde Başkanlığımızla ilgili dezenformasyon başlatılmıştı. Hocalarımızın bu gayreti görmezden gelindiği yetmezmiş gibi yok sayılmaya çalışıldı. Bu kadar büyük bir acının içerisinde bunu yapabilmek için bir kalp taşıyor olmak gerek. Hocalarımız bir ibadet bilinciyle çalışıyordu ve bunların hiç birine kulak asmıyordu. Ama Diyanet Haber olarak bu algı operasyonlarına kayıtsız kalmamız mümkün değildi. Çünkü bu dezenformasyonun açtığı yaralar, hem sahada arama kurtarma çalışması yapan serdengeçti kahramanlara hem yediden yetmişe seferber olmuş aziz milletimize, onların güvendiği kurumlara büyük bir haksızlık doğuruyordu.

Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfımız, "Yeryüzünde İyilik Hâkim Oluncaya Dek" ideali ve #TürkiyeİçinİyilikVakti etiketiyle tüm imkânlarını kullanarak deprem bölgesindeki yaraların bir an evvel sarılması için çalışmalarını aralıksız sürdürmektedir.

Hafızalarımızdan silinmeyecek zor günler yaşadık. Kalbimizde acısı dinmeyecek büyük bir felakete şahitlik ettik.

Rabbim tüm insanlığı böylesi bir afetten muhafaza eylesin. ■

İNSANIN DUA ETME İHTİYACI VE DUANIN PSİKOLOJİK YÖNDEN ETKİLERİ

Doç. Dr. Nurten KIMTER

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Kelime olarak “çağırarak, davet etmek, istemek, seslenmek, yalvarıp yakarmak” gibi anlamlara gelen dua, terim anlamıyla bir sevgi ve şükran ifadesi olarak inanan bir kimsenin Allah’a yönelişi, O’na yalvarıp yakarışı ve O’nunla iletişim kurup konuşmasıdır. Gerçekte dua, insan ile Allah arasında iman bağı ile kurulan ilişkiyi dışa yansıtan, Allah ile yakınlaşmayı sağlayan dinî davranışların özünü teşkil etmektedir. Bununla birlikte insanın, dua sayesinde Yüce Yaratıcı ile ilişki ve iletişim içerisinde olması, sadece dil ile istekte bulunmasından ibaret olmayıp bir gönül ve hâl eylemidir. Dolayısıyla gerçek manada samimi bir şekilde yapılan dua, insanın kalbinin Allah ile konuşması, aşk ve iman ile kalbin O’na bağlanmasıdır. Ruhun bir tür yükselişi olan duada her anlamda sınırlı olan insanın sınırsız kudret sahibi her şeye gücü yeten üstün varlığa hem zihin hem de kalp olarak yönelmesi, isteklerini

O’na duyurarak O’ndan yardım çağrısında bulunması söz konusudur. Alexis Carrel’in ifadesiyle “Dua, yalnızlığın karanlık mahzeninde acziyet ve çaresizlik içerisinde kıvranan insanın bir ıstırap ve yardım çığlığından başka bir şey değildir.”

Her dinde, kültürde ve toplumda dua etme eylemine rastlanmaktadır. Bu anlamda pek çok bilimsel araştırma ve gözlem sonuçları insanlardaki dua etme davranışının evrensel bir olay olduğunu, hem ilkel hem de modern toplumlarda dua etme davranışının yaygın bir şekilde görüldüğünü hatta dine karşı ilgisiz ya da inançsız kimselerin bile bazen bilinçsizce ve irade dışı dua ettiklerini ortaya koymaktadır. Kutsal kitaplara ve peygamberler tarihine bakıldığında da duanın, insanlık tarihinin inkâr edilemez bir gerçeği, insan hayatının vazgeçilemez bir parçası olduğu anlaşılmaktadır. Kur’an’daki dua örneklerine bakıldığında insanın bütün ruh hâllerinin dualara yansıdığı

görülmektedir. Bu bağlamda Kur’an-ı Kerim’de Hz. İbrahim’in, eşi Hz. Hacer ve oğlu Hz. İsmail’i bugünkü Kâbe’nin bulunduğu yere, çöle bıraktığında Allah’tan onlar için güvenlik ve rızık talebinde bulunması (Bakara, 2/126.); yaşı bir hayli ilerlemiş olan Hz. Zekeriya’nın, neslinin devamı ve çocuk sahibi olma arzusu ile Allah’tan hayırlı bir evlat istemesi (Âl-i İmran, 3/38.); kardeşleri tarafından kiskanıldığı için kuyuya atılan oğlu Yusuf’un hayatına dair büyük endişeler taşıyan Hz. Yakup’un üzüntü ve acısını Allah’a arz edip O’ndan yardım dilemesi (Yusuf, 12/18.); yine bütün mal varlığını ve evlatlarını kaybeden ve tüm vücudu yara içinde kalan Hz. Eyüp’ün dert ve acı karşısında her şeye gücü yeten Allah’tan yardım talep etmesi (Enbiya, 21/83.) gibi ayetler, insanın, peygamber olsa bile duaya ihtiyaç duyduğunu ve duanın, hayatın ayrılmaz bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla varlığını Yüce Yaratıcı’ya borçlu olan

insanoğlu, yaşamını sürdürürebilmek için de Allah'ın yardım ve rehberliğine ihtiyaç duymaktadır. Carrel'in deyişiyle "İnsan, Allah'a su ve hava kadar muhtaçtır." Zira her şeyi bilen, gören, sonsuz güç ve kudret sahibi, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan Allah'a kıyasla aciz, sınırlı, eksik ve ölümlü bir varlık olan insanın ilahi yardım ve destek olmadan dünyanın sıkıntı ve ıstıraplarıyla başa çıkması oldukça zordur. Bilhassa fakirlik ve yoksulluk, deprem, sel, yangın, kısırlık, hastalık, savaş, açlık ve kuraklık, kaza ve ölüm tehlikesi gibi insanın acziyetini ve çaresizliğini çok derinden hissettiği badireler karşısında insanlığın ilk ve en temel tapınma şekli olan duaya başvurmayan insan sayısı son derece azdır. Anlaşılacağı üzere insan fitraten dua etmeye eğilimli bir varlık olarak yaratıldığı için dua etmek, insan için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Muhammed İktal'in ifadesiyle "Dua etme, insanoğlunun kâinatın derin sessizliği içerisinde bir cevap arayışı ve özlemidir." Aynı ihtiyacı Hindistan'ın büyük önderi Mahatma Gandhi de "Dua ve ibadet olmasaydı çıldırırdım." demek suretiyle dile getirmektedir. Kur'an-ı Kerim'de de birçok ayette (Zümer, 39/49; Lokman, 31/32; Ankebüt, 29/65.) sıkıntı, hastalık ve felaket anında insanoğlunun duaya sarıldığı, tehlike ve sıkıntı ortadan kalkınca da kendi kendine yeterli olduğunu düşünen nankör bir kişilik yapısına büründüğü ifade edilmektedir. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'e göre insanı dua etmek için harekete geçiren faktörle-

rin başında ihtiyaç, istek, güçsüzlük ve çaresizlik gelmektedir. Bu ihtiyaç ve isteklerin bir kısmı dünya hayatına yönelik bir kısmı ise ahiret hayatına yönelik olmaktadır. Bununla birlikte yalnızca ihtiyaç ve sıkıntı durumlarında dua edip refah ve mutluluk anlarında dua etmeyi bırakmak, pek çok Kur'an ayetinde kınanmaktadır. (Yunus, 10/12, 21-23; İsrâ, 17/67; Fussilet, 41/50-51; Fecri, 89/15.) İslam bilginleri ve sufiler de insanı duadan koparan refah ve mutluluktan Allah'a sığınmışlar ve bunu büyük bir bela ve felaket olarak nitelendirmişlerdir. Çünkü insanın duadan yüz çevirmesi, Allah'a tenezzül etmemesi, varlık sebebine ve kendi gerçeğine sırt çevirmesi anlamına gelir ki bu da sapmanın, azgınlığın ve insanın kendi özüne yabancılaşmasının en üst derecesini teşkil etmektedir. Dolayısıyla refah ve mutluluk anlarında nimeti verene karşı yapılacak şükür de bir tür duadır, refah ve mutluluk da inanan kişiyi dua etmeye yönelten bir başka sebeptir.

İnsanoğlunun en temel ve evrensel ihtiyaçlarından birisi olan duanın, insan psikolojisine olumlu yönde birçok etkisinden söz etmek mümkündür. Her şeyden önce dinî inanca sahip olmayan ve dua etmeyen insanlar hayatın güçlükleri, olumsuzlukları karşısında, birtakım başarısızlık durumlarında kolayca sarsılabilmekte, bu tür ruhi şoklarda uygun bir sığınak bulamadıklarından umutsuzluğa ve bunun neden olduğu birtakım ruhsal rahatsızlıklara yakalanabilmektedirler. Hâlbuki Allah'a olan inancı,

Dua eylemi sonucunda insanda bir itimat ve güven hissi, beraberinde kaygı düzeyinde bir azalma meydana gelmektedir. Dolayısıyla aktif bir zihinsel başa çıkma stratejisi olarak dua, çoğu zaman kaygı, sıkıntı ve üzüntü verici durumlarda kişinin kendi kendisini tedavi etme sürecinin bir tecrübesi olmaktadır.

güveni, bağlılığı tam olan bir mümin, bu tür durumlarda dua ve ibadet gibi birtakım manevi sığınaklardan faydalanmak suretiyle sonsuz güç ve kudret sahibi Yüce Yaratıcı'ya sığınarak âdeta kendisini ve hayat enerjisini yenileme imkânı bulabilmektedir. Bu nedenle psikolog Dale Carnegie, "Binlerce insan, hayatın güçlüklerine tek başlarına göğüs germeye çalışacaklarına hayatın sahibi olan Yüce Kudret'ten yardım isteselerdi ruh doktorlarının kapısına düşmezlerdi." demek suretiyle duanın ruh sağlığı üzerindeki olumlu tesirlerine dikkat çekmektedir. Devamlı ve samimi bir şekilde yapılan duaların, insanın ruh ve beden sağlığı üzerinde gözle görülebilir somut birtakım tesirler meydana getirdiği bilinmektedir.

Çağımız insanının en büyük sıkıntılarının birisi kalabalıklar içerisinde kendisini yalnız hissetmesidir. Bu husus, onun ruh sağlığını da olumsuz yönde derinden etkilemektedir. Oysa Allah'a inanan, dua ederek O'na yönelen ve O'ndan yardım dileyen kimse için ruh sağlığını tehlikeye sokacak derecede bir yalnızlık söz konusu değildir. Esasen konu ile ilgili ayet ve hadislerde de inanan insanın dua ederek Allah'a yönelmesi ve O'ndan yardım istemesinden Allah'ın hoşnut olacağı ve duasına cevap verileceği vurgulanır. Mümin kimse bir tehlike ve felaket karşısında dua etmek suretiyle temel güven kaynağı olarak Allah'a sığınmaktadır. Bu sayede mümin, zihnî, manevi, ahlaki güçlerini daha iyi bir şekilde kullanmakta, onun endişe,

korku ve sıkıntıları yatışmakta, kişiliği en üst derecede bütünleşme imkânı bulmaktadır. Böylece dua eylemi sonucunda insanda bir itimat ve güven hissi, beraberinde kaygı düzeyinde bir azalma meydana gelmektedir. Dolayısıyla aktif bir zihinsel başa çıkma stratejisi olarak dua, çoğu zaman kaygı, sıkıntı ve üzüntü verici durumlarda kişinin kendi kendisini tedavi etme sürecinin bir parçası olmaktadır. Yapılan araştırmalarda dua etmenin, beyin dalgalarını değiştirmek, gevşeme vb. olumlu yönde birtakım fiziksel değişimlere sebep olduğu ve bilhassa huşu içinde dua etme biçimlerinde bu tür psikolojik değişimlere sıkça rastlanıldığı ifade edilmektedir.

Günümüzde hem bedensel hem de ruhsal rahatsızlıkları tedavi edici yönde etkisi olduğu bilindiği için dua, tıp doktorları tarafından da başvurulan bir yöntem hâline gelmiştir. Duada psikanalitik tedaviye benzer bir yöntem izlendiği ileri sürülmektedir. Dua eden bir kişi, hiç kimseye söyleyemediği sırlarını gizli açık her şeyi bilen ve gören Allah'a itiraf etmekte, böylece ruhi anlamda bir rahatlama ve sükûnete kavuşmaktadır. Dua yoluyla pek çok ruhsal hastalığın iyileştiği, psikolog ve psikiyatristler tarafından da kabul edilmektedir. Zira dua, insanın ihtiyaçlarının ve gerçekliğin farkında olmasını, günahlarından kurtulma ve bağışlanma duygusunu sağlamakta, korku, endişe ve stres durumlarını hafifleterek ümit ve inanç duygularını ortaya çıkarmakta, gü-

ven ve huzur vermektedir. Dua eden bir kimsenin Allah ile iletişim hâlinde olması duygusal enerjiyi harekete geçirmekte, onu diğer insanların ihtiyaçlarına duyarlı hâle getirmekte, sosyal ve özgeci olma yönünde güdülenmektedir. Dua, kişiyi olacak şeylere hazırlayarak ibadet etme azmini beslemekte ve kişiliğini yeniden yapılandırarak bütünleştirmektedir. Ayrıca duanın, genellikle çeşitli durumlara bağlı olarak gerçekleşen ölüm olaylarında mahrumiyete katlanma ve acıyı azaltma, direnme gücünü artırma yönünde etkisi ve katkısı olmaktadır. Bunun yanında depresyonla başa çıkmada, stresi yenmede, nevroitik ve psikotik birçok hastalığın tedavisinde duanın olumlu yönde etkilerinin ve katkılarının olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda dua ile ilgili olarak yapılan bir araştırmada, depresyon belirtisi yaşayan kişilerin yüzde 75,6'sının dua ettiklerinde bu durumdan kurtulduklarını ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Ruhsal hastalıkların yanı sıra dua etmenin bedensel rahatsızlıkları da iyileştirici yönde gücü olduğu ifade edilmektedir. Zira bedensel hastalıkların pek çoğunun psikolojik temelli olduğu hususu göz önünde bulundurulduğunda, tüm hastalıklardan iyileşmede hastanın maneviyatını yükseltme, ona moral takviyesinde bulunma bilhassa dua ile mümkün olmaktadır. Bu anlamda her türlü tedavinin imkânsız ve başarısız olduğu bedensel hastalıklarda duanın olumlu yöndeki sonuçlarının kesin olarak tespit edildiği bilinmektedir.

Örneğin Fransa'da bulunan Lourdes Sağlık Bürosu'nda yapılan gözlemler sonucunda dua yoluyla kanser, böbrek iltihapları, ülser, akciğer, kemik veya karın zarı veremi gibi pek çok hastalığın süratle iyileştiği tespit edilmiştir. Dua yoluyla tıbbi rahatsızlıkların iyileşme sürecinin genellikle benzer şekilde olduğu, başlangıçta büyük bir ıstırap, birkaç saniye ya da en fazla birkaç saat içerisinde arazların kaybolup anatomik yaraların kapandığı ve hastanın iyileştiği ifade edilmektedir. Bu noktada çok yönlü psikolojik etkileri olan duanın şiddet ve kalitesinin ayrıca dua edenlerin samimi ve halis niyetli oluşlarının belirleyici bir faktör olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca duanın hem psikolojik hem de bedensel hastalıkları iyileştirici yönde etkisinin yanında kişilik ve ahlak gelişimi üzerinde de olumlu yönde tesirleri olduğu ileri sürülmektedir. ■

Devamlı ve samimi bir şekilde yapılan duaların, insanın ruh ve beden sağlığı üzerinde gözle görülebilir somut birtakım tesirler meydana getirdiği bilinmektedir.

SÖZÜN EN GÜZELİNE TALİP OLMAK

Dr. Bayram KÖSEOĞLU

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ.
تُؤْتِي أُكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

“Allah’ın nasıl bir misal getirdiğini görmedin mi? Güzel sözü kökü sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaca benzetti. O ağaç, Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara böyle misaller getirmektedir.”

(İbrahim, 14/24-25.)

En güzel surette yaratılan insan, Yüce Allah’ın kendisine bahsettiği sayısız nimetler ve özellikler sayesinde seçkin ve değerli bir varlık olmuştur. El, ayak, göz ve kulak gibi uzuvlar yanında konuşma yeteneğine de sahip olması insanı diğer varlıklardan farklı kılan en temel özelliklerdendir. İnsanın sahip olduğu konuşma yeteneği aynı zamanda bir sorumluluk alanı da oluşturmaktadır insan için. İnkârın yanında iman ve ikrarın da sözlü olarak ifade edilmesi, insani sorumluluğun daha başında konuşma yeteneğinin önemi ve değerinin bir göstergesidir. Zira insan, yapıp ettiklerinden, yapmayıp terk ettiklerinden sorumlu olduğu gibi sözle-

rinden ve konuşmalarından da sorumludur. Bu bağlamda insan, toplumsal yaşamında, aile hayatında, insanları irşat etme ve yönlendirmede etkili ve güzel konuşma, yumuşak sözlü olma, içerisinde yalan ve aldatmanın bulunmadığı doğru ve sağlam konuşma gibi hususlarda Yüce Allah tarafından yönlendirilmektedir. (Bakara, 2/235; Nisa, 4/5, 9, 63; İsrâ, 17/23, 28; Taha, 20/44.)

Etkili ve güzel konuşmanın insanlar üzerinde tesir ettiği, istenilen sonuca ulaşmada oldukça önemli olduğu bilinen bir husustur. Kültürümüzde, “Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır.” şeklinde formüle edilen bu hakikat, güzel sözün etki-

si ve sonuçlarına işaret eder. Yukarıda meali verilen ayette Yüce Allah’ın güzel sözü kökü sağlam ve sabit, dalları göğe uzanan ve her zaman meyve veren bir ağaca benzetmesi sözün önemini ve değerini göstermesi adına dikkat çekicidir. Ayette zikredilen “güzel söz” kelime-i tevhid, Kur’an, sağlam inanç (Matürîdi, Te’vilatü Ehli’s-Sünne, 6/387; Zemahşeri, el-Keşşaf, 2/553.) gibi manalar yanında daha genel anlamda “doğru, güzel ve hayırlı söz” olarak da anlaşılabilir. (Şevkani, Fethu’l-Kadir, 3/127.) Nihayetinde, nasıl ki güzel, sağlıklı ve bakımlı bir ağaç vereceği meyve ile faydalı olursa sağlam bir imana sahip olan, Kur’an’ın rehberliğinde yürüyen, doğru sözlü olan, gü-

zel ve faydalı şeyler konuşan insan da bütün bunların karşılığını en güzel şekilde alacaktır.

“Söylenenleri dinleyip de en güzeline uyan” (Zümer, 39/18.) ve “boş söz işittikleri zaman ondan yüz çevirenler” (Kasas, 28/55.) Kur’an’da övülen ve Yüce Allah’ın müjdelilerine nail olacak kişilerdir. Dilinden Kur’an’ı, zikir, şükür ve duayı eksik etmeyenler dilini, sözünü, kelamını süslediği ve koruduğu gibi kalbini, gönlünü ve ruhunu da korumuş ve güzelleştirmiş olacaktırlar. Bu güzelliğin ise onun hayatına, yaşantısına ve amellerine sirayet edeceği muhakkaktır. Nihayetinde bu özellikleri onun ahirette de kurtuluşuna vesile olacaktır.

Yalan konuşmayan (Hac, 22/30.), yalancı şahitlik yapmayan (Furkan, 25/72.) kimseler Kur’an’da övülen, konuşma adabına ve ahlakına sahip olan kimselerdir. Dürüstlük ve doğruluğun önemli göstergelerinden olan doğru sözlülük hem Allah katında hem de insanlar arasında kişiye değer katan bir erdemdir. Buna mukabil, yalana kulak vermek (Maide, 5/41-42.), gıybet etmek (Hucurat, 49/12.), iftira atmak (Nur, 24/11.) Kur’an’da eleştirilen kötü huylar olduğu gibi haksızlığı otaya çıkarmak, zulme engel olmak gibi durumlar dışında kötü sözün açığa vurulmasını da Yüce Allah sevmez. (Nisa, 4/148.) Zira Kur’an’da güzel söz, meyve veren güzel bir ağaca benzetildiği gibi bunun mukabili olan kötü, çirkin ve asılsız söz de kökleri sökülmüş, ayakta dahi duramayan kötü bir ağaca benzetilmek-

tedir. (İbrahim, 14/26.) “Böyle bir ağaç nasıl meyve vermezse ve kuruyup yok olmaya mahkûmsa kötü söz de o şekilde sonuçsuz kalmaya mahkûmdur; ayrıca insanın hem dünyada hem de ahirette felakete sürüklenmesine sebep olur.” (Kur’an Yolu *Türkçe Meal ve Tefsir*, c. 3 s.315-316.)

O hâlde, başta iman ve ikrar, kelime-i tevhid, kelime-i şehadet ve Kur’an gibi dinî değerlerin okunması ve söylenmesi yanında hayatımızın her alanında güzel ve doğru sözlü olmak, sözün en güzeline talip ve tabi olmak, Müslüman kimliğimizin temel özelliklerindedir. Kendi aleyhine, anne babası ve ailesi aleyhine de olsa doğruluktan, doğru konuşmaktan ayrılmayan, her ne sebeple olursa olsun yalana ve yalanla iş yapmaya kalkışmayan Müslüman bu yönüyle örnek olacak, örnek alınacaktır. Anne babasının yalan konuşmadığını, kötü söz söylemediğini gören bir çocuk; öğretmenin nasihat dolu, yönlendirici ve yol gösterici sözlerine tanık olan bir öğrenci onları örnek alacaktır kendine. Bu, aynı zamanda konuşma adabına ve ahlakına sahip olma hususunda da bizlere bir sorumluluk yüklemektedir. Zira Müslüman sadece kendisinden sorumlu değildir.

Yüce Allah, Hz. Musa ve Hz. Harun’u kendisini hak ve hakikate çağırarak üzere Firavun’a gönderirken “Yine de ona söyleyeceklerinizi yumuşak bir üslupla söyleyin, ola ki aklını başına toplar veya içine bir korku düşer.” (Taha, 20/44.)

buyurduğu üzere, insanlara rehberlik ederken, yol gösterirken, onları irşat ederken nasıl bir dil ve üslup kullanmamız gerektiğini öğretmektedir bizlere. Aslında bu, hayatın her alanında takınılması gereken bir tavır olmakla birlikte özellikle insanlara dinî hakikatleri anlatmaya çalışanların, hakkı ve sabrı tavsiye edenlerin daha da özen göstermesi gereken bir husustur. Nefret ettirmek yerine sevdirmek, dışlamak yerine kucaklamak, git demek yerine gel diyebilmek yaptığımız çağrının etkili olmasında oldukça önemlidir. Anlattığımız şeyin doğru ve hakikat olması gerektiği gibi takındığımız tavrın, kullandığımız üslubun da güzel olması gereklidir. Bu bağlamda, sözün gücünün ve etkisinin veciz bir ifadesi olan Yunus Emre’nin şu dizelerini tekrar hatırlamakta fayda vardır:

Söz ola kese savaşı, söz ola kestire başı

Söz ola ağılı aşı, bal ile yağ ede bir söz. ■

İnsan, yapıp ettiklerinden, yapmayıp terk ettiklerinden sorumlu olduğu gibi sözlerinden ve konuşmalarından da sorumludur.

İNSANLARA MERHAMET ETMEYENE ALLAH DA MERHAMET ETMEZ

Ahmet OĞUZ

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

لَا يَرْحَمُ اللَّهُ مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ

“İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez.”

(Buhari, Tevhid, 2.)

Sözlükte “acımak, şefkat göstermek” anlamında kullanılan merhamet ve rahmet kelimeleri Yüce Allah’ın bütün yaratılmışlara yönelik lütuf ve ikramını ifade etmekte, ayrıca insanlarda bulunan, onları hemcinslerinin ve diğer canlıların sıkıntı ve ihtiyaçları karşısında duyarlı olmaya ve yardım etmeye sevk eden acıma duygusunu belirtmektedir. İslami kaynaklarda merhamet kavramı genellikle rahmet kelimesiyle ifade edilir. Ancak Türkçede merhamet kelimesi hem Allah’a hem de insanlara, rahmet ise özellikle Allah’a nispet edilerek kullanılır. (DİA “Merhamet”, c.29 s.184.)

Merhamet, aynı zamanda Allah’ın Rahman isminin bir tecellisidir. (Tirmizi, Birr, 16.) Bütün

varlıklar Allah’ın engin rahmetiyle çepeçevre kuşatılmış (Araf, 7/156.), onların yokluktan varlığa çıkışları Allah’ın rahmetinin tecellisi ile olmuştur. Allah, “sonsuz rahmet ve merhamet sahibi” anlamında “Rahman ve Rahim”dir. (Neml, 27/30.) Bir kutsi hadiste, “Rahmetim gazabımı geçti.” (Buhari, Tevhid, 22.) buyurarak merhamet ve cemalinin, azap ve celalinden önde olduğunu bildirmektedir. Allah’ın rahmetinin ne kadar derin, şefkatinin ne kadar sonsuz olduğuna dikkat çekmek isteyen rahmet elçisi (Enbiya, 21/107.) Sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) bunu, annenin yavrusuna karşı olan şefkat ve merhameti ile örneklendirmesi dikkat çekicidir. Konuyla ilgili olarak Hz. Ömer

şöyle demektedir: “(Bir gazve sonrası) Resulüallah’a (s.a.s.) bir grup esir getirildi. İçlerinden bir kadın (telaş içinde esirler arasında yavrusunu) arıyordu. Sonunda bir çocuk buldu ve onu kucaklayıp bağrına bastıktan sonra emzirmeye başladı. (Durumu gören) Resulüallah (s.a.s.) bize, ‘Bu kadının çocuğunu ateşe atacağına inanır mısınız?’ diye sordu. Biz de ‘Hayır, Allah’a yemin olsun ki bu kadın çocuğunu ateşe atmamaya gücü yettiği hâlde onu ateşe atmaz!’ dedik. Bunun üzerine Resulüallah (s.a.s.) şöyle buyurdu: ‘(Bilin ki) Allah’ın kullarına olan rahmeti bu kadının çocuğuna olan şefkat ve merhametinden çok daha fazladır.’” (Müslim, Tevbe, 22; Buhari, Edeb, 18.)

Her olayı ümmetinin eğitim ve öğretimi için değerlendiren Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), yukarıdaki vakiyi Allah’ın kullarına olan merhametine örnek olarak zikretmiştir. Nitekim annelerin çocuklarına olan şefkati herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bir anne, yavrusunu şefkat ve merhameti ile korur ve büyütür, ondan kolay kolay vazgeçmez. Rabbimiz ise kullarına karşı annelerden çok daha fazla şefkatli ve merhametlidir. Zira bir ayet-i kerimede şöyle buyurulmaktadır: “... O (Allah), merhametlilerin en merhametlisidir.” (Yusuf, 12/64.)

Sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) en belirgin özelliği, onun merhamet ve şefkat peygamberi olmasıdır. (Tevbe, 9/128.) İnsanların onun etrafında kenetlenip toplanmalarına vesile olan da bu duygudur. (Âl-i İmran, 3/159.) Merhameti var eden Yüce Allah, peygamberini merhamet

duygusu ile bezemiş, müminlerin de birbirlerine merhamet ve şefkati tavsiye etmelerini öğütlemiştir. (Beled, 90/17.) Nitekim bir ayet-i kerimede ifade edildiği üzere müminler inkârcılara karşı çetin, birbirlerine karşı ise merhametlidirler. (Fetihi, 48/29.) Bu durum bir hadis-i şerifte şöyle ifade edilmektedir: “Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzerler.” (Müslim, Birr, 66.) Rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s.) cennete ancak merhametli kişilerin girebileceğini söylediğinde ashab-ı kiram, “Ey Allah’ın elçisi! Hepimiz (birbirimize karşı) merhametliyiz.” demişlerdir. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “(Benim kastettiğim) merhamet, birinizin sadece kendi arkadaşına olan merhameti olmayıp bütün insanlara karşı merhametli olmaktır.” (Heysemi, Mecmau’z-Zevaid, 8/155.) Başka bir hadiste ise “...Yeryüzündekilere merhamet edin ki gökyüzündeki(ler) de size merhamet etsin.” (Ebu Davud, Edeb, 58; Tirmizi, Birr, 16.) buyurarak merhametin kapsamının çok geniş olduğunu ifade etmiştir. Buna göre merhamet duygusu; insanlara, müminlere, iyi kimselere veya fakirlere gösterilen merhamet diye kayıtlanamamıştır. Bir defasında Hz. Peygamber (s.a.s.) torunlarını sevip öperken bir bedevi geldi ve Efendimizin çocukları çokça sevmesine hayret ederek “Siz çocuklarınızı öper (sever) misiniz? Biz çocuklarımızı öpüp okşamayız.” dedi. Bunun

üzerine Allah Resulü’nün verdiği cevap dikkat çekicidir: “Allah senin kalbinden merhameti çekip almışsa ben senin için ne yapabilirim ki!” (Buhari, Edeb, 18.)

Hz. Peygamber (s.a.s.), Allah’ın engin merhametini şöyle açıklamaktadır: “Allah, rahmeti yüz parçaya ayırdı, doksan dokuz parçasını yanında alıyordu, bir parçasını ise yeryüzüne indirdi. İşte bu bir parça (rahmet) sebebiyle bütün mahlûklar birbirlerine merhametli davranırlar. Hatta kısarak (yavrusunu emzirirken) basıp da zarar verme korkusuyla (bu rahmetin eseriyle) ayağını kaldırır.” (Buhari, Edeb, 19.) Allah’ın rahmet ve merhameti oldukça geniştir. Bu nedenle Allah’ın rahmetinden ümidi kesmek doğru değildir. (Zümer, 39/53.) Nitekim Allah’ın rahmetinin genişliği bir hadiste şöyle anlatılmıştır: “...Eğer kâfir, Allah’ın rahmetinin nitelik ve niceliğini tam olarak kavrayabilseydi cennetten ümidini

kesmezdi. Mümin de Allah’ın azabının nitelik ve niceliğini bilseydi (O’nun rahmetine güvenerek) cehennem azabından emin olamazdı.” (Buhari, Rikak, 19; Müslim, Tevbe, 23.) Bu hadis-i şerif aynı zamanda müminlerin korku ve ümit (havf ve reca) dengesine dikkat etmelerinin önemine işaret etmektedir. Hz. Ömer bu dengeli durumu şöyle ifade etmiştir: “Eğer gökten bir münadi: ‘Ey insanlar! Bir kişi hariç hepiniz cennete girecek.’ dese, o kişinin ben olabileceğimi düşünüp (Allah’ın azabından) korkarım. Şayet bir münadi: ‘Bir kişi hariç hepiniz cehenneme girecek.’ dese o kişinin ben olabileceğimi düşünüp (Allah’ın rahmetinden) ümitvar olurum.” (Ebu Nuaym, Hil-yetü’l-Evliya, 1/53.)

Peygamberimiz (s.a.s.) sadece insanlara değil tüm canlılara karşı merhametli olmayı tavsiye etmiştir. Yüzüne damga vurulmuş bir eşeği görünce “Bu hayvanı dağlayana Allah lanet etsin.” (Müslim, Libas, 107.) buyuran Hz. Peygamber (s.a.s.), kedisini aç bırakarak ölmeye mahkûm eden merhametsiz bir kadının bu davranışı nedeniyle cehenneme gireceğini (Müslim, Selam, 151.), susuzluktan âdeta can çekişen bir köpeğe su içiren birinin de bu davranışı nedeniyle Allah’ın sevgisine mazhar olup bağışlanacağını haber vermiştir. Sahabiler, “Ey Allah’ın Resulü! Bizim için hayvanlardan dolayı da sevap var mı?” dediklerinde Resul-i Ekrem (s.a.s.): “Her canlı sebebiyle sevap vardır.” buyurdu. (Müslim, Selam, 153.) Allah cümlemizi merhametli kullarından eyleyip rahmetine mazhar eylesin. ■

**Sevgili
Peygamberimizin
(s.a.s.) en belirgin
özelliği, onun
merhamet ve
şefkat peygamberi
olmasıdır.
İnsanların
onun etrafında
kenetlenip
toplanmalarına
vesile olan da bu
duygudur.**

99. YILINDA DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞININ YAYIN FAALİYETLERİ

Dr. Mehmet BULUT

DİB Emekli Başkanlık Müşaviri

Çeşitli vesilelerle tekrarlamışım: “Reislik, kuruluşuyla birlikte basılı yayın faaliyetine hemen başlamıştır. Yayımladığı ilk kitabın baskı tarihi, Reisliğin kuruluş tarihi olan 1924’tür.” Bunu da kendinden önce ülkemizde din hizmetlerini bir bakanlık olarak yürütmüş olan Şer’iyye ve Evkaf Vekâletinin başlattığı yayın faaliyetleriyle irtibatlandırmaktayım. Vekâletin kapanmasıyla basılma imkânı bulamayan bir iki kitap, Reisliğin ilk yayınları arasında intişar etmiştir.

Diyanet İşleri Reisliği, Başvekâlete bağlı bir devlet teşkilatı olarak kurulmuştur. Dolayısıyla diğer bütün hizmetleri gibi Reisliğin yayın faaliyetleri de belli bir mevzuat çerçevesinde ve sağlanan maddi imkânlar dâhilinde yürütülmüştür. Bu durum, yayın faaliyetinin kapsamını, düzeyini bazen kısıtlayabildiği gibi ba-

zen de bu faaliyetler için imkânlar sunabilmiştir. Bununla birlikte Başkanlığın yayın faaliyetlerinin -bazı olağanüstü dönemler hariç- sürekli bir gelişme gösterdiğini söyleyebiliriz. 1950’ye kadar düzenlenen mevzuatta Reisliğin yayın faaliyetine ilişkin sarif bir hüküm bulunmadığı gibi bu sürede yayın hizmetleri için özel bir birim de oluşturulmamıştır. Ancak 3 Mart 1924 tarihli kuruluş kanununda yer alan “Din-i Mübin-i İslam’ın itikadat ve ibadeta dair bütün ahkâm ve mesalihinin tedviri...” şeklindeki kayıt, kanunun Reisliğe halkın ihtiyaç duyduğu eserleri hazırlayıp yayınlama görevini de verdiği şeklinde yorumlanmış ve bu teamül çerçevesinde 1950’li yıllara kadar Müşavere Heyeti’nin gözetiminde ve genel bütçenin elverdiği ölçüde kitap yayımlanabilmiştir. 23 Mart 1950 tarih ve 5634 sayılı ek kanunla ilk kez merkez bi-

rimleri arasında bir Yayın Müdürlüğü’ne yer verilmiştir. Öte yandan 2 Temmuz 1951’de kabul edilen 5806 sayılı Dini Yayınlar Döner Sermayesi Kanunuyla yayın faaliyetleri için Başkanlık bütçelerine ödenekler konulmaya, aynı kanunun bir gereği olarak bu tarihe kadar ücretsiz dağıtılan Başkanlık yayınları bundan böyle parayla satılmaya başlanmıştır.

22 Haziran 1965 tarih ve 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunda teşkilatın asli görevlerinden birinin “toplumu din konusunda aydınlatmak” olduğu tasrih edilmiş, yayın faaliyetlerinin de bu kapsamda olduğu yorumlanmıştır. Bu kanunla merkez birimleri arasında yer alan Dini Hizmetler ve Din Görevlilerini Olgunlaştırma Dairesine bağlı bir Derleme ve Yayın Müdürlüğü’ne yer verilmiştir. 18 Temmuz 1984 tarih ve 190 sayılı Kanun Hükmünde

Kararname eki Başkanlık kadroları arasında ise bir ana hizmet birim olarak Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı oluşturulmuştur. Şu anki Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü ise son teşkilat kanunuyla vücut bulmuştur.

Diyanet İşleri Reisliğinin 21 Şubat 1925'te görüşülen ikinci bütçesinde müzakerelerin ana konusunu, halkın ihtiyaç duyduğu kitapları hazırlayıp yayımlamak üzere Reislikte bir yayın biriminin oluşturulması önerisi teşkil etmişti. Sonuçta bir birim oluşturma teklifi kabul görmese de bir tefsir kitabı ile bir hadis mecmuasının hazırlanması için Reislik bütçesine ek ödenek konması kararlaştırılmış ve bütün tarihi boyunca Başkanlığın başyapıtları durumunda olan *Hak Dini Kur'an Dili ile Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi* adlı eserler bu kararın bir neticesi olarak yayımlanmıştır. Bu iki eserden ilki 1935-1938 yılları arasında 9 cilt, diğeri ise 1926-1948 yılları arasında 12 cilt hâlinde basılmıştır. Kitap basımı için ayrılan ödenekler, değişen miktarlarda ve az da olsa 1949'a kadar sürmüştür. Reislik, 1950'ye kadar aralarında sözü edilen iki güzide eserin de yer aldığı 21 civarında kitap yayımlayabildi.

1950'ye kadar Başkanlık yayınlarının ücretsiz dağıtıldığını yukarıda belirtmişim. Bunu söylerken mesela 1930'lu yıllarda 9 ciltlik *Hak Dini Kur'an Dili* tefsirinin ücretsiz dağıtıldığını dikkatinize sunmak isterim. Öyle ki İstanbul Müftülüğünde bu tefsirden kime veya nereye verildiğine ilişkin defterler tutulmuştu. 1951 yılında

Başkanlığın Döner Sermayesinin oluşturulmasıyla yayın faaliyetleri bir ivme kazanmıştır. Nitekim 1950'li yıllar, 94 yeni kitapla en fazla eserin basıldığı dönemlerden biridir. Başkanlıkça ilk kez bir Mushaf basımı da bu dönemde, 1959'da gerçekleşmiştir. Ancak 1960'lı yıllar, Başkanlığın az sayıda yeni kitabının yayımlandığı dönemlerden biridir. Bununla birlikte ilk kez üç cilt hâlinde *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı (Meâl)* bu dönemde, 1961 yılında basılmıştır.

Hem sayıca hem de nitelik itibarıyla Diyanet İşleri Başkanlığı yayın faaliyetlerinin en verimli dönemlerinden biri, 88 yeni eserin basıldığı 1970'li yıllardır. Bunda, 1959'dan itibaren açılan Yüksek İslam Enstitülerinde yapılan akademik çalışmaların önemli bir kısmının Başkanlık yayınları arasında çıkmasının etkili olduğu söylenebilir. 1961'de üç cilt hâlinde yayımlanan meal, yeniden düzenlenerek 1973'te tek cilt hâlinde yayımlandı. Bu mealin yeni baskıları 1990'lı yıllar boyunca sürdürüldü.

1980'li yıllar Başkanlık yayın faaliyetlerinin durma noktasına geldiği bir dönemdir. Gelişen basım tekniklerine ve Başkanlığa sağlanan önemli maddi imkânlarla rağmen 1990'lı yıllarda da yayın faaliyetlerinin yetersiz kaldığı gözlenmektedir. Bununla birlikte hazırlanmaya başlanan *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri* adlı eserin ilk iki cildi 1990'da yayımlanmış, ancak yayınına devam edilmemiştir. Kapsamlı bir ilmihâl kitabının 1995'te yayımlandığını da not etmeliyiz. Hüseyin Atay'ın edisyon kitiğiyle yayımlanan *Tabsiratü'l-Edille*, bu dönemin dikkat çeken önemli yayınlarından biridir. 1992'den itibaren Türk Cumhuriyetleri ile Balkan-Kafkas ülkelerinde yaşayan Türk ve Müslüman topluluklarına yönelik Başkanlık yayınlarından bir kısmının ilgili ülke dil ve lehçelerinde yayımlanması Başkanlığın farklı bir yayın faaliyeti olmuştur. Bu faaliyetler, "Türk kültür varlığını koruma ve tanıtmaya" faaliyetleri çerçevesinde sağlanan imkânlarla gerçekleştirilmiştir.

Kapsamı ve çeşitliliği itibarıyla Başkanlığın 2000'li yıllarındaki

ve günümüzdeki yayın faaliyetleri, ayrı bir yazıda ele alınmalıdır.

Kitap yayın faaliyetine erken bir dönemde başlayan Başkanlığın süreli yayın faaliyeti için ancak 1950'lerde teşebbüsle bulunduğunu görüyoruz. Üniversite hocalığı yapmış bir Ord. Prof. Şerefettin Yaltkaya'nın; gazete muhabirliği de yapmış, döneminde yayımlanan dinî muhtevalı hemen bütün dergilerde makale yayımlamış bir Ahmet Hamdi Akseki'nin Başkanlığın bir süreli yayına olan ihtiyacını göz ardı ettikleri düşünülemez. Buna göre, Başkanlığın ilk 25 yılında bir süreli yayınının olmamasının temel nedeni maddi imkânların elvermeşiyle açıklanabilir.

Tespitlerimize göre Başkanlığın ilk süreli yayını *Reislik Mecmuası* adıyla 1954'te yıllık olarak çıktı. Nisan 1956'da bu defa *Diyanet İşleri Reisliği Mecmuası Ramazan Nüshası* adıyla yine tek sayılı bir mecmua yayımlandı. Daha sonra 1960 ve 1961 yıllarında yıllık olarak *Diyanet İşleri Reisliği Mecmuası* neşredildi. Bunlardan 1962 yıllığı, ciddi akademik bir yayın sayılmalı-

dır. Başkanlığın periyodik olarak yayımladığı ilk süreli yayını ise Haziran 1962'den itibaren neşredilmeye başlayan *Diyanet Dergisi*'dir. 1962-1979 yılları arasında farklı periyotlarla yayını sürdürülen dergi 1981'de "Hicret Özel Sayısı" adıyla tek sayı olarak yayımlandı. 1980 ve 1982 yıllarında yayımlanmadı. 1983'ten günümüze üç ayda bir olarak yayımlanan bu dergimiz hâlen aynı periyotlarla yayını sürdürmektedir. Derginin adı 1992'den itibaren *Diyanet İlmî Dergi* olarak değiştirildi.

Diyanet Dergisi, 1960 ve 1970'li yıllarda İlahiyat Fakültesi ve Yüksek İslam Enstitülerinde akademik çalışma yapanların makalelerini değerlendirme imkânı bulabildikleri bir dergi olmuştur. 1979 yılına kadar bu dergide ilmî makaleler, dinî ve edebî kısa yazılar yanında Başkanlık ve görevlileri ile ilgili haberlere yer verilmiştir. *Diyanet İlmî Dergi*'nin son yıllarda hakemli bir dergi olarak ULAKBİM, ulusal veri tabanları ve uluslararası indekslerde taranan bir dergi olarak yayımlanmaya başlaması önemli bir gelişmedir.

Diyanet Dergisi'nin yayını sürdürdüğü bir sırada Başkanlığın, hedef kitle olarak köy halkı ve köy hocalarını seçtiği iki süreli yayın girişiminde bulunduğunu da görüyoruz: *Yeni Köy Hocası* ve *Köy Hocaları İçin Belleten*. *Yeni Köy Hocası*, Ağustos 1963'te tek sayı olarak yayımlanabilmiş dört sayfalık, yarım gazete ebadında bir süreli yayındır. Bu tek sayıdan sonra gazete yayınına devam edilmemiş, ancak iki ay sonra Ekim 1963'te onun devamı niteliğinde *Köy Hocaları İçin Belleten* adıyla bir dergi, yayın hayatına başlamıştır. Künyesinde "dergi" olarak isimlendirilse de nihayet sekiz sayfalık bir mevkute olduğu göz önünde tutulursa buna bir bülten demek daha uygun olur. Benim görme imkânı bulduğum koleksiyona nazaran 1963-1964 yılında 11 sayı neşredilebilmiştir.

Başkanlık, 22 Kasım 1968'de (1 Ramazan 1338) mesleki bir yayın organı olarak tabloid gazete ebadında *Diyanet Gazetesi*'ni süreli yayınlarına ekledi. İlk sayısında Diyanet İşleri Başkan Vekili Lütfi Doğan imzasıyla yazılan başyazıda, dinî ve ahlaki esasları halka en geniş bir şekilde aktarmada süreli yayınların önemine işaretle Başkanlıkta bu alanda bir dergiye duyulan ihtiyaca dikkat çekilmiş, bu ihtiyaca cevap vermek üzere *Diyanet Gazetesi*'nin neşredildiği belirtilmişti. Başta Başkanlık mensupları olmak üzere yurdun en ücra köşesine kadar ulaştırılması arzu edilen bu yayın organı ile gözetilen hedef şu sözlerle dile getirilmişti: "Kendi sahası ile

ilgili bilgileri halkımıza intikal ettirmekte bir ilim ve irfan vasıtası olarak düşünülen Diyanet Gazetesi, İslamiyet'i bütün berraklığıyla aksettirdiği ölçüde başarı elde edecek, dine ve millete karşı ifaya borçlu olduğu görevini yapmış olmanın bahtiyarlığına erecektir." Görüldüğü gibi *Diyanet Gazetesi*, kurum personeli yanında her kesimden halkımızı da hedef kitle olarak seçmiştir. Gazete, Aralık 1990'a kadar 382 sayı yayımlandı.

Diyanet Gazetesi dergi hâline dönüştürülerek Ocak 1991'den itibaren *Diyanet Aylık Dergi* adıyla yayımlanmaya başladı. Hâlen yayını sürdüren elimizdeki dergimiz, Mart 2023 itibarıyla 387. sayısına ulaştı. Öte yandan Başkanlık, günümüzde artık yayımlanmayan *Diyanet Avrupa Aylık Dergi*'yi Nisan 1999'dan itibaren yayımlamaya başladı. Hâlen yayını sürdüren önemli iki dergimizin de *Diyanet Aile* ve *Geçerken* dergileri olduğunu belirtmeliyiz.

Çocuklara yönelik dergilerin az olduğu bir dönemde Başkanlık, *Diyanet Çocuk Dergisi*'nin ilk sayısını Temmuz 1979'da yayımladı. Nisan 1981 tarihli 9. sayısından itibaren günümüze kadar ayda bir olmak üzere yayını sürdürdü. Bu yayının yanında daha sonra 4-6 yaş grubuna hitap eden *Cim Dergisi* de eklendi.

Diyanet İlmi Dergi, *Diyanet Gazetesi*, *Diyanet Aylık Dergi* ve *Diyanet Çocuk Dergisi*, alanlarında en uzun soluklu süreli yayınlar konumundadır. Kitap yayın faaliyetlerinde olduğu

gibi günümüzde Başkanlıkça yayımlanan süreli yayınların da ayrıca değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Yıllardan beri milyonlarca nüsha basılan *Diyanet Takvimi* de Başkanlığın yıllık süreli bir yayını sayılabilir. Namaz vakitleri ve dinî gün ve geceleri göstermesi yanında yapraklarında yer verilen ayet ve hadis mealleriyle, kısa ve öz yazılarıyla, köylere varıncaya kadar ülkemizin her yanında ve her kesimden insanımızın dinî ve genel kültürüne katkı sağlamaktadır. Teknolojinin ilerlemesiyle bilhassa namaz vakitlerini öğrenme açısından basılı takvime olan ihtiyaç azalsa da basılı *Diyanet Takvimi*'nin hâlâ ilgi odağı olduğu da bir gerçektir.

İki hususa işaretle bitirelim:

Yapabildiğiyle ve yapamadığıyla bir Türkiye gerçeği olan Başkanlık, bugün 99 yaşında. Gelecek yıl 100. yılını idrak edecek. Bütün geçmişinde olduğu gibi bundan sonra da kınayıcının kınamasından korkmayarak Din-i Mübin-i İslam'a sabitkadem hizmetine devam edecektir inşallah. Yayın hizmetleri de buna dâhil.

Başkanlık, kurumsal kimliğe sahip bir din hizmetleri teşkilatıdır. Dolayısıyla her çeşidiyle sunduğu yayın hizmetlerinin güvene dayalı bir karşılığı vardır. "İki günü birbirine müsavi olan ziyandadır." fehvasınca yayınlarımızda daha iyiye, daha güzele ulaşmak hedefimiz olmalı. Bize düşen, halkın teveccühüne en nitelikli yayınlarla karşılık vermektir. ■

Adıyaman Musalla Camii Müezzini Kayyımı

Muhammet BALLI:

“Diyanet Vakfı gönüllüleri kendi acılarını unutarak yardıma koştu.”

Deprem anında ailesi enkazın altında kalmış ve enkaz altında yakınlarını arkadaşlarını kaybetmiş biri olarak deprem sizde nasıl bir duygu yaşattı?

İnsanların feryatlarının göğşe doğru yükseldiği küçük bir kıyametti. Böylesi bir acı, böylesi bir dehşet görmedim. Yerle bir olmuştu Adıyaman. Sadece yardım çığlıkları ve gözyaşları kol geziyordu ortalıkta. Adıyaman bitti, dedim kendi kendime. Artık kadim bir şehir değildi, sadece yıkıldı. Adıyaman, bu yıkıntıların arasından evvela Allah'ın izniyle sonra devletimizin ve milletimizin yardımıyla çıkardı belki. Ancak kaybettiğimiz eşimizi, dostumuzu, arkadaşlarımızı geri getiremezdi. Dolayısıyla deprem insanların üzerine sadece enkaz değil çok da büyük bir acı ve silinemez ağır izler bıraktı. Ben evimi, bağımı kaybettim ve hiçbir şeyim kalmadı. Ancak ne mutlu ki bana, çocuklarım sağ ve ben onları öpüp koklayabiliyorum, kucaklayabiliyorum. İşte bu, benim için

dünyalara değişmeyeceğim bir mutluluk. Rabbime binlerce kez şükürler olsun.

Siz hem din görevlisi hem Diyanet Vakfı gönüllüsünüz. Deprem sonrası ne yaptınız, nasıl organize olabildiniz? Bunlardan kısaca bahsedebilir misiniz?

Adıyaman'da, benim de dâhil olduğum Türkiye Diyanet Vakfı ve sivil toplum örgütleriyle beraber hemen organize olup arama kurtarma birimi oluşturduk ve kurtarma faaliyetlerine başladık. Türkiye Diyanet Vakfımızdaki arkadaşlarımızın ve gençlik kollarımızın yarısı maalesef enkaz altında kalarak can verdi. Din görevlisi arkadaşlarımızın, Kur'an kursu hocalarımızın çoğunu depremde kaybettik. Ama yine de çaresiz değildik. Dışarıda olan ve ailesinin güvenliğini sağlayan arkadaşlar hep birlikte hemen il müftülüğünde, belli bir merkezde toplanarak bu insanlara yardımcı olmamız gerekiyor, onları sakinleştirmemiz gerekiyor düşüncesiyle hareket etmeye başladık. En yakındaki arkadaşlarımızı aramaya,

bulmaya çalışarak onları belli bir noktada toplamaya, toplanma alanlarına yönlendirmeye, açık alanlara yollamaya başladık. Diyanet Vakfı gönüllüleri kendi acılarını unutarak yardıma koştu. Onlarla ilgilenmeye başladılar. Arkadaşlarımızdan birçoğu en yakınını kaybettiği hâlde toplanma alanlarına gelenleri nasıl teskin edebiliriz, onları böyle ümitsizlik içerisinden nasıl çıkarıp bu işlerin düzelebileceğini anlatabiliriz düşüncesiyle bire bir yardımcı olmaya başladılar. Kendi acıları olduğu hâlde bunu, inanın hiç kimseye sezdirmeden yaptılar. Ben yakınlarımdan yirmi bir kişiyi kaybettim ve oradaki arkadaşlarım da en az benim kadar acılı olmasına rağmen canla başla mücadele ediyordu. Adıyaman dışından ekipler gelmeye başlayınca da Adıyaman'ın her bir köşesini mavi yelekli insanlar kuşatıvermişti. Enkazda çalışanlardan yemek dağıtımına, acil ihtiyaç malzemelerinin dağıtımına kadar Türkiye Diyanet Vakfı gönüllüleri canhıraş bir şekilde mücadelenin içerisindeydiler.

Bursa Müftüsü

Yavuz Selim KARABAYIR: “Hayatımız boyunca unutamayacağımız anlara şahitlik ettik.”

Diyanet İşleri Başkanlığı bütün imkânlarıyla deprem bölgesindeydi. Siz de bölgede yaraları sarmaya çalışan müftülerimizdendiniz. İlk andan itibaren nasıl bir yol haritası izlediniz, neler yaptınız?

6 Şubat sabahı tüm ülkeyi yasa boğan haberi almamızın üzerine Başkanlığımızın talimatları doğrultusunda ivedilikle hazırlıkları tamamlayıp deprem bölgesine ulaşmak için yola çıktık.

Hava ve yol şartlarındaki olumsuzluklar sebebiyle ikinci günün gecesinde Kahramanmaraş İl Emniyet Müdürlüğündeki koordinasyon merkezine ulaşabildik. Koordinasyon merkezinden aldığımız bilgiler doğrultusunda Kahramanmaraş belediye binasının önündeki meydan ve Kapıçam Mezarlığı olmak üzere iki ekibe ayrılarak görevimize başladık.

Mezarlıkta bulunan ekiplerimiz soğuk ve karanlık gibi tüm olumsuzluklara rağmen canla başla işe koyuldular. Aydınlatma, barınma, kefen, defin ve diğer ihtiyaçların giderilmesi için ivedi olarak bir çalışma başlatıldı.

İlk üç gün şartların en ağır olduğu süreçti, ekiplerimiz, din görevlilerimiz büyük bir fedakârlıkla çalışmalara ara vermeden devam etti. Özellikle kadın görevli arkadaşlarımız barınma ve

özel ihtiyaç konusunda daha büyük sıkıntıya girdiler. Bir yandan eksiklerimizi tamamlamaya çalışırken diğer yandan henüz yaşadıklarının etkisinden çıkmamış halkın yaralarını sarmaya, onlara manevi olarak destek olmaya gayret ettik.

Hayatımız boyunca unutamayacağımız anlara şahitlik ettik. Mesela merkezde tozun dumanın birbirine karıştığı, ambulans seslerinin acılı feryatları bastırıldığı, arama kurtarma ekiplerinin kullandığı aletlerin çıkardığı gürültünün insanın kalbine işlediği bir anda bir ses duyuldu: “Sesimi duyan var mı?” Herkesin nefesini tuttuğu bir sükûnet ile enkaz altından gelen ufacık bir sesle umutlar yeniden yeşerdi. İnsanlar gözyaşlarına boğuldu. Hamile genç bir kadın enkazdan çıkarıldı ve kısa süre sonra ekiplerin yardımıyla bebeği dünyaya geldi. Bunu tarif etmek imkânsız.

Diyanet Vakfı yiyecek, giyecek, aşevleri ve çadırlarıyla bu elim hadisede milletimizin yanında oldu. Yardımların düzenli şekilde dağıtımını noktasında neler yapıldı?

Bütün bunların yanında enkazların başında yakınlarını umutla bekleyenlerin de ihtiyaçları giderilmeye çalışıldı. Ayşe Gümüşer İlkokulu bahçesinde Türkiye Diyanet Vakfımızın kurduğu

aşevinden enkaz başında bekleyen kardeşlerimize ulaşılarak yemek ve ihtiyaçları karşılandı. Henüz ulaşılamayan mahalle ve köylere, sıcak yemek ve temel ihtiyaçlar ulaştırıldı. Kahramanmaraş merkeze 40 kilometre uzaklıktaki Ördek Dede köyündeki 120 hanenin 110’unun yıkıldığında şahit olduğumuzda depremin boyutunun ne denli büyük olduğunu bir kez daha müşahede ettik

Bu şekilde Kahramanmaraş’ta beş günümüzü tamamladık. Daha sonra Adıyaman koordinasyon merkezine geçtik. Cenaze ve hastane işlerinin biraz daha hafiflemesi ile birlikte depremde kardeşlerimizin acil olan ihtiyaçlarını sahada tespit ettik. Bize ulaşan yardım tırlarını tasnif ederek, il müftülüğünün bahçesinde kurmuş olduğumuz çadırlarda istifledik. Erzak, kıyafet, soba, elektrikli ısıtıcı, odun, kömür gibi malzemeler düzenli şekilde vatandaşlarımıza ulaştırıldı. Bununla birlikte kiraladığımız araçlarla Adıyaman’ın bütün ilçelerine bizatihi gidilerek yardımlar ulaştırıldı. Çok büyük bir bölgeyi kapsayan bir afetti bu. Ama el birliğiyle tüm yaralar en kısa sürede sarılacak. Milletçe yeniden ayağa kalkacağız inşallah.

Bingöl Vaizi

Fatma ONUR:

“Diyanet personeli arkadaşlarımız insanüstü bir gayret ve fedakârlıkla görevlerini yerine getirdi.”

Deprem sonrasında nasıl organize oldunuz ve yardıma koştunuz? İlk olarak ne yaptınız, bize bunlardan bahsedebilir misiniz?

Çoğu insan gibi biz de depreme evde, uykuda yakalandık. Depremi hissettiğim an ilk olarak aklıma kızım geldi, ona doğru koştum, korkmuştu. Daha önceki Marmara ve Bingöl depremlerini yaşamış birisi olarak hemen kızımı da alarak eşimle yaşam üçgeni olarak düşündüğümüz yere geçtik. Çocuğumuzun bizi taklitleri eşliğinde eşimle birlikte dualar ediyor, tekbir getiriyorduk. Depremi Bingöl’de zannettim başlangıçta ama zamanla öğrendik ki bizden uzakta olan bir depremdi bu. Adıyaman’a görevlendirildik, o andan sonra kalplerimiz Adıyaman’la birlikte atmaya başladı.

Bizler Müftü beyin koordinatörlüğünde AFAD merkezine gittik. Merkezde yapılan istişare sonucu Müftü bey bizlere, “Arkadaşlar şu an yapabileceğimiz en öncelikli iş hastaneye gitmek, orada neler yapabileceğimizi görmek.” dedi ve biz hastaneye gittik. Morga indik. Ruhumuza ağır gelen bir manzarayla kar-

şılaştık. Morgun dış kapısından içeriye doğru ilerledikçe her yer cenazelerle doluydu. Oradan hastaneye girdik. Cenaze sahiplerini bir nebze olsun teselli etmek istiyorduk. Ama o kadar kritik bir durumdaydık ki ağzımızdan çıkacak kelimeleri itinayla seçmeye çalışıyor, hâlâ şokun etkisinde, yakınlarını kaybetmiş, hassas ve endişeli yüreklerin olduğunun bilinciyle daha özenli davranıyorduk. Sabah mezarlığa geçtik. Mezarlığa gelen cenaze sayısı binlerle ifade ediliyordu.

Günlerce süren defin çalışmalarında farklı şeyler yaşadığınızı, hissettiğinizi anlatıyorsunuz. Şahit olduğunuz ve sizi etkileyen olayları okuyucularımızla paylaşır mısınız?

Bölgede gördüğümüz kadarıyla kimi yapılar kısmi olarak hasar almış olsa da ayakta kalmıştı. Maddi kayıpların yaşandığı bu tip sağlam yapılarda şükürler olsun ki can kaybı olmamıştı. Bazı insanlardan sahada şunları da duyduk: “Hocam, acaba biz çok mu isyan ettik, günah işledik de bunlar başımıza geldi?” Tabii ki bunları duymak çok olağandı ama onlara bunun iyilik ve kötülükten ziyade sünnetullahın bir parçası olduğunu ifade etmekle iktifa ediyorduk. Bize düşenin bunları sorgula-

mak yerine gerekli tedbirleri almak sonrasında da tevekkül etmek olduğunu söylüyorduk.

Orada Diyanet personeli arkadaşlarımız gerçekten insanüstü bir gayret ve fedakârlıkla vefat edenlere dinî görevlerini yerine getiriyordu. Kendi can kaybı yaşayanların, yaralı olduğu hâlde orda çalışması beni çok etkiledi. Beraberlerinde getirdikleri cenazeleri teyemmümlenip defnediyorduk. Büyük bir şok yaşıyordu insanlar. Bir beyefendi geldi, ailesinden on iki kişi vefat etmişti. Ailesinden herkesi kaybeden bir kadının, “Can pazarı, can pazarı!” diye bağırmasını hiç unutmuyacağım. Kelimelerin bittiği yerdeydik. Kimileri tevekkül içinde, “Allah’ım bu sendendir, bu sendendir.” de-yip duruyordu. İnsanımızın bu teslimiyeti, bu tevekkülü beni hayretlere düşürdü. Hem bizler hem erkek hocalarımız, orada cenaze namazı kılmak isteyenlere hızlıca teyemmümü tarif ettik. İnsanlar çaresizlik içindeydiler; bizim her bir sözüme, telkinimize, tavsiye ve yönlendirmemize muhtaç hâldeydiler. Arkadaşlarımız çok yoruluyordu ama insanların o hâllerini görünce araçlarda yarım yamalak uykuyla ertesi gün görevine kaldığı yerden devam ediyordu. O anları, yakılan ağıtları hiçbir zaman unutmuyacağım.

Hatay İskenderun Kur'an Kursu Öğreticisi

Tuğba MUTTA: “Devlet ve millet el ele verip inşallah bu yaralarımızı saracağız.”

Hatay ilimiz depremde en çok etkilenen şehirlerimizden oldu. Siz oradaydınız, deprem anında neler yaşadınız?

İskenderun Müftülüğüne bağlı 4-6 yaş Kur'an kursunda öğretici olarak görev yapmaktayım. Asrın felaketi olarak yaşadığımız depremi bulunduğumuz apartmanın 8. katında yaşadık. Gece büyük bir sarsıntı ve uğuldama sesiyle uyandık. Çok şiddetli bir sarsıntıydı. Binayı çok sarsıyordu. Kızım ve eşimle hemen güvenli bir yere geçip kelime-i şehadet getirmeye başladık. Yani o an artık her şeyin bittiğini düşünmüştük. Çünkü gerçekten sarsıntı geçmiyordu. Şiddetliydi ve sanki bize bir dakika değil de daha uzun bir süre sürmüş gibi geldi. Çok korkmuştuk. Sarsıntı biter bitmez hemen aşağıya indik. Gökyüzü karanlıktı. Gökyüzünün aydınlanmasıyla şehirde yıkılan minarelerimizi, enkaza dönen apartmanları gördük. Sevdiklerimizden, hocalarımızdan, komşularımızdan enkaz altında kalanlar olmuştu. Öğrencilerimizden kaybettiklerimiz oldu, arkadaşlarımızdan kaybettiklerimiz oldu, mahalle komşularımızdan kaybettiklerimiz oldu. Allah hepsine gani gani rahmet eylesin. Bizlere

de yaralarımızı sarmayı nasip etsin.

Deprem sonrası afet bölgesinde kalıp yaraları sarmayı tercih ettiniz. Bunu neden tercih ettiniz ve bu süreçte neler yaptınız?

Kızımı şehir dışına gönderdim. Ama benim kalmam gerekiyordu. Çünkü gerçekten yaraları sarmak bu süreçte bana iyi gelecekti ve biz arkadaşlarımızla sahada cenaze işlerine, tekfin işlerine katıldık. Çadır kentler kurulmaya başlandıktan sonra çadır kentlere gidip orada depremde etkilenen vatandaşlarımızın sıkıntılarını gidermeye yardımcı olduk. Çocuklarımızla çeşitli sosyal faaliyetler yaparak onların yüzlerini güldürmek istedik. Onların yüzlerindeki tebessümlere şahit olmak, gözlerindeki ışıltıları görmek gerçekten bizim içimizde umutları yeşertti. İnşallah devlet ve millet el ele verip bu yaralarımızı saracağız, tekrar şehirlerimizi imar edip okullarımızı, kurslarımızı açacağız. Bu süreçte bizlere maddi manevi destek olan, gönüllü olarak çalışan bütün çalışanlarımıza, bütün vatandaşlarımıza gerçekten biz depremzedeler olarak can-ı gönülden teşekkür ediyoruz. Dua

ediyoruz, Allah hepsinden razı olsun. Rabbim devletimizden de razı olsun. Bütün imkânlarını seferber etti. Bu soğuk günlerde, bu yağışlı günlerde ellerinden geleni yaptılar. Rabbim hepimize güç kuvvet versin, tekrar vatanımızı imar ettiğimiz günleri görmeyi nasip eylesin bizlere.

YERYÜZÜ MESCİT

Muhammet GÜNDOĞDU

İstanbul Müftülüğü Din Hizmetleri Uzmanı

*“Yeryüzü bana mescit kılındı
Ant verdim toprak şahit tutuldu
Her sabah her öğle her akşam
İkindiyle yıkanarak yatsıyla
donanarak
Seslerden bir sesle fırlanıp
Sulardan polatlanan benim”.*
(Erdem Beyazıt / Sürüp Gelen
Çağlardan

Camiler... Yüce Allah'ın evim diyerek yücelttiği Kâbe'nin, dünyanın her köşesindeki şubeleri. Âdeta “Göklerde ve yerde bulunanların hepsi O'ndan ister. O, her an yaratma hâindedir.” (Rahman, 55/29.) ayetinin bir tecellisi gibi hayatımıza anlam katan mekânlar...

Allah Resulü, Medine'ye hicret sonrası ilk iş olarak mescit inşa etmiş ve hayatımızın merkezinin neresi olması gerektiğini bize işaret etmiştir. Yine hicret yolculuğu esnasında Medine'ye yaklaşırken Kuba Mescidi'nin inşasında bir işçi gibi çalışmış, taşıdığı ağır taşları ellerinden alıp yardımcı olmak isteyenlere bir başkasına yardım etmelerini söylemiştir. Efendimiz bu esnada bir sahabenin okuduğu şiirin her beytinin son kelimesini tekrar ederek tasdikliyor-

du: “Mescidin inşasına katılanlar, ayakta olsun oturarak olsun Kur'an okuyanlar, geceleri uykuyla geçirmeyenler kurtuluşa erdiler.” (İbn Şebbe, Tarihu'l-Medineti'l-Münevere, I, 52.) Ve bir hadis-i şerifte şöyle buyuruyordu: “Mescitler yeryüzünde Allah'ın evleridir. Gökteki yıldızların yer ehlini aydınlattıkları gibi onlar da gök ehlini aydınlatırlar.” (Heysemi, Mecmeuz-Zevaid, 117.) İnsan, orada melekler gibi bir safiyete talip olur. Peygamberimiz (s.a.s.), “Siz, meleklerin, Rableri huzurunda saf tuttuğu gibi saflarınızı tutmaz mısınız?” buyurdular. Sahabe, “Melekler Rableri huzurunda nasıl saf tutarlar?” diye sordu. Allah Resulü de “Öndeki safları tamamlarlar ve safta sıkışık dururlar.” dedi. (Müslim, Salat, 119; Ebu Davud, Salat, 93; Nesai, İmamet, 28; İbn Mace,

İkâmet, 50.) Camiler, dünya meşguliyetleri içerisindeki insanı için her türlü kötülükten korunacağı bir sığınak gibidir ve cami ile hayatımız en sağlam pusulasını bulmuş olur. Bu noktada, “Yeryüzü bana mescit kılındı.” (Feth'ul Bari, 8/438.) hadis-i şerifi bize bir istikamet gösteriyor ki o da bütün yeryüzünün âdeta bir mescit kılınmasıdır. Nasıl camilerde bir sosyal adalet örneği olarak statü, ırk, renk, dil gibi farklılıkları bir ayrışma sebebi görmeden omuz omuza saf duruyoruz öylece de bütün yeryüzü üzerinde böyle bir hayatın inşasına gayret etmemiz gerekir. Yüce Allah'ın bir rahmet eseri olarak toprağın üzerinde dolaşan hiç kimseye farklı davranmadığı gibi bir Allah'ın kulu olan bizler de her türlü ayrımcılık karşısında camide-

Ebru: Muhammed Hamdi Kasapoğlu

ki duruşumuzu hatırdan çıkar-mamalıyız. Peygamber Efen-dimiz, kulaklarımıza küpe olan Veda Hutbesi'nde tüm insanlığa şöyle seslenmiştir: “Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem’in çocuk-larısınız, Âdem ise topraktır. Arabın Arap olmayana, Arap ol-mayanın da Arap üzerinde üs-tünlüğü olmadığı gibi kırmızı tenlinin siyah üzerinde, siyahın da kırmızı tenli üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Üstün-lük ancak takvada, Allah’tan korkmaktır. Allah katında en kıymetli olanınız O’ndan en çok korkanınızdır.” Allah Resulü, Mescid-i Nebevi’nin inşasından hemen sonra Mekke’den Medi-ne’ye göç eden muhacir ile ora-da yaşayan ensarı kardeş ilan etmişti. (İbn Hişam, II, 151.) Yüce Allah da bu kardeşlik bağınyı söy-

le övmüştür: “Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine’ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden, hırsından korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.” (Haşr, 59/9.)

Yeryüzünü yaşanılır kılmanın yolu, onu bir mescit görme idealiyle kemâl bulma yolculuğumuzda kardeşçe ve eşit insanlar olarak yaşamaktan geçmektedir. İnsanlar, bir tarağın dişleri gibi eşittir. Bu bakımdan üstünlüğü sadece Allah’a yakınlıkta gören bir din, elbette insanlığın geleceği için çok şey vadeder. Sevgili Peygam-

berimizin ifadesiyle, “Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, ancak kalplerinize ve amellerinize bakar.” (Müslim, Birr, 34.) ve Hz. Ali’nin dediği gibi “İnsanlar senin ya dinde kardeşin ya da yaratılıştan eşindir.” Din kardeşini candan bir kardeş gibi gören ve de diğer insanları Yunus Emre’nin mısralarında ifadesini bulan “Yaratılanı severim Yaradan’dan ötürü” düsturuyula kuşatan bir mümin, hiç şüphesiz dünyanın ihtiyaç duyduğu model bir insandır. Peygamberimizin ifadesiyle yeryüzü, ya birlikte kurtulacağımız ya da birlikte batacağımız bir gemi misalidir: “Allah’ın çizdiği sınırları aşmayarak orada duranlarla bu sınırları aşip ihlal edenler, bir gemiye binmek üzere kura çeken topluluğa benzerler. Onlardan bir kısmı, geminin üst katına bir kısmı da alt katına yerleşmişlerdi. Alt kattakiler su almak istediklerinde üst kattakilerin yanından geçiyorlardı. Alt katta oturanlar: ‘Hissemize düşen yerden bir delik açsak, üst katımızda oturanlara eziyet vermemiş oluruz’, dediler. Şayet üstte oturanlar, bu isteklerini yerine getirmek için alttakileri serbest bırakırlarsa hepsi birlikte batır helâk olurlar. Eğer bunu önlerlerse, hem kendileri kurtulur hem de onları kurtarmış olurlar.” (Buhari, Şirike, 6.)

Allah ve Resulü’nün hayat veren çağrısının merkezleri olan camiler -hayat devam ettikçe- dünya gemisinin huzur bulacağı limana yol alması için gerekli rotayı çizmeye devam edecektir: “Allah’a çağırın, salih amel işleyen ve ‘kuşkusuz ben Müslümanlardanım’ diyenden daha güzel sözlü kimdir?” (Fussilet, 41/33.) ■

ÂL-İ İMRAN SURESİ

Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

Âl-i İmran suresi Mushaf'taki sıralamada üçüncü, iniş sırasına göre ise 89. sure olup iki yüz ayetten oluşur. Surenin tamamı Bakara ve Enfal surelerinin ardından Medine devrinde indirilmiştir. Hicretin üçüncü yılında Uhud Savaşından sonra nazil olmaya başlayan surenin tamamlanması hicretin dokuzuncu yılına kadar sürmüştür. (Emin Işık, "Âl-i İmran", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2/307.) Âl-i İmran suresi adını 33. ayetinde geçen "Âle İmrân" ifadesinden almıştır ki bu da "İmran ailesi" demektir. Kaynaklarımızda iki ayrı İmran'dan söz edilir. Bunlardan ilki Hz. Musa ile Hz. Harun'un babası, ikincisi ise Hz. Meryem'in babasıdır. Otuz üçüncü ayette ismi zikredilen İmran'ın, bu ikisinden hangisi olduğu hususunda ihtilâf edilse de daha sonraki ayetlerin bilhassa Hz. Meryem'in iffeti, Hz. İsa'nın babasız olarak dünyaya gelişi ve peygamberliği ile ilgili oluşu (Âl-i İmran, 3/35-55.), söz konusu İmran'ın Hz. Meryem'in babası İmran olmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla içinden peygamberlerin çıktığı mübarek bir aile olan İmran ailesi kıssasından söz edildiği için sureye "Âl-i İmran" ismi verilmiştir. Surenin aynı zamanda "Emân", "Kenz", "Mücâdile", "İstiğfâr", "Ma'niyye" ve "Tayyibe" gibi isimleri de vardır. (Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2/1010.) Bakara suresi ile birlikte ikisine birden "çifte güller, parlak iki sure" anlamına Zehrâvân veya Zehrâveyn de denilir. (Işık, "Âl-i İmrân", 2/307.)

Surenin nüzul sebebi, peygamberlik konusuna açıklık kazandırmak, peygamberlerin Allah'a, birbirleri-

ne ve diğer insanlara karşı görev ve sorumluluklarını belirlemek ve onlar hakkındaki yanlış görüş ve inanışları düzeltmektir. (Işık, "Âl-i İmrân", 2/307.) Tefsir kaynaklarında surenin önemli bir bölümünün geliş sebebi, Necran Hristiyanları adına Medine'ye gelen heyetle Hz. Peygamber (s.a.s.) arasında, Allah inancı ve Hz. İsa ile ilgili geçen tartışmalar olduğu belirtilir. (Taberi, *Câmiu'l-beyan*, 2/208.) Nitekim aralarında Yemen Necranı'ndaki kiliseye mensup din adamlarının da bulunduğu altmış kişilik bir Necran heyeti, hicretin 9. yılında Medine'ye bir ziyarette bulunmuştu. (Mustafa L. Bilge, "Necran", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 32/507-508.) Bu heyet içinde on dört kişi temsilci konumundaydı. Bunlardan üçü, heyetin en yetkili kişileri idi. Bir gün ikindi namazını müteakip süslü ve ihtişamlı elbiseler içinde mescide gelip Hz. Peygamber'in (s.a.s.) huzuruna çıkan bu heyet mensupları, kendi ibadet vakitleri geldiğinde doğuya doğru dönüp Hristiyan usulüne göre ayin yapmak istediler. Allah Resulü (s.a.s.) onlara müsaade etti. Birkaç gün Medine'de kalan heyet, bu süre zarfında Müslümanlar tarafından ağırlandı. Bu süre içinde heyetin ileri gelenleriyle Hz. Peygamber arasında Allah inancı ve Hz. İsa'nın durumuna dair önemli tartışmalar cereyan etti. Heyet mensupları arasında tam bir inanç birliği olmadığı gibi sorulan sorulara verdikleri cevaplar da tutarlı değildi. Hz. İsa için bazen "Allah" bazen "Allah'ın oğlu" kimi zaman da "üçün üçüncüsü" diyorlardı. Hz. Peygamber, onların iddialarını çürüttükten sonra, kendilerini bağlayacak sorular yöneltti. Sonunda sükût etmek zorunda kaldılar. Bunun üzerine Resu-

lüllah onları İslam'a davet etti ancak onlar bunu reddedip şeyhirden ayrıldılar.

Âl-i İmran suresinde genel olarak inanç ve teşri/hukuk olmak üzere İslam'ın temel iki konusuna dair açıklamalar yer almaktadır. İtikatla ilgili ayetler Allah'ın birliğini, Kur'an'ın doğruluğunu ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.) nübüvvetini ispatlamayı hedeflerken teşri ile ilgili ayetler ise hac, zekât, cihat ve faiz gibi konulara açıklık getirir. Bunun yanında Bedir ve Uhud gazvelerinden alınacak birtakım ders, ibret ve öğütleri de ihtiva etmekte, münafıkların takındığı tavırları tenkit edip ayıplamaktadır. Surenin ilk seksen küsur ayeti, Necran Hristiyanlarıyla Hz. Peygamber (s.a.s.) arasında geçen buluşmadan bahsetmektedir. Bu bağlamda kitap ehlinin Kur'an ve Hz. Peygamber'e dair şüpheleri çürütülmektedir.

Âl-i İmran suresinin ilk ayetlerinde ilahi vahyin hedef ve maksadı açıklanır. Bu çerçevede daha önce indirilmiş olan Tevrat ve İncil gibi Kur'an'ın da insanlığı hak dine yöneltmek için geldiği ve bu kitapların birbirini desteklediği bildirilmiştir. Ardında da ilahi vahyin tefsir ve tevilinde gözetilmesi gereken usul hakkında bilgi verilerek vahyin bir kısmının dinin temel ilkeleriyle ilgili kesin anlamlı muhkem ayetler olup dinin anayasasını teşkil ettiği, bir kısmının da değişik konuları açıklamaya yarayan, derin ve hikmetli manalar taşıyan müteşabih ayetler olup yorumu muhtaç olduğu ortaya konulur. (Âl-i İmran, 3/3-7.)

Başlangıcında Allah Teâlâ'nın "hay" ve "kayyûm" olduğu hatırlatılan ve Kur'an'ın önceki ilahi kitapları onaylama özelliğinden söz edilen bu surede, vahiy kaynaklı dinler arasındaki tekâmül ilişkisine işaret edilir. Bu bağlamda Allah katında yegâne geçerli olan dinin İslam olduğu ve başka hiçbir dinin kabul edilmeyeceği vurgulanır. (Âl-i İmran, 3/85.) Yine söz konusu surede İslam'ın inanç esasları (özellikle ulûhiyet ve nübüvvet) ile birr ve takva gibi bazı temel ahlaki kavramları üzerinde durulur. Bunun yanında Mekke'deki kutsal ev olan Kâbe'den söz edilir, hac vecibesine ve başka bazı amelî görevlere değinilir. (Âl-i İmran, 3/96-97.) Âl-i İmran suresinde ayrıca Hz. İsa'nın ailesi, annesi Hz. Meryem'in iffeti, İsa peygamberin baba-sız dünyaya gelişi ve irşatları, özellikle Allah'ın birliği hakkında söyledikleri açıklanır. Bu surede bilhassa Hristiyanların Hz. İsa'yı tanrılaştırmaları, Yahudilerin de ona iftira ve karalamalarda bulunmaları, bu suretle her iki din mensuplarının da onun hakkında aşırılıklara sapmaları karşısında İslam ümmetinin gerçekten ayrılmayan ve orta yolu gösteren bir hakem görevi üstlenmiş olacağı ima edilir. (Âl-i İmran, 3/42-111.) Bakara suresinde Ehl-i Kitap'tan Yahudilere ağırlık verilirken burada da özellikle Hristiyanlardan bahsedilmekte, onlara Allah'tan başkasına kulluk etmeme ve hiçbir şeyi O'na ortak görmeme ilkesi hatırlatılmaktadır.

Bunun yanında Müslümanlara da yüce Allah'ın lütfettiği nimetler hatırlatılıp düşmanların tuzaklarına düşmemeleri ve üstlendikleri görev ve sorumluluğun bilincinde olmaları gerektiği uyarısı yapılır. Bu temalar işlenirken Hz. Meryem, Hz. Zekeriya, Hz. Yahya, Hz. İsa ve Hz. İbrahim'in hayatlarından ve İslam tebliği açısından önemli bir dönüm noktası olan Uhud Savaşı'ndan kesitler verilir. Bu arada Uhud Savaşı sırasında ve sonrasında Müslümanların, münafıkların ve müşriklerin davranışları tahlil edilip değerlendirilir. Allah'ın emirlerine uyup sabır ve sebat gösterdikleri takdirde Müslümanların her zaman üstün olacakları dile getirilir. (Âl-i İmran, 3/121-129, 140-185.)

Diğer taraftan her iki surenin ayetleri birlikte değerlendirildiğinde Âl-i İmran suresinin bir önceki sure olan Bakara suresinin devamı ve tamamlayıcısı mahiyetinde olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Bakara ve Âl-i İmran sureleri arasında gerek konu ve muhteva gerekse üslup bakımından bir benzerlik ve bağlantı söz konusudur. Zira Bakara suresinde özet ve kapalı olarak bildirilen ayetlerin çoğu bu surede açıklanmış ve genişçe izah edilmiştir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde her iki sure de Allah tarafından gönderildiğinde şüphe bulunmayan Kur'an'ın zikriyle başlamış, her ikisinde de bu Kitap'a inanan ve inanmayanların durumlarından söz edilmiştir. İlkinde iman edenlere öncelik verildiği

hâlde, ikincisinde –artık İslam’a çağrının yayılmış olması sebebiyle– kalplerinde eğrilik bulunanlar önce zikredilmiştir. Her ikisinde Ehl-i Kitap’ın bazı inanç ve tutumları ele alınmış bu bağlamda birincisinde Yahudilerden sıkça bahsedilip Hristiyanlara kısaca değinildiği hâlde, ikincisinde –Hristiyanlar gerek tarih sahnesindeki varlıkları gerekse İslam mesajına muhatap olmaları itibarıyla Yahudilerden sonra geldiklerinden– Hristiyanlara geniş yer verilmiştir. Bakara suresinde Hz. Âdem’in yaratılış kisasına yer verilmiş, onu takip eden Âl-i İmran suresinde ise Hz. İsa’nın babasız yaratılışı anlatılarak ikisinin yaratılıştaki benzerliği ortaya konulmak suretiyle Hristiyanların İsa’yı (a.s.) ilahlaştıran mesnetsizlikleri bütün açıklığıyla gözler önüne serilmiştir.

Yine Bakara suresi, başlangıçta muttakilerin kurtuluşa ermiş olduklarını bildirirken Âl-i İmran suresi takvayı öğütleyerek son bulmuştur. Bakara suresinin bir dua ile sona erdiği gibi Âl-i İmran suresinin de bir dua ile son bulması, iki sure arasındaki bağlantının bir başka örneğini teşkil eder. (Reşit Rıza, Tefsîru’l-Menâr, 3/153.) Ayrıca Bakara suresinin sonunun “Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et.” (Bakara, 2/286.) şeklinde dua ile bitmesi ve Âl-i İmran suresinin bu duaya cevap verir şekilde başlaması, iki surenin birbiriyle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı Bakara zehrâ-yı ûlâ, Âl-i İmran ise zehrâ-yı sani olarak adlandırılır.

”

**Âl-i İmran
suresinde Allah
katında yegâne
geçerli olan dinin
İslam olduğu
ve başka hiçbir
dinin kabul
edilmeyeceği
vurgulanır.**

Âl-i İmran suresinde yer yer sabırdan, cesarettten, kin ve öfkeye yenik düşmenin tehlikesinden söz eden ayetler de bulunmaktadır. Bütün bunlar teşekkül etmekte olan İslam toplumuna huzur ve güven içinde yaşamının şartlarını öğretmeye yönelik uyarılardır.

Surenin son kısmında yer alan ayetlerde, göklerin ve yerin yaratılışında, her ikisinde bulunan hayret verici bilgiler ve sırlar üzerinde tefekkür istenmekte, Allah yolunda cihadı ve sınırları koruyup gözetmek üzere sabır tavsiye edilmektedir. İnsanın felah mertebesine ulaşması için bunları yapması gerekir. Sure, âdeta kendisini baştan sona özetleyen şu ayetle son bulur: “Ey iman edenler! Sabredin, sebat gösterin, birbirinizle dayanışma içinde olun ve Allah’ın emirlerine karşı gelmekten sakının ki felâh bulasınız.” (Âl-i İmran, 3/200.)

Âl-i İmran suresinin ve bazı ayetlerinin fazileti hakkında birçok rivayet vardır. Bu nedenle İslam âlimleri, bir önceki sure olan Bakara ile birlikte Âl-i İmran suresinin tefsirine ayrı bir ilgi göstermişler ve bunları konu edinen özel tefsirler kaleme almışlardır. Bu hadislerden birinde Hz. Peygamber (s.a.s.), Bakara ve Âl-i İmran’ı okuyup gereğiyle amel edenleri, bu surelerin kıyamet günü ateşten koruyacaklarını haber vermiştir. (Müslim, Salatü’l-Müsafirîn, 42; Tirmizi, Fezailü’l-Kur’an, 4.) Bir başka hadiste ise Âl-i İmran suresinin son on ayetini okuyup da onlar üzerinde düşünmeyenlerin kendilerine yazık etmiş olacakları belirtilmiştir. (Münziri, 2/37.) ■

Çocukluğumun oruçlarında, orucun en heyecanlı, en büyüğü benim için erteliğe kalkmaktı. Küçüğüm diye kaldırılmadığımda orucu acı acına tutar, üzülm, evin büyüklerine kızardım.

Erteliğe kalktığımda evi, evin duvarlarını, tavandaki tahtaları, kapıyı, evin önündeki ardıç ağaçlarını, geceyi de oruç tutmak için kalkmış gibi düşünürdüm.

Acele edilmeden ve geç kalınmadan yemek hazırlanırdı; ertelik bu yemeğin adıydı.

Vakit de bizim gibi uyandırılırdı; ertelik bu vaktin adıydı.

Oruçla gelen ve ay bitince yine oruçla giden; geceyle gün arasında kısa bir süreyi kendi dünyasının rengine boyayan, bir yıl sonra tekrar geleceğinden şüphe etmediğimiz, gitmesini istemediğimiz hâlde gitmesi mukadder olan misafirimizdi ertelik.

“Sahur” ve “seher” kelimelerinin aynı kökten geldiğini, sahurun hem vaktin hem de orucun o zaman diliminin adı olduğunu benim ertelik diye bildiğimin sahurdan başkası olmadığını sonradan öğrenecektim.

Bir dilin kavramının başka bir dilde yuva yaparken yuvalandığı dilin anlam ve çağrışım malzemelerini nasıl ustalıkla kullanarak yuvayı bir sanat eserine dönüştürdüğünü de...

O sanat eseri durağan olmayan, orucun her gelişinde canlanarak, kendini yenileyerek yaşayan, âdeta özneleşen bir şeydi.

Hem kendinden önceki güne bağlı hem kendinden sonraki günü kavrayan ve kapsayan bir kuşatıcılığı vardı erteliğin.

Bir kelime, kaynak dildeki dünyasını taşıdığı dilde daha da güçlenerek sürdürüyordu: Ertelik hem sahurdu hem sahurdan daha fazlasıydı. Hem vaktin adıydı hem vakitten daha fazlasıydı. Hem o vakitte yenen yemeğin adıydı, hem ondan daha fazlasıydı. Türkçe bir kelimedenden kendine özgü bir Müslüman anlam dünyası doğuruyordu bu kelimedede.

Eski Türkçede “erte”nin sabah anlamına geldiğini de sonradan öğrenecektim.

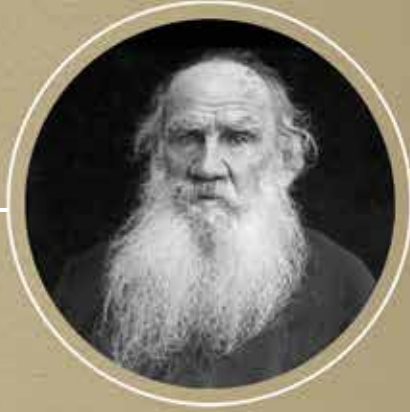
Bu yaşa geldim, hâlâ ramazan geldiğinde çocukluğumun erteliğine kalkar gibi sahura kalkıyorum.

ERTELİK

Sanat nedir, ne işe yarar, insanın sanata olan ihtiyacı neden hiç tükenmez?

L. N. TOLSTOY

Sanat ne keyiftir, ne avuntu, ne de eğlence; sanat yüce bir iştir. Sanat insan yaşamında bilinçli bilgiyi duygulara aktaran bir organdır. Günümüzde insanların ortak dinsel bilinci, insanların kardeşliklerinin bilincidir; insanların bir ve beraber olmak için karşılıklı olarak birbirlerine atılışlarından kaynaklanan esenliğin bilincidir. Gerçek bilim bu bilincin hayata uygulanışının farklı biçimlerini gösterirken, sanat bu bilinci duygulara taşımaktadır.

Sanatın üzerine düşen büyük görevler vardır: Sanat, ama gerçek sanat, dinin güdümündeki bilimin de yardımıyla, günümüzde mahkemeler, polis, teftiş, denetleme, hayır kurumları vb. dışsal birtakım önlemlerle gerçekleştirilen bir şeyi, insanların özgür, mutlu, barış içinde bir arada yaşamalarını sağlamalıdır. Sanat, zoru, şiddeti hayatımızdan uzaklaştırmalıdır.

Bir tek sanat yapabilir bunu.

Bugün insanların ortak yaşam sürebilmeleri, şiddet ve ceza korkusunun dışında kalan şeyler sayesinde ve yaşamımızın önemlice bir parçasının üzerinde yükseldiği temel de budur. Bunu gerçekleştiren şey ise sanattır. Dinsel değerler, ana babamıza, çocuklarımıza, karımıza, kocamıza, yakınlarımıza, düşmanlarımıza, yabancılara, büyüklere, hastalara, hayvanlara... nasıl davranılması gerektiği sanat yoluyla aktarılabilir ve kuşaklar boyunca milyonlarca insan, herhangi bir zor uygulamak şurada dursun, bu işin tek yolunun sanat olduğundan en ufak kuşku duymaksızın buna uyarsa eğer, o zaman sanat günümüzün din bilincine karşılık gelecek, ona uygun düşecek başka değerlerin, başka anlayışların da doğmasını sağlayabilir.

(L. N. Tolstoy, Sanat Nedir? Çev. Mazlum Beyhan, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2019, s. 230.)

Hüseyin AKIN

Sınırları beş duyuyla çevrili bir sanatın insan arzu ve biyolojik beklentilerinin ötesine geçemeyeceği bir vakıdır. Kelimelerin de bir miracı, maverası olduğunu düşündüğümüzde insanın geçici ihtiyaçlarını aşabilecek kelimelere sahip olması gereği inkâr edilemez. Zihin üst üste giydirilen dünya elbiselerinden soyutlanmadıkça edebiyat ve sanat kendi kısır eksenini etrafında dolaşıp duracaktır.

Şiir tabiatı gereği metafiziktir. Onu doğasından uzaklaştırmak, ruhsal rabitasını koparıp atan kalbini durdurmak ancak fizikötesi ile arasını açabilir. Şair de bir kimlik olarak bu dünyaya ait olmayan yanıyla metafizik bir kişiliktir. Şiirin çılgılığı şairin hesap soran haykırışı profanlaşan ve ilahi niteliğinden arındırılmaya çalışılan dünyaya karşıdır. Bu çılgılık da bu haykırış da aşkın ve metafizik karakterlidir. Tabiat kutsaldır, insan kutsaldır, söz kutsal. İlk günkü orijinallliği ile evrende ne var ne yok hepsi kutsalla irtibatlı idiler. Her şey zıddı ile kaimdi. Bir el gelip zıddını evrene kaim kıldı. Adına dünyevilik, çağdaşlık, yenilik denildi. Hapsoldüğümüz daracık odalardan çıkmamıza izin verilmedi. Tanrı sadece sosyal hayattan değil tabiatından da kovulmak istendi. Sadece bilimin değil şiirin de ufku daraldı. Oysa sanat daha ilk başta Tanrı ile aramızdaki engelleri ortadan kaldırmak gibi bir misyona sahipti. Kutsal olanla ilişkisini kesen pozitivist bakış açısı sanat ve edebiyatı da insan iştahasının hizmetkârı kılmak için her yolu denemekten kaçınmadı.

Paul Valery "İlk dize Tanrı'dandır" der. Bunu önemsemek lazım. Sezgi, ilham, çağrışım adına ne dersiniz deyin her sanat ve edebiyat dalının ilk hamlesinde bir metafizik taraf, bir şimşek, bir ışık var. Sadece söyleyene değil söyletene de bakmak lazım!

KARANLIK DÜNYANIN AYDINLIK SESİ ÂŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU

İhsan ÜNLÜ

DİB Başkanlık Müşaviri

“Uzun ince bir yoldayım/ Gidiyorum gündüz gece” diye tasvir ettiği dünya yolculuğu, Sivas’ın Şarkışla ilçesinin Sivrialan köyünde başlar. Yedi yaşında geçirdiği çiçek hastalığı yüzünden önce sağ gözünü, daha sonra da bir kaza neticesinde sol gözünü kaybeder. Âşık Veysel’in ailesine yörede “Şatiroğulları” derler. Babası “Karaca” lakaplı, Ahmet adında bir çiftçidir. Veysel’in dünyaya geldiği sıralar, çiçek hastalığı Sivas yöresini kasıp kavurmaktadır. Veysel’den önce, iki kız kardeşi çiçek yüzünden yaşamlarını yitirmiştir.

Geçirdiği talihsiz kazalar ve yoksulluklar onu küçük yaşta saza yöneltir. On yaşında iken saz çalmaya başlar. İlk saz derslerini babasının arkadaşı olan Divriği’nin köylerinden Çamışılı Ali Ağa’dan (Âşık Alâ) alır. Karanlık dünyasını aydınlatan ozanlar dünyasıyla Çamışılı Ali vasıtasıyla tanışır. Bu vesileyle Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan, Dertli, Ruhsati gibi usta ozanlar onun dünyasına girer. Veysel artık dertlerini dert ortağı sazına döker:

*“Benim her derdime ortak sen oldun
Ağlasam ağladın gülersem güldün*

*Sazım bu sesleri turnadan m’aldın
Pençe vurup sarı teli sızlatma.”*

Köyünde kendi hâlinde yaşayan Veysel’in şöhreti Ahmet Kutsi Tecer ile yayılmaya başlar. Tecer’in ilk defa 5 Ocak 1931’de düzenlediği ve on beş aşığın katıldığı Sivas Âşıklar Bayramına katılanlar arasında o da vardır.

Dert sahibi olmak, toplumun

dertleriyle dertlenmek âşıklığın doğasında vardır. Şahsının ve toplumun dertlerine derman olmak düşüncesiyle yollara düşer genç âşık:

“Dağlar çiçek açar Veysel dert açar

Derdine düştüğüm yar benden kaçar

Gerçek âşık olan kendinden geçer

Derdini âleme yayar iniler.”

Önceleri her âşık gibi “usta malı” diye tabir edilen deyişler çalıp söyler. 1933’ten sonra, eski âşıklar gibi elinde sazı ile belde belde dolaşmaya başlar. Bir ara köy enstitülerinde saz öğretmeni olarak da görev yapar. İlk şiiri, Cumhuriyetin 10. yıl dönümünde Atatürk için söylediği dstandır. İlk şiir kitabı olan *Deyişler*, 1944’te Ankara’da Halkevleri Genel Merkezince yayımlanır. Şiirlerini daha sonra *Sazımdan Sesler* (1949) adlı kitapta toplar. Bütün şiirlerini bir araya getirdiği *Dostlar Beni Hatırlasın* (1970) ise son kitabıdır.

Âşık Veysel iyi bir mümin ve tevekkül sahibi bir ozandır. Yunus’un acıları bal eylemesi kabildinden, o da olanları bala tuz nev’inden karşılamıştır. Çektiği onca sıkıntıya rağmen hayata küsmemiş, umudunu hiçbir zaman yitirmemiş çevresine de hep umut aşılamıştır:

*“Umut Allah’tan kesilmez
Bu ne hikmet kimse bilmez*

*Türlü derdi çeker gülmez
Yine onda umut yaşar.*

*Gönül umudun yoldaşı
Durmaz gezer dağı taşı*

*Son nefeste olsa kişi
Yine onda umut yaşar.”*

Veysel kendisine ilham kaynağı olan Âşık Yunus ve Karacaoğlan gibi Hak âşıklarının yolunu izler. Tıpkı onlar gibi dünyanın fâniliğine ve aldatıcılığına dikkatleri çekerek baki olana gönderme yapar:

“Nice kahramanlar nice sultanlar

Gelmiş gitmiş bağı yanık ozanlar

*Veysel der hani ya, nerede onlar
N’oldu padişahlar soylar
nic’oldu.”*

Âşık Veysel iyi bir mümin ve tevekkül sahibi bir ozandır. Çektiği onca sıkıntıya rağmen hayata küsmemiş, umudunu hiçbir zaman yitirmemiş çevresine de hep umut aşılamıştır.

Aydın kesim ile halk arasında bir köprü vazifesi gören Âşık Veysel'in şiirleri muhteva bakımından epeyce zengin bir çeşitlilik göstermektedir. Yunus'un etkisi altında kalarak yazdığı şiirlerde insan-ı kâmil yetiştirmeyi ön-
celeyen tasavvufi, mistik öğeler ağır basmaktadır.

*"Coşar deli gönül misal-i derya
Mecnun'a sahrada göründü Leyla*

*Gördüğün güzellik hepisi Mevla
Ne sen var, ne ben var, bir tane
Gaffar.*

*Her nesnede mevcut, her
cesette can*

Anın için dedik biz ona Canan

*Evv el ahir odur, onundur ferman
Ne sen var, ne ben var, bir tane
Gaffar."*

Âşık Veysel aşka dair şiirleriyle bir yönüyle de Karacaoğlan'ın devamı gibidir. Şiirlerinde yer yer yöresinin ağız özellikleri de görülür. Âşık Veysel, âşıklık geleneğinin hikâye anlatma, muamma asma ve çözme, atışma gibi yönlerine uyamamış olsa bile çağının yeniliklerine kucak açan şiirleriyle kendinden önceki âşıklardan ileridedir. O, âşıklık şiiri geleneğini ve yaşadığı çağın yeniliklerini şiirlerinde ustaca bir araya getirmiştir:

*"Olmak istiyorsan dünyada
mesut*

Hakka halka yarayacak bir iş tut

*Çalıştır oğlunu kızını okut
İnsan olmak için okumak gerek.*

*Vatan bizim ülke bizim el bizim
Emin ol ki her çalışsan kol bizim*

*Ayyıldızlı bayrak bizim mal
bizim*

Söyle Veysel öğünerek överek."

O, sadık yâri olarak gördüğü toprağa büyük değer verir. Onun dışarıdan getirdiği fidanlarla yetiştirdiği meyve bahçesi meşhurdur. Görme engelini rağmen böyle bir çaba içerisinde olması takdire şayan bir davranış olmuştur. Yaratılanı Yaradan'dan ötürü sevme bilinciyle tabiata ve hayvanlara ayrı bir muhabbet besler:

*"Veysel der çıkayım bir yüce
dağa*

Ağaçlar bezenmiş yeşil yaprağa

*Zaman gelir benim düşer
toprağa*

Karışır toprağa toz olur gider."

Dağlarda arkadaşıyla gezerken yaralı bir geyiğe rastlarlar. Yarasını temizler ve doğaya bırakırlar. Kaderini o geyiğe benzeten âşık, bunun üzerine şu dizeleri kaleme alır:

*"Baharda çağlayan bulanık
sular*

Durmadan kendini taşlara çalar

*Eşinden ayrılmış bir geyik meler
Dağlar sada verir iniler durur."*

Âşık Veysel'i anlayabilmek için yaşadığı dönemin şartlarını iyi bilmek gerekir. Cumhuriyetin kuruluş yıllarının yokluk ve yoksunluklarına şahit olan Veysel, "El birlikte çalışalım vatana

Çok okul, fabrika kuralım kardeş" diyerek insanları çalışmaya ve üretime teşvik eder:

*"Allah'ın varlığı mevcut insanda
İlim akıl fikir sermaye sende*

*Çalıştır gemiyi otur dümende
Uyan bu gafletten uyuma
yurttaş."*

O, aynı zamanda cehalete ve tembelliğe savaş açmış, beden

gözü kapalı ama zihin dünyası son derece açık ve berrak bir şahsiyettir. Bilgisizleri dikenli çalıya benzeten Veysel, "Cahil ile sohbet etmek zor olur/ Kulağı sağırdır gözü kör olur" dediği bu insanlarla sözü sohbeti kesmenin gereğine inanır. İnsanlara cehaletin karanlığından ve cahil insanların şerrinden uzak durmayı tavsiye eder:

*"Aldanma cahilin kuru lafına
Kültürsüz insanın küllü yalandır*

*Hükmetse dünyanın her
tarafına*

Arzusu hedefi yolu yalandır."

Âşık Veysel'in hayatında dönüm noktalarından biri de seferberlikle başlar. Kardeşi Ali cepheye gitmiş, küçük Veysel kırık telli sazıyla yapayalnız kalmıştır. Harp (1. Dünya Savaşı) başladıktan sonra Veysel'in etrafındaki arkadaşları, emsalleri cepheye koşarlar. Bu durum ona çok ağır gelir:

*"Ne yazık ki bana olmadı
kısmet*

Düşmanı denize dökerken millet

*Felek kırdı kolumu, vermedi
nöbet*

*Kılıç vurmak için düşman
başına."*

*O, "Veysel, "Türk'üm, Türklere
bağlıyım*

Türk evladı Türk oğluyum

*Vatan aşkıyla doluyum
Sevgim yaptı, ben değilim."*

Dizelerinde makes bulan bir vatan aşığı ve memleket sevdalısıdır. Onun bu aşkını ve gayretini gören TBMM, 1965 yılında kendisine, "ana dilimize ve milli birliğimize yaptığı hizmetlerden dolayı" özel bir kanunla vatana

hizmet tertibinden aylık bağlar. 1952 yılında İstanbul'da adına büyük bir jübile düzenlenir. Sağlığında, şiirlerini çalıp söylediği plakların yanında "Karanlık Dünya" adı ile kendisinin ve köyünün görüntülendiği bir de film yapılır.

1960'lı ve 70'li yıllarda insanımızın Alevi Sünni, sağcı solcu şeklinde kamplara bölüdüğü, etnik ve siyasi görüş farklılıklarımız üzerinden çatışma ortamlarının hazırlandığı yıllarda Âşık Veysel, her zaman barıştan ve birlikten yana tavırlar ortaya koymuştur:

"Bu nasıl kavgalar, çirkin dövüşler

Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız

Yolumuza engel olur bu işler

Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız."

İnsanları bölmenin, vatani parçalamanın en can alıcı noktasının etnik ve dinî unsurların kaşınmasından geçtiğini çok iyi bilen Veysel, bu marazın panzehrinin birlik ve kardeşlik olduğunu görerek meşhur "Birlik" şiirini kaleme almıştır:

"Kürd'ü Türk'ü ve Çerkez'i

Hep Âdem'in oğlu kızı

Berberce şehit gazi

Yanlı var mı ve neresi?

Yezid nedir ne Kızılbaş

Değil miyiz hep bir kardeş

Bizi yakar bizim ateş

Söndürmektir tek çaresi."

Hayatının son yıllarında akciğer kanserine yakalanan Veysel'in vücudu artık yorulmuş, dünyalara sığmayan gönlü bir odaya kapanmıştır. Uzun ince bir yolun sonunda olduğunu anlar ve son şiirinde haber verir:

Aydın kesim ile halk arasında bir köprü vazifesi gören Âşık Veysel'in şiirleri muhteva bakımından epeyce zengin bir çeşitlilik göstermektedir. Yunus'un etkisi altında kalarak yazdığı şiirlerde insan-ı kâmil yetiştirmeyi önceleyen tasavvufi, mistik öğeler ağır basmaktadır.

*"Selam saygı hepinize
Gelmez yola gidiyorum*

*Ne karaya ne denize
Gelmez yola gidiyorum.*

*Ne şehire ne de köye
Ne yıldıza ne de aya*

*Uçsuz bucaksız deryaya
Gelmez yola gidiyorum.*

*Gemi bekliyor limanda
Tayfaları hazır onda*

*Gözüm kalmadı cihanda
Gelmez yola gidiyorum.*

*Eşim dostum yavrularım
İşte benim sonbaharım*

*Veysel karanlık yollarım
Gelmez yola gidiyorum."*

Âşık Veysel, 21 Mart 1973'te doğduğu köy olan Sivrialan'da vefat eder.

"Her kim ki olursa bu sırna mazhar/ Dünyaya bırakır ölmez bir eser/ Gün gelir Veysel'i bağrına basar/ Benim sadık yarım kara topraktır." diye ifade ettiği bulunduğu yerdeki toprağa defnedilir. Ölümünden sonra evi, içindeki bütün eşyaları ile korunarak müze haline getirilir. Ölüm yıl dönümlerinde köyünde yapılan törenlerle anılmaya başlanır.

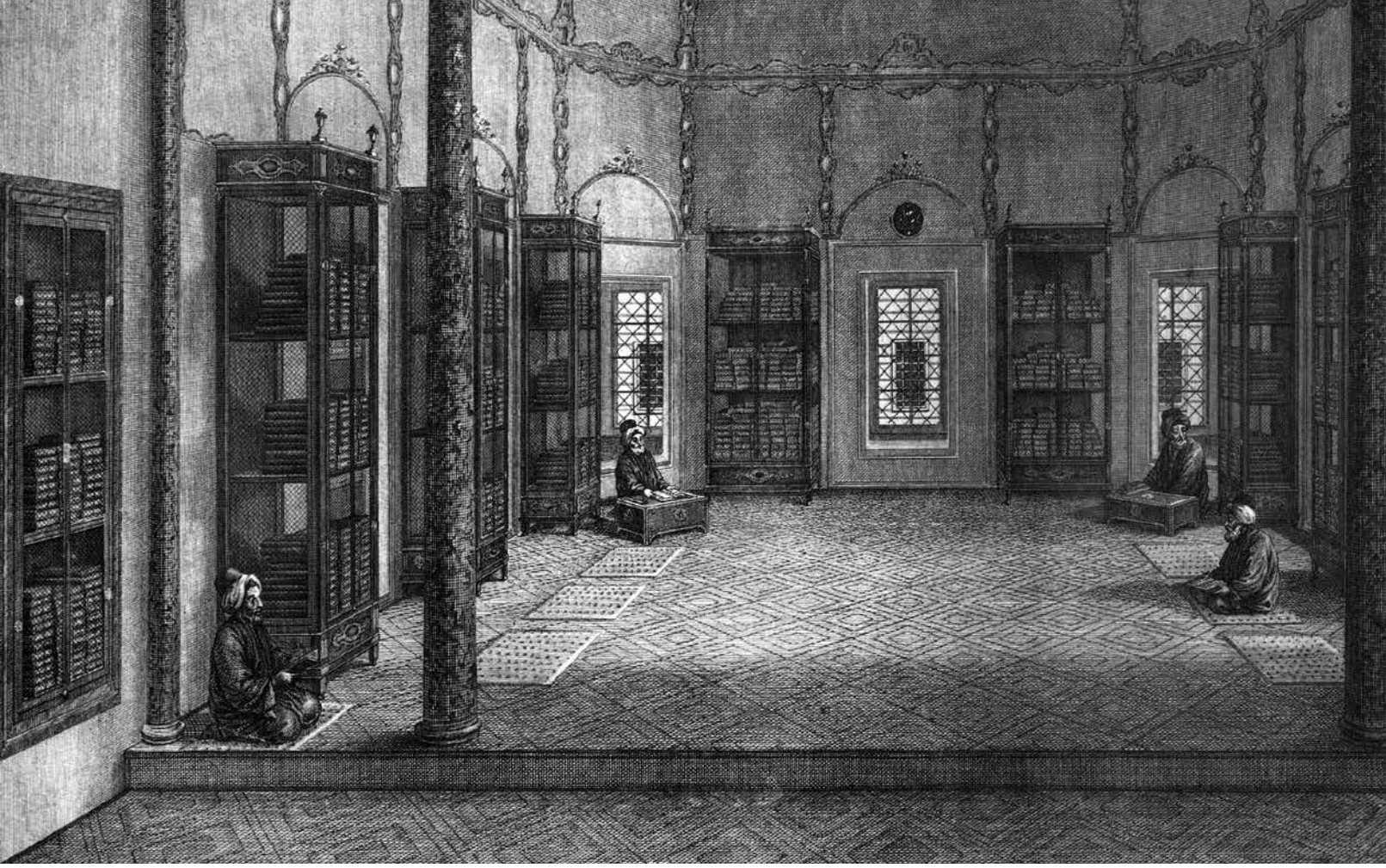
*"Can kafeste durmaz uçar
Dünya bir han konar göçer*

*Ay dolanır yıllar geçer
Dostlar beni hatırlasın.*

*Can bedenden ayrılacak
Tütmez baca yanmaz ocak*

*Selam olsun kucak kucak
Dostlar beni hatırlasın."*

Bu vesileyle hatırladığımız değerli ozanımız Âşık Veysel'i rahmet ve minnetle anıyoruz. ■

İSLAM DÜNYASINDA KİTAP VE KÜTÜPHANE

| Ekrem ÖZDEMİR

Kimi kaynaklarda Fahred-din Razi'ye kimilerinde ise İbn Rüşd'e atfedilen bir rivayetle başlayalım: "Hayatımda iki gece kitap okumadım. Biri evlendiğim gece, diğeri babamın öldüğü gece." Okumayı Allah'ın, yazmayı Resulü'nün emrettiği bir dinin mümessillerine de böyle bir miras yakışırdı ancak.

İslam medeniyetinin kitapla kütüphane anlamında ilk teması Emeviler döneminde kar-

şımıza çıkıyor. Kur'an-ı Kerim ve hadislerin telifi konusunda yüksek hassasiyet gösteren ulemanın şahsi gayretleri sonucunda ortaya çıkan çalışmalar, ilk kütüphaneler olarak adlandırılır. İsmail Erünsal'ın verdiği bilgilere göre hadisçi İbn Sıhab ez-Zühri, Abdülhakem b. Amr el-Cumahi, Ebu Kilabe el-Cermi, Su'be b. Haccac, Küreyb, Ebu Amr b. Ala, Urve b. Zübeyr ve İbn Cüreyc gibi âlimlerin özel kütüphaneleri, ilk dönem kütüphaneler arasında göste-

rilir. İslam'ın ilk dönemlerinde birer araştırma kurumu işlevi de gören Beytü'l-Hikme veya Darü'l-Hikmeler sonraki dönemde Darü'l-İlimlere dönüşür. (İsmail Erünsal, *Ortaçağ İslam Dünyasında Kütüphaneler, Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik*, Timaş Yayınları, 1. Baskı, Mart 2015, İstanbul, s. 26.) Bugünkü anlamda ilk kütüphane Şam'da bir araştırma merkezi işlevi gören (ve içinde kütüphanenin de bulunduğu büyük bir ilim merkezi olan) Beytü'l-Hikme'de kuruluyor.

İlk Müslüman kütüphaneci

Beytül-Hikme'deki kütüphane, Halife Abdülmelik zamanında teşkilatlandırılıyor ve ilk Müslüman kütüphaneci "sahibül-mesahif" sıfatıyla görevlendiriliyor: Adı Sa'd, görevi ise Mushaf'ların sahibi olarak onları muhafaza etmek. Hilafetin merkezi Abbasilerle birlikte Bağdat'a geçtiğinde Beytül-Hikme çatısı altında ilmî faaliyetler sürüyor. Grekçe, Latince, Süryanice, Pehlevice ve Farsça eserlerin Arapçaya çevrildiği Halife Mansur dönemini müteakip, Harun Reşid döneminde Bağdat'ta 794 yılında ilk kâğıt fabrikası kuruluyor. 711 yılında Basra'da kâğıt atölyelerini kurması kültür tarihinin bir dönüm noktasını oluşturur.

Bugün İslam'ın ilk önemli ilmî merkezi sayılan ve ilmî faaliyetlerin merkezi olan Bağdat'taki Beytül-Hikme Harun Reşid

döneminde açılıyor. Sarayda kurulan zengin kütüphane buraya nakledilerek ilim faaliyetleri güçlendiriliyor. Beytül-Hikme'nin en verimli dönemi Halife Me'mun dönemindedir. Eflatun, Aristo, Hipokrat, Galen, Euclides ve Batlamyus, bu dönemde eserleri telif edilen yazarlar arasındadır. Moğollar Bağdat'ı istila ettiğinde, Nasiruddin Tusi'nin 400.000 kitabı bu kütüphaneden alıp İlhanlı topraklarına taşıdığı rivayetler arasındadır.

Kütüphanecilerin yüksek maaşı

Tarihe not düşmek adına bir ayrıntıya yer verelim: 1226-1242 tarihlerinde yöneticilik yapan Halife Mustansır döneminde yapılan Mustansırıyye Medresesinde adı "Hizanetü'l-Kütüb" olan kütüphanenin personel kadrosu nazır, hafız-ı kütüb ve hafız-ı kütüb yamağı şeklindedir. Medrese görevlileri arasında müderristen sonra en yüksek maaş kütüphane sorumlusu hafız-ı kütübe aittir. Doğuda bunlar yaşanırken Endülüs'te Müslümanlar Kurtuba (Cordoba), İşbiliye (Sevilla), Meriye (Almeria), Bataleyus (Badejoz), Tuleytula (Toledo), Sarakusta (Saragosa), Belensiye (Valencia) gibi şehirlerde kurdukları kütüphaneleri zenginleştirmekle meşguldürler. Endülüs'te kütüphanecilik anlayışına yeni bir mekân dâhil olur: Mescit Kütüphaneleri. Kurtuba, Maleka ve İşbiliye'deki Ulu Cami mescit kütüphaneleri bunlar arasındadır. Kurtuba Ulu Camii'ndeki kütüphane bu şehrin II. Ferdinand tarafından 1237 yılındaki işgali sı-

rasında yerle bir edilmiştir ki rivayete göre yakılan kitaplar arasında Hz. Osman Mushaf'ı da yer almaktadır. Yine Gırnata'da binlerce kitap Isabella ve Ferdinand'ın emriyle yakılmıştır. Kardinal Ximenez de Cisneros İslam kültürünün izlerini silmek için olanca gayreti ile çalışmış ve Biberrambla meydanında düzenlenen bir kutlamada bir milyonun üzerinde kitap yaktırmıştır.

Zenginlik alameti: Kütüphane

Endülüs'te soylular ve servet sahipleri arasında zengin bir kütüphaneye sahip olmak, dönemin modası hâline gelmiştir. Soylular, kütüphaneleri ve kütüphanelerindeki nadir eserlerle övünmektedirler. Endülüs'te kurulan İslam kütüphanelerinden başka, Eyyübiler (1171-1462), Hamdaniler (905-1004), Ammaroğulları (1070-1109), Zengiler (1127-1233), Memlükler (1250-1517), Büveyhiler (932-1062), Samaniler (819-1005), Gazneliler (963-1186) ve diğer Müslüman devlet ve hanedanları zamanında, farklı coğrafyalarda, özel koleksiyonlar yanında eğitim, ibadet kurumları bünyesinde pek çok kütüphane kurulmuştur. (Ayhan Tuğlu, "Medeniyetimizde Kütüphaneler ve Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi", *Düşünen Şehir Dergisi*, Sayı: 12, Temmuz, 2020, s. 76.)

İslam medeniyetinde kitap ve kütüphaneden bahsederken anmadan geçemeyeceğimiz bir diğer konu; Ezher Kütüphanesidir. Hasan İbrahim Hassan'ın verdiği bilgilere göre bu kütüphane

600.000 civarında kitaba sahip eşsiz bir kütüphanedir. (İsmail Erünsal, *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik*, Timaş Yayınları, Mart 2015, İstanbul, s. 45.)

Halka açık ilk kütüphane

İsmail Erünsal'ın verdiği bilgilere göre; "Kaynaklar el-Cezire ve Suriye bölgesinde bir süre hüküm süren Hamdaniler devrinde kurulan iki önemli kütüphaneden söz ederler. Bunlardan birincisi şair ve âlim Ebu'l-Kasım Cafer b. Muhammed b. Hamdan el-Mavsili (854-935) tarafından Musul'da kurulmuştu. Bu kütüphane, Yakut el-Hamevi'nin naklettiğine göre herkese açık bir vakıf kütüphanesiydi. Her ilim dalında önemli eserleri ihtiva etmekteydi ve özellikle de kurucusunun ilgi alanı dolayısıyla felsefe ve astronomi konusundaki eserler bakımından oldukça zengindi. Haftanın her günü okuyuculara açıktı. Aynı zamanda bir araştırma merkezi olduğu için darü'l-ilm diye adlandırılan bu müessese Ortaçağ İslam dünyasında kurulan darü'l-ilmelerin de ilk örneği olarak kabul edilmektedir. Araştırmacılar bu özellikleri dolayısıyla bu kütüphanenin kelimenin tam manasıyla halka açık ilk kütüphane olduğu görüşündedirler." (İsmail Erünsal, *Ortaçağ İslam Dünyasında Kütüphaneler, Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik*, Timaş Yayınları, Mart 2015, İstanbul, s. 53.)

Şahsi kütüphanesi olan sultanlar

Kütüphaneleriyle meşhur Selçuklular, Serahs, Nişabur, Merv, İsfahan, Hemedan, Herat, Save, Rey, Belh, Basra, Musul ve Bu-

hara gibi şehirlerde kurdukları medreselerde birer kütüphane de açmışlardı. Nizamülmülk'ün adına kurulan Nizamiye Medreselerinin en meşhuru Bağdat Nizamiye Medresesi ve kütüphanesidir. İslam medeniyetinin en önemli simalarından biri olan Gazali de bu medresenin baş müderrisidir. Anadolu'yu bir ilim ve irfan yurduna dönüştüren Anadolu Selçuklularının ilk kütüphanesini ise Konya'da Şemseddin Altun-Apa kurmuştur. Kastamonu'da Çandarlı İsmail Bey, Atabey Gâzi ve Muzafferüddin Gazi, Uluborlu'da Alaaddin Bey, Birgi'de Aydınoğlu Mehmed Bey, Kırşehir'de Cacaoğlu Nureddin Bey, Niksar'da Yağı Basan, Diyarbakır'da Zinciriyye ve Hatuniyye, Beyşehir'de Eşrefoğlu, Manisa'da İshak Bey, Kütahya'da Yakup Çelebi ve İshak Fakih, Sivas'ta Gök Medrese ve Buruciye medreselerinde de birer kütüphane bulunmaktaydı.

Selçuklu döneminde kitaba düşkün olan isimlerden bazıları şöyle: Amidülmülk, Sultan Alparslan, Melikşah, Sultan Sencer, Nizamülmülk, Müeyyidülmülk, Gazzali ve Kuşeyri. Sultan Sencer'in "Hızanetü's-Sultan" adı verilen bir şahsi kütüphanesi vardı. II. Kılıç Arslan, I. İzzeddin Keykâvus ve I. Alâeddin Keykubad da şahsi kütüphanesi olan Selçuklu sultanlarıdır. (Haşim Şahin, "Selçuklu Kütüphaneleri", *Z Dergi*, 2015/1, s. 69.)

Anadolu Selçukluları döneminde en fazla kütüphaneye sahip şehir, devletin İznik'ten sonraki başkenti Konya'dır.

Âlimlerin uğrak yeri olması, çok sayıda medresenin kurulması, kütüphanelerin fazlalığı, şahıs kütüphanelerinin çokluğu bakımından Konya ile Büyük Selçuklu hâkimiyetindeki Bağdat büyük benzerlik gösterir. Konya'da medrese kütüphanelerinin yanı sıra âlimlerin şahsi kütüphaneleri de vardı. Sadreddin Konevi, Mevlana Celaleddin Rumi, Ahi Evren, Evhadüddin Kirmani, Fahreddin İraki, Hoca Dehhani, Âşık Paşa şahsi kütüphaneye sahip âlimlerden bazılarıdır.

Gelgelelim, Anadolu'da Haçlılar ve Moğollar, Sicilya'da barbarlar, İspanya'da din adamları ve Katolik krallar, saydığımız bu kütüphaneleri yok etmiş, Osmanlı dönemine bu zengin miras aktarılamamıştır.

Vakıf medeniyetinin çocukları

Osmanlı İmparatorluğu, bildiği gibi aynı zamanda bir vakıf medeniyetidir. Vakıf kütüphaneleri de Osmanlı ilim hayatının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Bugün tespit edilebilen 324 vakfiye, Osmanlı kütüphanelerine dair önemli bir rakamdır. İlk vakıf kütüphanesi de Mahmud Paşa Kütüphanesidir. Padişahlar, valide sultanlar, devlet adamları ve ilim adamları tarafından kurulan ve vakfiyesi bulunan kütüphanelerin ilk örnekleri Edirne II. Murad Darü'lhadisi (1435) ve Bursa Umurbey Camii'nde (1440) kurulmuş kütüphanelerdir. "Hamam bedeninin, kanalizasyon şehrin, kütüphane de ruhun kirini temizler." diyen

Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u fethetmeden 23 sene önce vefat eden Molla Fenari, rivayete göre vefat ettiğinde 10.000 ciltlik bir kitap koleksiyonu bırakmıştır geride. Fatih'in Edirne Sarayı'ndan getirdiği kitaplarla zengin bir koleksiyona sahip olan saray kütüphanesinde, farklı dillerde (Grekçe, Latince, Ermenice, Süryanice, İtalyanca ve İbranice) yazılmış kitaplar da bulunuyordu.

Kitapların hafızı: Molla Lütfi

Süheyl Ünver'in verdiği bilgiye göre; "İstanbul'un fethinden sonra Fatih, Manisa'dan Edirne'ye götürdüğü kitapları önce İstanbul'daki Eski Saraya, sonra Yeni Sarayına naklediyor ve kütüphanesini yeniden istinsah ettirdiği güzel yazılı, güzel nakışlı mühim kitaplarla zenginleştiriyor. Meşhur âlimlerimizden Tokatlı Mevlâna Lütfi'yi burada ilk "hafız-ı kütüp" olarak buluyoruz. Fatih, caminin etrafında büyük bir külliye yaptırıyor. Sahn-ı seman denilen büyük ihtisas medreseleri için ayrı bir kütüphane kuruyor. Caminin içinde bulunan dolaplarda da naklî (şerî) ilimlere mahsus bir kütüphane yapıyor. Bunlardan başka Ali Tusi adı ile anılan Karadeniz tarafındaki Baş Kurşunlu medresede, Zeyrek adı ile anılan medresede ve Ayasofya medresesinde birer kütüphane daha kuruyor ve buralara da Sahn-ı seman ve Fatih camii kütüphanelerine verildiği gibi Fatih'in kendi kütüphanesinden ayrılan kitaplar veriliyor." (Süheyl Ünver, "İstanbul'un ilk kütüphaneleri", Ülkü Millî Kültür Dergisi, Sayı 17, 1942.)

II. Bayezid'den itibaren başlayan Şehnameci geleneğinde, kitap yazımıyla bir şekilde görevlendirilen kişilerin barınma ihtiyaçları karşılanırdı. II. Bayezid İdris-i Bitlisi'ye Eyüp'te bir ev tahsis etmiş ve Bitlisi ömrünün sonuna kadar ailesiyle birlikte orada ikamet etmiştir. Bunun yanı sıra özellikle ekip hâlinde hazırlanması gereken şehname gibi çok ciltli, resimli hacimli kitapların üretimi toplu ve yoğun çalışmayı gerektirdiğinden sorumlu yazarın evinin yanında özel mekânlar inşa edilmekteydi. Saray, ilme verdiği değer kadar kalıcı olacağının bilincindeydi.

En fazla kütüphane yaptıran padişah

İstanbul dışında Edirne, Bursa, Afyon ve Konya'da da kütüphaneler kurulmuştur. Ayasofya, Aşir Efendi ve Atif Efendi kütüphaneleri I. Mahmud devrindeki önemli merkezler arasında sayılır. Bu merkezlerin bir diğer önemi kütüphanelerin bir eğitim ve ibadet mekânına dönüşmesidir. Sultan I. Mahmud, Osmanlı devletine son parlak dönemini yaşatan padişah olarak kayıtlara geçmiştir. Kitap ve kütüphaneye düşkünlüğüyle bilinen I. Mahmud, hükümdarlığı sırasında en fazla kütüphane yaptıran Osmanlı padişahıdır. Kaynaklara göre toplam 12 kütüphane yaptırmıştır. Hayattayken Ayasofya, Fatih ve Galatasaray'da kendi adına birer kütüphane inşa ettirmiş, Nuruosmaniye Kütüphanesi ise vefatından sonra bitmiştir. Süleymaniye Camii içindeki kütüphaneyi yeniden

düzenletmiş, Revan Köşkünü kütüphaneye dönüştürmüştür. III. Osman döneminde inşa edilen Nuruosmaniye Külliyesi Kütüphanesi, 5.000 ciltlik kitap koleksiyonu ile dönemin mühim kültür merkezlerinden biri olmuştur.

Türkiye kütüphanelerinde; Türkçe, Arapça ve Farsça başta olmak üzere 250.000-300.000 cilt içinde 600.000 yazma eser olduğu tahmin edilmektedir.

Millet Kütüphanesinin mucidi: Ali Emirî Efendi

17 Nisan 1916'da Diyarbakırlı Ali Emiri Efendi ilk Millet Kütüphanesini kurmuştur. Bütün ısrarlara rağmen kütüphaneye isminin verilmesini istememiş, "Ben bu kitapları milletim için topladım ve milletime armağan ediyorum; kütüphanemin ismi de 'Millet Kütüphanesi' olacak!" demiştir. 1924'ten itibaren binaları kullanılamayacak durumda bulunan Reşid Efendi, Carullah Efendi, Hekimoğlu Ali Paşa ve Pertev Paşa gibi önemli vakıf kütüphanelerinin kitapları, Millet Kütüphanesinde toplanmıştır. Ancak 1962'de kütüphane halk kütüphanesi konumuna geçince bu kitaplar Süleymaniye Kütüphanesine nakledilmiştir. 1981'de İl Halk Kütüphanesinin Laleli'deki Simkeşhane binasına taşınması üzerine kütüphane tekrar Millet Kütüphanesi kimliğine kavuşup "Fatih İlçe Halk Kütüphanesi" olarak hizmete devam etmiştir. Bugün Millet kütüphaneleri ile bu ruh devam etmektedir. (Melek Gençboyacı, "Millet Yazma Eserler Kütüphanesi", Z Dergi, Kütüphane Sayısı, 2021/5, s. 162-164.) ■

HAYATA VE HAKİKATE DAİR

Abdurrahman AKBAŞ
DİB Başkanlık Vaizi

Yaşamak, varoluşun öznel bir ifade biçimidir. İnsanın varlık ve eşya ile kurduğu bütün ilişkileri, zamanın tek yönlü boyutu içerisinde ortaya çıkan öznel ve arzi görünümlerdir. Bu görünümün nicelik ve niteliğini belirleyen en temel unsur ise insanın geçmişten bu yana iç ve dış etkilerle oluşturduğu zihin kalıplarıdır. İnançtan ahlaka, ibadetten ticarete, eğitimden siyasete, aileden topluma kadar hayatı ilgilendiren her alan, söz konusu zihin kalıplarıyla yakından ilişkilidir. Zamanın kısılcacında ve mekânın sathında gerçekleşen süreli bir hayatın sınırlı öznesi olan insan, talihini iradesi nispetinde kendi tercihleriyle şekillendirmektedir. Onun çoğu kez farkına bile varmadan geride bıraktıkları, aslında bir yön levhası olarak bugününün ve geleceğinin keyfiyetini işaret etmektedir.

Bu durum, üzerinde düşünmeye değer bir soruyu akla getirir: “Büyüyünce ne olacaksınız?” Belki de bu gezegenin havasını soluyan hemen herkesin, kendi lisanınca duymuş olabileceği kadar yaygın bu soru, bir yönüyle insana ideal aşılsa da

bir başka açıdan ona bulunduğu hâlin kıymetini unutturan bir güdülenmenin başlangıcına tekabül etmektedir. Bu soru, nicelerini hep bir “şey” olma telaşına düşürmüş; “olacağım” diye olmadık yollara sürüklemiştir. Soranın nazarında veya yarının dünyasında en muteber “olma”nın neliği üzerine kafa yorarken zihinlerde yankılanan cevap, belki de yıllar sonra tezahür edecek olan derin bir hayal kırıklığının yankısıyla örtüşecektir.

Bu sorudan olacak ki hiçbirimiz bulunduğumuz mevkiden memnun kalmadık. Varoluşumuzun haddizatında büyük bir değer oluşunu çoğu kez fark edemeyişimizden şu veya bu meslekte olmak, şöyle ya da böyle bir konumda bulunmak, şunu ve bunu da elde etmek, hep matah göründü gözümüzde. Aslında kilitlendiğimiz hedef, ilk başlarda hayallerimizi gerçekleştirebilme hususunda bir araç olarak belirmişti zihnimizde. Ancak ulaştıkça yenilenen hedefler, yükümlülüklerimizi ifa edebilmemizin elverişli aracı olmaktan çıkıp varoluşumuzun amacına dönüştü. “Olacağım” dürtüsüyle yarına koşarken “an”ı kaçırdık

elimizden. Böylece yarını inşa etme vehmiyle çıktığımız yolda, şimdiki ihmal edip bugünü itlaf ettik. Unuttuk yetinmeyi. Daima daha ötesini iktisap hesabıyla çırpınmaktan yorgun düştü bedenlerimiz. Yürüdükçe çoğalttık yükümüzü. Çoğaldıkça yükümüz, belimiz büküldü ve semadan uzaklaştı yüzümüz.

Hakikatten yüz çevirip gölgelere sığınmaya, sonsuzluğu reddedip bu dünyaya tav olmaya bizi ikna eden neydi? Kâh hüznün ve kahır kâh sevinç ve sürur ile sınılandığımız bu hayatta asıl mesele, yarın ne olmak mıydı, yoksa şimdi nerede olmak mı? Varmak mıydı amacımız, yoksa varmaya değer olana yürümek mi? Bütün mücadelemiz, ebediyet yolculuğunda zamandan payımıza düşenin sağladığı imkân nispetinde heybemizi doldurmaktan ibaretken neye yöneldiğimizin yanında, ulaştığımızın ederi nedir ki? Var olmanın, bizatihi en değerli mevki, en kıymetli hazine ve en büyük imkân olduğunu layıkıyla önemsedik. Mukadder vaktin ne kadar yakınımda olduğundan habersiz, küçük hesaplar peşinde harcama-

yı seçtik bütün sermayemi-zi. Oysa ulaştıkça küçülen ve küçüldükçe kaybolanlara inat yaklaştıkça büyüyen bir ideale tutunmak, daha ulvi bir gayenin, daha anlamlı bir gayretin yorgunluğunu tercih etmek elimizdeydi.

Allah, geçmişi affedendir. Yeniden başlamak için fırsat verilenlerdeniz. Bilmeliyiz ki inişle, çıkışla, düzlüğüyle yokuşuyla ebediyete giden bu yolda varlığa, hayata ve geleceğe dair tasavvurumuzu değiştirmeden tasarruflarımız değişmeyecektir. Çünkü hayat algımızı, yaşama biçimimizi ve gelecek mefkûremizi şekillendiren unsur, tasavvurumuzdur. Kur'an'da, cahiliye insanının hayat hakkındaki düşünsel sığınağına dikkat çekilmesi bu yüzdendir. Öyle ki Allah'ı bildikleri hâlde kendilerine dünyevi ve uhrevi sorumlulukları hatırlatıldığında onlar, "... Dünya hayatımızdan başka hayat yoktur. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman yok eder..." (Casıye, 45/24.) zannıyla arzularını ilah edinerek hakikatten yüz çevirmişlerdi. Onlara göre hayat, doğumla başlayıp ölümle son bulacak bir süreç ve büsbütün bu dünyadan ibaretti. Kendi yaratılışını unutup "Şu çürümüş kemiklere kim can verecekmiş?" (Yasin, 36/78.) diyenlerin yaslandığı o temelsiz çürük duvarı yıkmaya bir söz yetti: "De ki: Onları ilk başta yaratmış olan diriltecek. O yaratmanın her türlüşünü bilir." (Yasin, 36/79.) Fakat insan, fitratına gözlerini kapadığında, akıldan, bilgiden, hakikatten ve hikmetten uzaklaştığında vehmine esir düşecek kadar zayıf

bir varlıktır. Ufkunu kuşatan, basiretini bağlayan o vehimden bir kurtulabilse kâinatın işleyişine yalın bir tefekkürle bile baktığında gerçek olan, kendini aşikâr edecektir.

Muazzam nizamiyla bu âlemin bir hiçlikle neticeleneceğini varsaymak, akıllara ziyandır. Böyle bir hayat tasavvurunun bireysel ve toplumsal boyutta bütün insanlığı bunalım ve yıkımlara sürüklemesi kaçınılmazdır. Varlığın aşkın boyutunu yok sayarak hayata dair ortaya konacak her düşünce kifayetsiz, her eylem isabetsiz ve her amaç nihaysiz kalacaktır. Yaratıcıyı, ölüm ve ötesini göz ardı ederek büsbütün dünyaya sarılan insanın varacağı nokta, menfaatperestliği hayat standardına dönüştürmektir. Hesap gününü yok saydıkça her yaptığının yanına kâr kalacağı zannını, bütün söz ve eylemlerine istinat kılmaktır. İnsanı hak hukuk, adalet, insaf, merhamet gibi erdemlerden uzaklaştırarak sorumsuzluğa, duyarsızlığa ve bencillığe sürükleyen böyle bir anlayışın, yeryüzüne buhran ve kargaşadan başka bir şey vadetmesi elbette mümkün olmayacaktır. Nitekim bugün dünyada yaşanan trajedilerin, afet ve musibetlerin arkasında, illaki hayata dair böyle bir anlayışın hareket geçirdiği insandan bir iz vardır. Yoksa sahip olduğu bütün imkânlarla rağmen doyumsuzluk, kararsızlık ve huzursuzluk girdabında bocalayan ve hep daha fazlasının yoksulluğunu yaşayanların kesafeti başka nasıl izah edilebilir?

Hayatı doğumla ölüm arasına sıkıştırılmış bir olgu kabul etmenin, insanın anlam arayışına çare olmadığı açıktır. Bu

gerçeği görmezden gelmek, yok saymak, akılları zorlayan soruları cevapsız, hayatı zora sokan sorunları çözümsüz bırakmayı göze almaktır. Zira insanın dünyevi arzu, istek ve ihtiyaçlarına bir sınır çizmek mümkün değildir. Buna mukabil dünya hayatı ise süre bakımından fazlasıyla kısa, imkân bakımından fazlasıyla kısıtlı bir alandır. "Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda karşılıklı bir övünme, çok mal ve evlat sahibi olma yarışından ibarettir. (Nihayet hepsi yok olur gider.) Tıpkı şöyle: Bir yağmur ki bitirdiği bitki çiftçilerin hoşuna gider. Sonra kurumaya yüz tutar da sen onu sararmış olarak görürsün. Sonra da çer çöp olur. Ahirette ise (dünyadaki amele göre ya) çetin bir azap ve (ya) Allah'ın mağfiret ve rızası vardır. Dünya hayatı, aldanış metainden başka bir şey değildir." (Hadid, 57/20.) Ancak bu noktada insan, çoğu zaman derin bir yanılgıya düşmekte; varoluş gayesini unutturan, Hak'tan ve hakikatten uzaklaştıran vahim bir cehaletin karanlık dehlizlerine sürüklenmektedir.

Bu dehlizlerden çıkmak için insan, öncelikle güçlü bir benlik idrakiyle zihinsel bir yükselişe odaklanmalıdır. Feraset ve basiretle hareket ederek hayatın anlam ve mahiyetini, hikmet ve gayesini bir bütün olarak kavramaya çalışmalıdır. Başlangıcın Allah'tan olduğu gibi varışın da ancak O'na olacağı bilinci ekseninde bir hayat tasavvuru tahkim etmelidir. İşte o zaman olacaktır insan, olmaya değer olan neyse. ■

7.3 Tekirdağ / Mürefte

9 Ağustos 1912'de meydana gelen ve 40-50 saniye süren deprem, 2 bin 800'den fazla insanın hayatını kaybetmesine, 7 bin civarında yaralıya sebep oldu. Biga ve Trakya'da 300'e yakın köyü etkiledi.

1930

7.9 Erzincan

27 Aralık 1939'da meydana gelen ve "Büyük Erzincan Depremi" olarak anılan depremde yaklaşık 33 bin kişi yaşamını yitirdi, 100 binden fazla kişi yaralandı ve 116 bin civarında bina yıkıldı.

1942

7.2 Tosya-Lâdik

27 Kasım 1943'te yerel saat ile 00.20'de Tosya merkezli meydana gelen, yangınların da çıkmasına ve yolların kullanılmaz hâle gelmesine sebep olan bu depremde 4000 kişi hayatını kaybetti.

1944

1912

Hakkâri

Türkiye-İran sınırında gerçekleşen depremde birçoğu kerpiçten olan evler sebebiyle 2 bin 514 kişi hayatını kaybetti.

7.6

1939

Tokat Erbaa-Niksar

20 Aralık 1942 Pazar günü yerel saat ile 17.05'te meydana gelen depremde 3 bin kişi hayatını kaybederken 6 bin 300 kişi yaralandı.

7.0

1943

Bolu Gerede

1 Şubat 1944'te sabah saat 06.23'te Gerede merkezli meydana gelen ve kayıtlara "1944 Bolu-Gerede Depremi" olarak geçen depremde 4 bin 270 kişi yaşamını yitirdi.

7.4

7.2 Düzce

12 Kasım 1999'da meydana gelen deprem, Ukrayna'da bile hissedildi. 800'den fazla kişi hayatını kaybetti, 5 bine yakın sayıda insan yaralandı ve binlerce kişi evsiz kaldı. Bolu'nun ilçesi olan Düzce, depremden sonra il oldu.

1999

1999

7.4 Kocaeli Gölçük

17 Ağustos 1999'da meydana gelen depremde 18 binden fazla insan hayatını kaybederken 45 binden fazla kişi yaralandı. 600 binden fazla insanı evsiz bırakan ve "Marmara Depremi" olarak anılan deprem, Ankara'dan İzmir'e kadar geniş bir bölgede ve bütün Marmara'da hissedildi.

2020

6.6 İzmir Seferihisar

30 Ekim 2020'de İzmir'in Seferihisar ilçesi açıklarında meydana gelen depremde 117 kişi yaşamını yitirdi, 1034 kişi yaralandı.

DEPREMLER

Alparslan AKÇA

6.7 Bingöl
Karlıova

17 Ağustos 1949 tarihinde akşam 20.43'te Karlıova merkezli meydana gelen depremde 450 kişi öldü ve 3 bin 500'den fazla bina hasar gördü.

1953**7.1** Bolu
Abant

26 Mayıs 1957'de meydana gelen depremde 52 kişi hayatını kaybetti, 101 kişi yaralandı, 5 binden fazla ev hasar gördü.

1966**7.2** Bolu
Mudurnu

22 Temmuz 1967'de saat 18.56'da meydana gelen, 89 canı yitirmemize, 7 bin 116 binanın hasar görmesine neden olan deprem; Eskişehir ve Ankara'da da hissedildi.

1976**1949****Çanakkale
Yenice**

18 Mart 1953 tarihinde 21.06'da Yenice'nin 12 kilometre doğusunda meydana gelen deprem sonucunda 265 kişi can verdi, 6750 bina hasar gördü.

7.2**1957****Muş
Varto**

19 Ağustos 1966'da Muş'un Varto ilçesinde meydana gelen depremde 2 bin 394 kişi hayatını kaybederken binden fazla kişi de yaralandı.

6.9**1967****Van
Çaldıran**

24 Kasım 1976'da merkez üssü Van'ın Muradiye ilçesi Çaldıran bucağı olan depremde 3 bin 840 kişi öldü, 9 bin 232 bina hasar gördü. 2 bin kilometrekarelik bir alandaki evlerin yüzde 80'i yıkıldı.

7.5**2020****6.8** Elazığ

24 Ocak 2020 tarihinde yerel saat ile 20.55'te Elazığ'ın Sivrice ilçesi Çevrimtaş köyü civarında meydana gelen depremde 44 kişi hayatını kaybetti, yüzlerce kişi yaralandı.

2003**6.4** Bingöl

1 Mayıs 2003'te meydana gelen depremde 176 kişi öldü, 600'den fazla bina hasar gördü.

2011**7.2** Van

23 Ekim 2011'de Van'ın Tabanlı köyü merkezli meydana gelen deprem, 25 saniye sürdü ve 601 kişinin ölümüne neden oldu.

ASRIN FELAKETİ

6 Şubat 2023'te saat 04.17'de Kahramanmaraş Pazarcık merkezli 7.7 şiddetinde ve 13.24'te Elbistan merkezli 7.6 şiddetinde meydana gelen yıkıcı iki büyük deprem, bütün Türkiye'yi yasa boğdu. 7 kilometre derinlikte gerçekleşen ve 500 kilometrelik bir alana yayılan deprem, sadece Kahramanmaraş'ta değil Gaziantep, Malatya, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adıyaman, Hatay, Adana, Osmaniye, Kilis başta olmak üzere çevre illerde de çok büyük bir yıkım etkisi gösterdi. İç Anadolu'dan Karadeniz'e kadar tüm yurttaki etkisini gösteren "Asrın Felaketi", komşu ülkelerde de hissedildi. On binlerce insan hayatını kaybederken arama kurtarma ekiplerinin büyük çabalarıyla 100 binden fazla insan yaralı olarak kurtulmayı başardı.

2023**7.7** Kahramanmaraş
Pazarcık**7.6** Kahramanmaraş
Elbistan

Hocam, kafama takılan soru: Depremler oluyor. Hatta on bir ilimizi etkileyen bir deprem meydana geldi, binlerce insan hayatını kaybetti, binlercesi enkaz altında yaralandı, milyonlarcası da mağdur oldu. Böylesi bir felaket, cezalandırılma olarak değerlendirilebilir mi? Değilse buna nasıl cevap veririz?

Bununla Allah'ın cezalandırmasını kastediyorsak doğru değildir. Çünkü depremler, yeri ve zamanı tam bilinemese de sürekli tekrar eden olaylardır. Geçmişte birçok deprem olmuş, hâlâ olmakta ve gelecekte de olacaktır. İslam düşüncesinde bu gibi tekrar eden ve gerçekleşmesi muhtemel olaylara "âdetullah" denilir. Bunun anlamı Allah'ın evreni yaratıp bir sistem koymasını ve insanın bu sisteme göre yaşamasıdır. İnsana düşen bu sistemin işleyişini bilmesi ve

ona göre yaşamasıdır. İnsanları şaşırtan ve sürpriz denilen şey alıştığının ve bildiğinin dışında gelişen olaylardır. Nitekim alışlagelen ve süreklilik arz eden olay ve eylemlere biz alışkanlık veya âdet diyoruz. Buradan hareketle âlimlerimiz bu tür olaylara âdetullah adını vermiştir.

Bunun dışında gerçekleşen olaylar olabilir mi?

Elbette olur. Peygamberlerin isteğiyle meydana gelen mucizeler, alışlagelmişin yani âdetin dışında gerçekleşen olaylardır. Mucizenin bir başka adı da olağandışı yani âdete aykırı gerçekleşen anlamında harikulâde olaydır. Ancak bu tür olaylar süreklilik arz etmez, yani rutin olarak tekrarlanmaz. Mucize Allah'ın yaratmasıyla gerçekleşir, öğrenilerek ve eğitilerek elde edilemez, tekrarlanamaz.

Âdetullahı biraz daha netleştiresek...

Âdetullah, Yüce Allah'ın evrene koyduğu ve insan bakımından âdet yani alışlagelmiş ve rutinleşmiş olay demektir. Bir başka deyişle Allah'ın evrene koyduğu kanun, düzen ve nizamdır. Uzayın varlığı, galaksiler, sistemler, güneş ve gezegenler, dünyanın kendi etrafında ve güneşin etrafında dönmesi, gece ve gündüzün meydana gelmesi, mevsimlerin oluşması bütün bunlar, Yüce Allah'ın koyduğu kanunlar çerçevesinde işler. Rüzgâr, yağmur, kar, bitkilerin büyümesi ve canlıların türemesi de aynı şekilde âdetullahtır. Bunlara bugün biz tabiat kanunları diyoruz.

Deprem bunların neresinde?

Deprem de aslında âdetullahın yani tabiat kanunlarının bir parçasıdır. Çünkü depremler tarih boyunca olagelmiştir, bugün de olmaktadır. Yaşadığımız Kahramanmaraş depremi bunun en yakın ve acı örneğidir. Nadiyen meydana gelmesi, çok can yakması ve can alması dolayısıyla depremler çok ürkütücü görülmüştür.

Depreme olumsuz bakışın başka nedeni olabilir mi?

Vardır, nitekim bazı kültür ve inançlarda depremlerin farklı bir yeri bulunmaktadır. Depremler sosyal ve psikolojik olarak toplumları büyük değişimlere ve dönüşümlere uğrattığından uğursuz kabul edilmektedir. Yanı sıra depremin cezalandırma olarak algılandığı inançlar da söz konusudur. İnsanların ilahi bilgiden değil de birtakım anlatılardan, efsa-

nelerden, büyücülerin ve kâhinlerin temelsiz haberlerinden beslenmeleri bu konuda batıl inançların ve hurafelerin oluşmasına ve yerleşmesine yol açmıştır. Sonuçta bazı toplumlarda doğal olaylar gök cisimlerine ve yıldızların hareketlerine bağlanmış, güneş ve ay tutulmasıyla ilişkilendirilmiştir. Hz. İbrahim'in gönderildiği kavim bunlardan birisiydi. Yüce Allah ona göklerin ve yerin hakikatini göstermiş; o da güneşin, ayın ve yıldızların tanrı olamayacağını ispat etmeye çalışmıştır. (Enam, 6/75-80.) Bugün dahi maalesef yıldızların ve burçların insanların kaderini, kişiliğini ve karakterini belirlediğine inanan insanlar bulunmaktadır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.s.) güneş ve ay tutulmasının ölüm gibi dünyada gerçekleşen herhangi bir olayla irtibatlı olmadığını açıkça bildirmiştir. (Buhari, Kusuf, 1; Müslim, Kusuf, 10.)

Peki, bu olayların kaynağı nedir?

Evrende gerçekleşen her olay, Allah'ın iradesi ve kudretiyle belirlenen âdetullah denilen tabiat kanunları ve düzeni çerçevesinde gerçekleşir. Buna göre deprem ve benzeri olaylar bir tabiat olayıdır. Bu tür olayların oluşmasında insanın bir etkisi veya katkısı olmadığı gibi sorumluluğu da bulunmaz.

Öyleyse depremden biz sorumlu değiliz.

Tabii ki biz sorumlu değiliz. Rüzgârdan, yağmurdan, karadan da sorumlu değiliz. Sorumluluğumuz bunlara kar-

şı önlem almak veya oluşan şartlara karşı hazırlıklı olmaktır. Nasıl ki yağmura, kara ve rüzgâra karşı hazırlıklı davranıyorsak depreme karşı da aynı şekilde davranmalıyız. Kış geldiğinde sıcak mekânlarda barınıyor ve kalın giysiler giyiniyorsak depreme yönelik de fay hatlarından uzak sağlam binalar yapmalıyız.

Kader bunun neresinde?

Bilelim ki her olgu ve olay "kader" çerçevesinde olmakta ve sürmektedir. Kader, Yüce Allah'ın takdiri yani bütün olgu ve olayları ezelf ilmiyle bilmesi ve belirlemesidir. İnsanlar için düşündüğümüzde kader, Yüce Allah'ın onlara imkânlar vermesi ve şartlar oluşturmalarıdır. Oluşturulan şartlar kimi zaman kolay kimi zaman zorlu olabilir. Yazın sıcak, kışın soğuk olması, kar yağması, sel gelmesi, yangın çıkması, deprem meydana gelmesi bunlardandır. Öyleyse deprem de Yüce Allah'ın takdiriyle gerçekleşmiş bir olaydır. İnsana düşen hazırlıklı olmaktır.

Peki, insan neden sorumludur?

İnsan ilahi takdirden ve olayların oluşlarından değil verilen imkânları kullanma ve şartlara uygun davranmaktan sorumludur. Söz gelimi deprem Allah'ın takdiriyle meydana gelmiştir ama buna yönelik hazırlık yapmak ve önlem almak insanın sorumluluğundadır. Eğer kişi bunları yapmamışsa sorumluluğunu yerine getirmemiştir. Bir de bunu bilerek yapmamışsa ve kendi kusuru dolayısıyla

insanlar zarar görmüşse kul hakkı da söz konusudur.

Allah'ın bildiği ve takdir ettiği olaydan neden insan sorumlu olsun?

İnsanın cüzi iradesi dâhilinde olan olaylarda, ilahi imtihan gereği Yüce Allah'ın iradesi kulun iradesine bağlı işler. (Ebu'l-Muin en-Neseff, *Tebsira*, II, 313.) Öyleyse insanların cüzi iradesi dâhilindeki olaylar kendi iradelerine göre gerçekleşmektedir. Allah'ın onları insanlardan önce bilmesi ilminin ezelf ve ebedî olmasındandır. Yani Allah için insan gibi zaman ve mekân sınırı yoktur. Öte yandan insanın yaptığı veya ilgili olduğu olaylar, Allah bildiği için değil insan yaptığı için gerçekleşmektedir. Olayı yapan veya ilgisi bulunan insan olduğundan sorumluluk da ona aittir. Söz gelimi bir öğretmenin sınav yaparken çalışmayan bir öğrencisinin soruları cevaplayamayacağını ve sınıfta kalacağını bilmesi öğretmeni sorumlu kılmaz. Orada sorumlu olan çalışmayan öğrencidir. "Başınıza gelen her musibet kendi yapıp ettiklerinizdendir." (Şura, 42/30.) ayeti de bu çerçevede anlaşılmalıdır.

O takdirde insanlar depremden değil kendi yapıp ettiklerinden sorumludurlar.

Depremler, insanlar tarafından meydana getirilemeyeceği gibi insanların kusurları veya günahları dolayısıyla da oluşmazlar. İnsanların buradaki sorumlulukları depreme karşı hazırlık yapmaları ve önlem almalarıdır. Kusurları da sorumluluk alanına göre oluşur. ■

MUHAMMED GAZALİ

ÜMMETİN DİRDİNİ DERT EDİNEN DAVETÇİ

Enbiya YILDIRIM

Son yüzyılın en önde gelen davetçisi olarak kabul edilen Muhammed Gazali, 1917 yılında Mısır'ın Buhayra ilinin bir köyünde doğdu. Beş kardeşi daha vardı. Babası rüyasında gördüğü *İhyâ'*nın yazarı büyük imam Muhammed Gazali'nin tavsiyesi üzerine ona büyük üstadın adını verdi. Köyde on yaşında hafızlığını tamamladı. Daha sonraları, hapse girdiği dönemler başta olmak üzere her zaman en iyi arkadaşının, huzur bulduğu dostunun, hafızasındaki Kur'an olduğunu söyleyecektir.

İskenderiye'de lisede okurken fikir ve mücadele insanı Hasan el-Benna ile tanıştı ve "Müslüman Kardeşler"e (İhvan-ı Müslimin) katıldı. Tanışmalarını şöyle anlatmaktadır: "İskenderiye'deki enstitüde lise eğitimim sırasında derslerimi çalışmak üzere Abdurrahman Bin Hürmüz Camii'ne giderdim. Bir akşam, tanımadığım bir genç ayağa kalkıp 'Nerede olursan ol Allah'tan kork, kötülüğün ardından onu yok edecek bir iyilik yap. İnsanlara da güzel ahlakla muamelede bulun' hadisini açıklayan etkileyici, kalbe dokunan bir konuşma yaptı. O andan itibaren aramızda güçlü bir bağ oluştu. İslam mücadelesi alanındaki çalışmalarım, 1949'da şehit olmasına kadar bu büyük adamla devam etti."

Daha sonra Mahmud Şeltut, Muhammed Ebu Zehra gibi âlimlerden de dersler alarak Ezher Üniversitesinde Usuluddin Fakültesini bitirip davet ve irşat alanında yüksek lisans yaptı. Fakülteyken İhvan'ın dergisinde yazmaya başladı. Onu yazmaya teşvik eden Hasan el-Benna idi. Ardından Kahire'de imamlığa başladı. Benna'nın bir suikasta kurban gitmesinin ardından İhvan'a yönelik tutuklamalardan o da nasibini aldı ve bir yıla yakın hapiste kaldı. Hapisten çıktıktan sonra fikrî ayrılığa düştüğü hareketten ayrılarak tamamen bağımsız olarak İslami davete eğildi.

Vakıflar Bakanlığında çeşitli görevler aldı. Seyyid Kutub hakkında yürütülen bir tahkikat sırasında İhvan aleyhine ifade vermediği için 1965 yılında bir yıl kadar daha hapis yattı. Bundan sonraki süreç onun uluslararası sahada olduğu dönemdir. Bu bağlamda Kuveyt, Katar, Sudan, Fas gibi ülkelere konuşmalar yapmak üzere gitti. Eserlerinin bir kısmını bu esnada yayımladı. Memleketinde Davet ve İrşad Dairesi başkanlığına getirildiyse de üç yıl sonra Muhammed Ebu Zehra ile birlikte medeni kanundaki düzenlemelere karşı çıktığından dolayı görevinden alındı, vaaz vermesi de yasaklandı. Enver Sedat döneminde ise ülkede yaşaması imkânsız hâle gelince 1974-1981 yılları arasında ülkeden ayrı kalmak zorunda kaldı. Bu süreçte Suudi Arabistan'daki üniversitelerde dersler verdi. Sedat'ın ölümünün ardından Mısır'da Vakıflar başkan yardımcılığına getirildi. Ardından Katar ve Cezayir'de üniversitelerde hocalık yaptı. Cezayir'de yakın dostu Yusuf Karadavi ve Ramazan el-Buti onun hoca arkadaşları olacaklardır. Hayatının sonlarında da Kahire'deki Uluslararası İslam Düşüncesi Enstitüsü Bilimsel Konseyi başkanlığını devraldı.

1970 yılından itibaren İslam dünyasının her tarafında davet ve irşat faaliyetlerine katıldığından, bu arada neşriyatla mesajını herkese ulaştırmaya da gayret ettiği için dolayı son derece haklı bir şöhrete erişti. Aksiyoner kişiliği ve daveti öncelikle nedeniyle farklı ülkelerdeki araştırma merkezlerine üye olarak alındı. Bunun yanında farklı ülkelerde kendisine uluslararası ödüller takdim edildi. Önemli kısmı farklı dillere çevrilmiş olan elli küsur kitabı İslam daveti, siyaset ve ekonomi, geleneksel İslami ilimler başlıklarında toplanabilir. Özellikle Kur'an ve sünnete bakışımızın nasıl olması gerektiğine dair olanları tüm dünyada büyük yankı uyandırmıştır. 1996 yılında Riyad'daki bir toplantı sırasında vefat etti ve Mescid-i Nebevi yanındaki Baki Kabristanı'na defnedildi.

Ümmeti dert edinen davetçi

Birinci Cihan Savaşının dünyaya dayattığı yıkımı İslam dünyasının da ağır hissettiği bir dönemde dünyaya gelen Gazali'de Müslümanların dertleriyle dertlenme ve bunlara çözüm üretme hususunda büyük bir iştihak oluşmuştu. Bu süreçte Hasan el-Benna onu çok etkileyecektir. Hatta şöyle denebilir: O, Abdulkadir Udeh, Seyyid Kutub, Mustafa es-Sibai gibi insanlar Benna'nın sosyal adalet öğretisinin etkisi altında hayata bakışlarını şekillendirmişlerdir. Müslüman coğrafyaların Batı karşısındaki geri kalmışlığı, artan Batı hayranlığı ve taklitçiliği onu İslam çerçevesinde -özellikle Mısır'da- bir

ıslah programı oluşturmaya itmiştir. Hayatının sonuna kadar hep bu uğurda çabalamıştır. Bu çabasını ortaya koyarken Batı taklitçiliğinin her zaman karşısında durmuş, 1922 yılına kadar fiilen süren sonrasında da gölgesi devam etmiş İngiltere sömürgeciliğine daima tavır almış, Afganistan'ın Rus işgaline uğraması ile Bosna Hersek'teki Müslümanların durumları yanında Arap-İsrail sorunu hususunda her fırsatta konuşup yazmış, Filistin davasına da kayıtsız şartsız sahip çıkmıştır. Nitekim Yahudilerin Mescid-i Aksa'yı yıkma planları hususunda şunu demiştir: "Caminin yıkılması bir Filistin meselesi değil, Kur'ani bir davadır. Yahudiler dinî bir inançla hareket ederken Müslümanlar dinî bir inançla hareket etmemektedir. Müslümanlara düşen görev bunu bir inanç savaşı olarak görüp buna göre davranmalarıdır."

Kendi değerlerimize yönlendirmesi

İslam dünyasının sorunlar yumağında bunalım geçirdiği geçen asırda onun belki de en büyük çabası, yozlaşma karşısında çözüm üretmeye gayret etmesidir. Çünkü o İslami değerlerden uzaklaşmayı, Müslüman bilginlerin çağa uygun çözümler üretmemesini, siyasi çalkantıları, menfaatin ve şahsi çıkarların ön plana geçmesini ve tüm bunların yanında aşırı ırkçı yaklaşımları Müslüman coğrafyaların en büyük problemi olarak görmekteydi. Bunun yanında mücadele etmesi gereken bir şey daha var-

dı. O da Batıdan ve Sovyetler tarafından gelen sosyalist ve komünist ideolojiler. O, İslam dünyasını etkileyen bu akımları Müslümanların değerleri için en büyük tehlike olarak görmüş ve kurtuluşu kendi öz değerlerimizde aramamız gerektiğini savunmaya koyulmuştu.

Kur'an'ı hayatın merkezine koymak

Gazali, İslam'ın başa koyduğu tevhit anlayışının, insanın her türlü varlığa kulluktan soyutlandığı ve Allah'ın rızasının merkeze alındığı bir sistem olduğunu söylerdi. Dinî hayatın inşasında Kur'an ve hadisler ile akıl arasında bir denge kurulması gerektiğini düşündüğünden öncelikli olarak Kur'an'ın her şeyin önünde yer alması icap ettiğini belirtirdi. Kur'an kıssalarından toplumun eğitimi ve ahlaki değerlerin kazandırılması noktasında istifade edilmesi gerektiğini, gayba ve ölüm sonrası dirilme, ahirete yönelik haberlerle de insanın istikamet üzere, ahlaklı bir yaşam sürmesine katkı sağlandığını hatırlatırdı. Tüm bunların yanında o, camilerin sadece namaz eda edilen mekânlar olmakla kalmayıp Müslümanların değerlerini koruyup birbirlerine aktardıkları kültür havzalarına dönüşmesini arzuları. Dolayısıyla onun için cami hayatın merkezidir, Müslümanların değerlerini kazandıkları bir eğitim yuvasıdır. Bu nedenle her an bir faaliyet içinde olması gerekir.

Sünneti baş tacı etmek

Çağımız Müslümanlarına sünnetin ne ifade ettiğini açıklarken ortaya koyduğu yaklaşım

harikadır: “Kur’an’ın korunması sünnetin de korunmasını içine alır. Sünnet Kur’an’ın açıklayıcısı, güvenilir bekçisidir; keyfî yorumlara tabi tutulmasını önler. Sünnetin ortadan kalkması demek ondan boşalacak yerin sünnetin tam zıddı olan bidatle doldurulması demektir. Şayet sünnet reddedilebilir olsaydı bizler için Allah Resulü’nde güzel örnek olduğunun bildirilmesi abes olurdu ki Yüce Allah bundan münezzehdir. Kaldı ki Allah kitabında pek çok ayette peygamberine uyulmasını ve onun hükümlerinin kabul edilmesini emretmektedir.”

Bunun yanında sahih olmayan bazı rivayetlerin Müslümanların algılarında yanlış izler bıraktığını bu nedenle sahih sünnete dönmek gerektiğini dile getiren Gazali, geleneksel bilgiye ve tarihsel mirasımıza son derece önem vermiştir. Bunu da şöyle dile getirmiştir: “Benim amacım sünneti kendisine katılmış fazlalıklardan temizlemektir. Yine benim gayem, cumartesi günü ilim tahsiline başlayan, pazar günü ilim öğretmeye koyulan, pazartesi günü üstat kesilen, salı günü ise büyük imamlara meydan okuyarak ‘onlar insandı biz de insanız’ diyen iddiacılarıdan İslam kültürünü korumaktır!”

Rivayet mirasını çok önemseyen ve onun asli hâlini korumak gerektiğini dile getiren Gazali bir başka ifadesinde de şöyle der: “Kaynağının duruluğunu bulandıran yabancı ve zararlı maddelerin kültürel mirasımızdan ayıklanması büyük bir ilmî çabayı gerektirmektedir. İslam’ın ele aldığı mesele ve hükümlerde ifade ettiği hak

ve yakîn o zaman daha iyi anlaşılacaktır.”

Çağın sorunlarına çağa uygun çözüm üretebilmek

Müslümanların yaşadığı bölgelere gidip oralarda karşılaştıkları sorunları bizzat gördüğünden dolayı içtihat kapısının açılmasını ve çağdaş sorunlara çağa uygun çözümler üretilmesi gerektiğini vurgulayan Gazali, günümüz Müslümanlarının sorunlarından birinin metot değil anlama sorunu olduğunu her vesileyle dile getirmiştir. Çünkü Müslümanların bilgi kaynakları tarih boyunca korunmuş ve bunların hayata geçirilmesi noktasında farklı metotlar uygulanmış ve tarihî mirasımız bugüne kadar gelmiştir. Bunların içerisinde elbette elenmesi ve düzenlenmesi gerekenler bulunmaktadır ama esas sorun bu mirasın anlaşılması meselesidir. Müslümanların zayıf kaldıkları alan budur ve bu nedenle binlerce sorun önlerine yığılmış olan İslam dünyası günümüz Müslümanlarını rahatlatacak fetvalar vermekte zorlanmaktadır. İslam dünyasındaki kadının durumu da bu bağlamda ele alınması gereken meselelerden biridir.

Konu çerçevesinde onun günümüz Müslümanlarına en büyük tavsiyelerinden birisi de enerjilerini kendilerine pek faydası olmayan teferruat konularına harcamamalarıdır. Kaldı ki bu meseleler önceki dönemlerde zaten tartışılmıştır. Sürekli aynı konuları gündem yaparak enerjimizi sarf etmemiz ümmetin yürüyüşüne katkı sağlamamakta, tam tersine engel

olmaktadır. Bu nedenle de “Şüphe abdesti bozar mı? Ahirette Allah’ı görmek mümkün mü? İmamın kiraati cemaat için yeterli olur mu?” gibi konuları tekrar tekrar tartışmanın emperyalizmin bizlere hazırladığı tuzaklara düşmek olduğunu belirtir. Müslüman dünyanın Batı karşısında geride kalmış olmasının nedenleri üzerine de çok kafa yoran Gazali, bizdeki fakirlik ve züht edebiyatının bunda etkili olduğunu belirtmiştir. Hatta fakirliği savunmanın daha büyük günahlardan olduğunu söylemiştir. Kaldı ki Peygamberimiz zamanında zengin sahabilerin İslam’a pek çok faydalı hizmetleri olmuştur.

İslam daveti önündeki engeller

Gazali, günümüzde bazı insanların İslam’ı kılıç dini olarak takdim etmelerine ve savaş üzerinden konuşmalarına şiddetle karşı çıkar. Oysa daveti iyi yapabilmek için önce Resulüllah’ı iyi tanımak gerekir. Onun davet yönetiminin birinci maddesi ise tebliğdi. Bunun yanında birtakım dindar geçinen insanların çeşitli konularda yaptıkları yanlış yorumlarla dinin önündeki en büyük engeli oluşturduklarından şikâyet eder. Kalbe inmeyen dindarlardan da dertlidir: “Günümüz Müslümanları şekilsel Müslümanlık hastalığına yakalanmış durumda. Müslümanlıkları öze inmiyor. Oysa din, merasim ve törenlere dönüştüğünde değerini yitirir. Çünkü din her şeyden önce yaşayan bir kalp, uyanık bir vicdan ve temiz bir yaşamdır.” ■

AFETLERDE MANEVİ DESTEK

6 Şubat 2023 tarihi, hafızalarımıza “asrın felaketi” olarak kazındı. Kahramanmaraş merkezli yaklaşık 11 ilimizi direkt, birçok ilimizi de dolaylı olarak etkileyen bu deprem, sadece bu illeri değil ülkemizle birlikte tüm dünyayı etkiledi. Acının, üzüntünün, dehşetin, korkunun, hayal kırıklığının içinden geçtiğimiz şu günlerde tutunabileceğimiz bir dayanak arıyoruz. Üzgünüz, “Neden bunlar bizim başımıza geldi?”, “Neden böyle oldu?”, “Neden bu kadar masum insan hayatını kaybetti?”, “Neden...?” vb. onlarca soru dolaşüyor zihnimizde. Kafamız karışık, zihnimiz travma karşısında donakalarak kendisini koruma evresinde. “Şimdi ne olacak?” sesleri yankılanıyor her birimizin ruhunda. Peki, şimdi ne olacak?

Deprem esnasında ve deprem sonrasında yaşanan ve yaşanacak olaylar birçok insanımızda travmalar, kayıplar, matemler ve belirsizlikler meydana getirmektedir.

Bu travmatik durumda olan birey, aile ve toplumlara yönelik yapılacak elbette birçok sorumluluk bulunmaktadır. Bu sorumluluklar hem devletin hem sivil toplumun hem de bireysel olarak hepimizin el birliği ile üstesinden gelmesi gereken sorumluluklardır.

Asrın felaketini yaşadığımız şu günlerde, birey, aile ve toplumların en temel ihtiyaçları sırasıyla fiziksel, psikolojik, sosyal ve manevi ihtiyaçları olacaktır. Bu ihtiyaçların giderilmesi noktasında da fiziksel destek, psikolojik destek, sosyal destek ve manevi destek her bireyin temel ihtiyacı olan sıra-

ya göre bütüncül bir yaklaşımla verilmelidir. Bu kapsamda depremzedelerin birincil ihtiyaçları (yeme içme, giyim, barınma, sağlık, güvende hissetme vb.) karşılandıktan sonra psikososyal desteğe ihtiyaçları vardır. Bu anlamda verilecek hizmetler öncesi depremzedelerin yas süreçlerini yaşamaları gerekir. Duyguları çok tazeyken psikoterapi almaları mümkün değildir ve hatalı bir mesleki müdahale olur. Dolayısıyla onlara sunulacak hizmetler mesleki müdahale tarzında değil daha çok onları anlama, hissiyatlarını dinleme, onlarla doğal ortamda sohbet atmosferi oluşturma daha çok önem arz edecektir. Bu süreç atlatıldıktan sonra psikolojik müdahaleler devreye girmelidir. Daha sonra da ruhsal/manevi ihtiyaçları belirlenmeli ve manevi destek verilmelidir.

Kriz durumlarında maneviyat; insanın yaşamına anlam katan, zorlu durumlarla başa çıkma becerisine katkı sağlayan unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Maneviyat; bireylere anlam ve amaç veren yol gösterici bir ilke, insanı dünya ile ilişkilendiren inancı ve bilinci arasında bir bağlantı olarak açıklanmıştır. Maneviyat; bireyi güçlendiren, hayatına anlam katan her şeydir. Bireyi destekleyen, güç veren, hayatını “anamlı kılan” her şey onun maneviyatıdır.

Depremzede birey ve ailelere ve onlara destek olmak için sahada bulunan kişilere yönelik hizmet verecek manevi destek uzmanlarının (MDU) dikkat etmesi gereken önemli hususları şöyle sıralamak mümkündür:

1. Öncelikle depremzedelerle iyi bir ilişki kurulmalıdır. MDU, kendisini tanıtarak destekleyici bir uzman olarak kendisinin yanında olduğunu beden dili ile belli etmelidir. “Merhametli mevcudiyet” kavramı ile açıklanan bu durum, bireyin sadece varlığı ile sessizce yanında oturarak dahi dezavantajlı konumda olan bireyin yanında olmasıdır. Bu açıdan depremdeninin “uzmanın kendisi için orada olduğunu” ve bunu içtenlikle yaptığını bilmesi, verilecek tüm desteklerden önceliklidir.

2. MDU, manevi destek sunarken her birey, aile veya grubun özelliğine, ihtiyacına göre hizmeti planlamalıdır. Manevi destek her bireye aynı şekilde verilmemelidir. Çünkü her birey, aile veya grubun “biricikliği” önemlidir. Her birinin yaşadığı olaylar ve olaylara bakış açıları da farklıdır. Her birinin kayıplarının, yaşadığı travmaların birbirinden farklı olması, onlara farklı manevi desteğin verilmesini gerektirir.

3. MDU, manevi destek hizmeti vermeden önce bireyin öncelikli ihtiyaçlarını değerlendirmek durumundadır. Öncelikle en temel insani ihtiyaçları olan; gıda, barınma, güvenlik, giyim vb. ihtiyaçları giderilmeden bireye manevi destek verilmemelidir. Bu alanlarda tespit edilen ihtiyaçların giderilmesi için gerekli birimlere yönlendirilmeli ve bu anlamda kendilerine destek olunmalıdır. Daha sonra psikolojik, sosyal ve manevi ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar ortaya konmalıdır.

4. Manevi destek uzmanları tarafından depremdede birey, kendisinin deprem anı, süreci ve sonrasında yaşadığı duygu ve düşünceleri empatik ve aktif bir şekilde anlaşıldığı hissettirilerek dinlenmelidir. Sabırla, sükûnetle ve metanetle bireyler son kelimelerine kadar dinlenmelidir. Depremzedenin anlattıklarına uygun geribildirimler verilerek iletişim güçlendirilebilir. Onları dinlemeden yapılan konuşmalar veya eylemler sağlıklı bir netice

vermeyecektir. Empatik dinleme, bireyin anlattığı konuları dinlerken tepkisiz kalmak yerine başıyla onaylayarak, örneğin kayıplarını dinlerken ona uygun bir yüz ifadesini sergileyerek mümkündür. Nötr, duygusuz bir yüz ifadesiyle depremdeleri dinlemek, herhangi bir psikolojik/manevi destek sağlamayacaktır.

5. Depremzedenin duygularını paylaşırken ağlamasına imkân verilmeli, gerekirse uzman da onun duygusuna ortak olmalı ve beraberce samimi bir atmosferde o da ağlayabilmelidir. Depremzedenin manevi duygularını ifade etmesine de izin verilmelidir.

6. Uzmanlar, depremdede ile görüşürken onun yaşadığı olayların ne kadar büyük olduğunu anladığını hissetmeli ve bunu belirtmelidir. Depremzede birey, anlaşıldığını hissetmelidir.

7. Yukarıda belirtilen hususlar yerine getirilip bir “güven atmosferi” oluşturulduktan sonra manevi destek verilmelidir.

Bunun için öncelikli şart, güven atmosferinden sonra depremzedenin bir talebi olması durumunda bu desteğin verilmesidir.

8. Depremzedeye vaaz üslubu ile yaklaşılmamalıdır. Ben dili yerine “biz” dilini kullanmalı, az konuşup çok dinlemeli, akıl vermemeye dikkat edilmeli ve depremzedenin talep etmediği telkinlerde bulunulmamalıdır.

9. Manevi destek uzmanları, depremzede ile konuşurken kesinlikle eleştirel bir dille konuşmamalıdır. Yaraların taze olduğu bu süreçte eleştirel bir dil kullanımı, daha büyük yaraların açılmasına sebebiyet verebilir. Depremzede bu süreçte öfkeli, suçlayıcı bir dil

Fotoğraf: AA

kullanabilir. Agresif, olumsuz tutum ve davranışları da olabilir. Uzmana bağırabilir, uygun olmayan sözcükler kullanabilir. Depremzedenin bu tutumu kişisel algılanmamalı ve yaşadığı travmatik sürecin bir tezahürü olduğu bilinmelidir. Bu aşamada depremzedenin duygularını ifade etmesine ve bu şekilde rahatlamasına imkân sağlamak önemlidir.

10. Depremzedelerle çalışırken kendilerine rahatlama/gevşeme teknikleri, örneğin nefes egzersizleri, diyafram nefesi, vb. öğretilir. Nefes egzersizi ile mağdur bireylerin psikolojik ve fiziksel olarak rahatlaması sağlanacaktır.

11. Destek uzmanları sahada çalışırken direkt olarak depremzedelerle ve onların yaşadığı acı süreçlerle karşı karşıya kaldıklarından, ikincil travma yaşayabilirler. Bu nedenle sahaya gitmeden önce uzmanların mutlaka psikolojik sağlamlıklarını gözden geçirmeleri önemlidir. Kendilerinin baş etme mekanizmaları ve psikolojik sağlamlıkları zayıf iken başkalarına destek olmaları elbette mümkün olmayacaktır. Bu açıdan bu süreçte destek uzmanlarının, manevi destek alanında uzmanlardan süpervizyon almaları önemlidir.

12. Manevi destek uzmanı, depremzedelere acıma duygusu ile değil şefkat ve merhametle yaklaşmalıdır. Bunu yaparken de profesyonelliği elden bırakmamalıdır. Neticede meslek elemanı da insan olması hasebiyle ikincil travmaya maruz kalabilir. Bunun için profesyonelce meseleyle yaklaşmalıdır.

13. Manevi destek uzmanı, afetzedelerin dinî inançlarının farkında olmalı ve buna saygı göstermelidir. Bununla birlikte depremzedeler, manevi/dinî ritüellerden bahsediyorlarsa, dua etmek istiyorlarsa bunları uygulama konusunda desteklenmelidir. Yakınlarını kaybeden Müslüman afetzedelere yönelik onların “şehadet rütbesi” ile onurlandırıldıkları müjdesini verebilir.

14. Manevi destek uzmanları, belirsizlik atmosferinde bulunan depremzedelere yönelik olarak ümit, sabır, metanet ve tevekkül noktasında destekler sunmalıdır.

**Maneviyat;
bireylere anlam
ve amaç veren
yol gösterici
bir ilke, insanı
dünya ile
ilişkilendiren
inancı ve bilinci
arasında bir
bağlantı olarak
açıklanmıştır.
Maneviyat;
bireyi
güçlendiren,
hayatına anlam
katan her
şeydir. Bireyi
destekleyen, güç
veren, hayatını
“anamlı kılan”
her şey onun
maneviyatıdır.**

15. Dinî sosyalleşme anlamında manevi destek sunulmalıdır.

16. Afetzedelerin dinî veya manevi inançlarının gereğini yerine getirme noktasında kendilerine destek olunmalı, istenildiğinde beraberce dinî/manevi söylemlerde bulunma (dua etme, istiğfar vb.) ve Kur’an-ı Kerim okuma veya ibadetleri yerine getirme noktasında kendilerine destek sunulmalıdır.

17. Dinî içerikli kıssalar, manevi içerikli hikâyeler, uzmanlar tarafından okunarak manevi bibliyoterapi tekniği ile afetzedelerin güçlenmesi sağlanabilir.

18. Özellikle travmanın yaşandığı şu günlerde kelami tartışmalara kesinlikle girilmemeli, depremzede tarafından buna yönelik sorular sorulmadığı müddetçe bu konular açılmamalıdır. Yukarıda ifade edilen “her bireyi kendi özelinde değerlendirmek” ve ona göre manevi desteği sunmak prensibi unutulmamalıdır. Uzman, cevabını bilmediği soruları geçiştirmek yerine doğru cevabı araştırarak bireye yanıt vermelidir.

19. Son olarak manevi destek uzmanı, alanda kendisini etkin, yetkin ve olaylara profesyonelce yaklaşabilme noktasında da donanımlı görüyorsa müdahale sürecine girmelidir. Aksi takdirde fayda yerine zarar verme endişesi olacağından, belki bulunduğu yerden, sahaya inmeden yapabileceği çalışmalara odaklanması depremzedelere daha fazla fayda sağlayacaktır. ■

EN ACI GÖREV

Gülnihal BORA

Bitlis Müftü Yardımcısı

6 Şubat sabahı çok şiddetli bir sarsıntıyla uyandık. “Allah’ım, bu deprem nerede oluyordu böyle? Bitlis bile bu kadar sallandıysa merkez üssünde ne olmuştur? Ya Rabbi, yardım et!” cümleleri dökülüyordu dilimizden. Kısa bir süre sonra depremin Kahramanmaraş merkezli ve çok büyük olduğunu öğrenmiştik. Sadece dua edebiliyorduk: “Allah’ım, sen yardım et! Allah’ım, sen koru kardeşlerimizi.” Sonra haberlerden öğrendiğimiz kadarıyla durumun vahametini gördükçe yüreğimiz yandıkça yandı. O gün, gün boyunca eşime yalvardım: “Ne olur biz

de gidelim, bir taş da biz kaldıralım, bir şeyler yapalım, ne olur!” Ama Bitlis’te neredeyse 3 metre kar vardı, yollar kapalıydı. Eşim, arabayı çıkarmamızın imkânı yok, demişti. Deli divane gibi dolanıyordum. “Allah’ım, kardeşlerim için ne yapabilirim, bana bir yol göster.” diyordum. Kısa süre sonra il müftümüz mesaj attı. Diyanet İşleri Başkanlığımızdan talimat gelmişti. Her il, onar kişiden oluşan en az on ekip oluşturarak deprem bölgelerine gidecekti. Bitlis İl Müftülüğü Kahramanmaraş’a görevlendirilmişti. O kadar sevinmiştim ki gitme imkânımın doğmasına...

Hemen müftü beyi telefonla aradım, “Hocam, ben de gitmek istiyorum.” dedim.

Hızlı bir şekilde ekibimizi oluşturduk. İmamlarımız, din hizmetleri uzmanlarımız, Kur’an kursu öğreticilerimiz... Allah onlardan razı olsun, hemen yetiştiler imdada. Ancak bir sorun vardı. Müftülüğümüzün aracı 3 metre karın arasından nasıl çıkarılacak? Belediyeden kepçe istedik. Saatler süren uğraşlar sonunda yola çıkabilmiştik. Yola çıkacağımızı duyan dostlar hemen seferber olmuşlar, battaniyeler, kışlıklar vs. ellerini doldurup gelmişlerdi. Kefenlerimizi de alıp aracı

öyle bir doldurmuştuk ki ayağımızı koyacak yer bulamıyorduk. Bu şekilde yola çıktık ama Bitlis merkezi henüz geçmiştik ki yol tıkanı. Meğer çığ düşmüş, araçlar yolda kalmış ve biz de saatlerce yolda beklemek zorunda kalmıştık. Bu şartlarda salı günü akşam, yani depremin ikinci günü Kahramanmaraş'a varabildik.

Bize gelen talimata göre ilk önce Kapıçam Mezarlığı'na gittik. Oraya varır varmaz bize verilen önlükleri giydik, eldivenlerimizi ve maskelerimizi taktık. Ömründe bir kere bile ölü görmemiş olan, hatta televizyonda bile bakamayan ben, şimdi belki yüzlerce cenaze yıkayacaktım. Ama yolda giderken zihnimi sürekli hazırlamaya çalışmışım, her türlü şeye hazırım, her türlü şarta hazırım, diye... Ve ilk cenazeler gelmeye başlamıştı. Cesetleri hiç incitmemeye çalışarak dualar ederek tek tek kefenliyor, sonra cenaze namazlarını kılarak defin işlemlerini gerçekleştiriyorduk. Bir taraftan da soğuktan tir tir titriyorduk. Ama "üşüyorum" derken de utanıyordum bir taraftan. Enkaz altında ve dışarıda binlerce insan, soğukta beklerken benim ne haddimeydi "üşüyorum" demek! Normalde en dayanamadığım şey üşümektir oysa... O gün dışarıda bekleyen kardeşlerimi düşündükçe utandım kendimden, "Birkaç gün dayanacaksın Gülnihal, her şarta katlanacaksın." deyip durdum sonra kendime.

İlk gittiğimiz gün, gece elektrikler olmadığı için defin işlerinin zorlaşmasından ve yeni cenazelerin de gelmemiş olma-

sından dolayı geceleyin şehrin merkezine gitmeye karar vermiştik. Şehir tamamen ölü şehir olmuştu. Binalar yerle bir olmuş, insanlar enkazların karşısında buz kesen soğukta, ateş yakıp grup grup olmuş, sırtlarında battaniyeyle yakınlarını bekliyordu. Aracımızdan inince hemen onların yanına gittik. Hangi grubun yanına gitssek her birinde ayrı bir hikâye, ayrı bir acı vardı. Kimisi şoktaydı henüz, kimi gözleri yaşlı kimi feryat figan... Bize yaşadıklarını anlatıyorlardı. Nasıl enkazdan çıktıklarını, o anki o büyük korkularını... Ağlayan bir hanımın yanına gittiğimizde enkazın altında evlatları olduğunu öğrendik. Aslında Kars'ta oturuyormuş, annesinin evine geldiği gün deprem olmuş. Annesiyle kendisi kurtulmuş ama iki genç yavrusu enkaz altında kalmıştı. O an kendimi düşündüm, benim de o yaşlarda iki evladım vardı, onun yerinde ben de olabilirdim. Öyle derinden içim sızladı ki...

Allah'ım, ne korkunç bir gündü öyle. Her taraf harabe, her taraf virane, buz kesen bir hava, zifiri karanlık... İnsanların çaresizliği ve benim onlar için hiçbir şey yapamayışımın hissettirdiği derin çaresizlik... Sadece onlara, "Sizin için ne yapabilirim, ne olur söyleyin, elimden ne gelir?" diyebiliyordum. Onların verdiği cevapla daha çok yıkılıyordum: "Yavrularım kurtulsun, yeter.", "Annemi kurtarın, başka bir şey istemem." Başka bir enkazın yanında bekleyenlere gittiğimizde yeğenini bekleyen bir hanımla karşılaştık: "Yeğenim çıkacak, ben biliyorum çıkacak." diye sağa sola

koşturup duruyordu. Bu arada yanımızda getirdiğimiz kışkıklardan veriyorduk onlara ama o güzel yürekli insanlar sadece kendilerine yetecek kadarını alıp "Başkalarına da götürün ne olur, onların da ihtiyacı var." diyorlardı. Ah benim güzel ülkenin güzel insanları.

O gece sabaha kadar ulaşabildiğimiz gruplara gidip ihtiyaçlarını sorduk. Onları teselli etmek istiyordum ama kelime bulamıyordum. Hayatımda hiç bu kadar çaresiz hissetmemiştim kendimi. Ne konuşacağımı, ne söyleyeceğimi bilmiyordum. Kelimeler boğazıma düğümleniyordu. Hâlbuki sohbet ettiğimde, hocam ne güzel anlatıyorsunuz, derlerdi. Orada dillerim tutulmuştu resmen. Bir teyze cenaze yıkamak için geldiğimizi öğrenince, "Kızım ne olur anlat, nasıl yıkıyorsunuz ölüleri, benim de evlatlarım enkaz altında, belki onlar için de gerekecek, bilmek istiyorum." demişti. Yine boğazıma bir yumru oturdu.

Sabah namazı yaklaşmıştı. Su yok, elektrik yok, tuvalet yok, kapalı alanlara girilemiyor, yer hâlâ her dakika sallanmaya devam ediyordu. Ne yapalım mecburen teyemmüm alarak buz gibi kaldırımların üstünde namazlarımızı kıldık. Aracımızda bir iki saat dinlendikten sonra Kahramanmaraş İl Müftülüğüne gittik. Gördüğümüz manzara tam bir dehşetti. Aman Allah'ım! Kahramanmaraş'ın en merkezî, en işlek yeri tamamen yerle bir olmuştu. Sabah olunca işin vahameti, felaketin büyüklüğü çok daha net görülüyordu. Enkaz yığınlarını dolaşırken istif

hâline gelmiş katların arasından uçuşan perdeler dikkatimi çekmişti. Dışarıya fırlayan eşyalar. Kim bilir ne özenle döşenmişti, halılar koltuklara, perdeler odalara uygun olsun diye kim bilir ne kadar ince düşünülmüştü. Ama şimdi hepsi birbirine girmiş ve her şey virane olmuştu. Yıkılan evine acı acı bakan bir kadın, “Bu evi daha yeni almıştım, yeni taşınmıştım. Hayallerimdeki gibi dayayıp döşemiştım, hatta şömine bile yaptırmıştım. Canlı çiçeklerle donatmıştım. Tek hayalim vardı Haziran’a kadar evin borcunu bitirmekti.” diyordu. Bir polis memurunun, enkazdan ölü kardeşini çıkarırken, “Herkesin hayatına, malına zarar gelmesin diye koşturdum da sana yetişemedim kardeşim!” deyişi... Yine bir enkazın yanına gittiğimizde ahşap bir çeyiz sandığı hiç hasar almamıştı. Belli ki sağlam yapılmıştı. Sandığın başında bir anne ve bir delikanlı gözyaşları içinde sandıktan çıkardıkları albümün sayfalarını çeviriyor, her sayfada gözyaşları katbekat artıyordu. Enkaz alanlarında kaşıklar, tavalar, akşamdan kalan yemekler saçılmıştı yerlere. Bütün hayatlar, bütün hikâyeler birbirine girmiş, üst üste yığılmıştı.

Arama kurtarma ekiplerine yardım eden, elleri kanaya kanaya enkazı eşmeye çalışsan insanlara şahit oluyorduk. Bekleyen ailelerin yanına gitmeye devam ettik. En azından onların yanında olduğumuzu, yalnız olmadığımızı söylemek istiyorduk. Kardeşlerini bekleyen bir teyzeye konuşmaya çalıştım. “Yavrum, bu Allah’tan geldi, ne yapalım başımız gözümüz üstüne.” demişti. Yine başka bir teyzem, “Allah böyle takdir etmiş yavrum, verirken

Fotoğraf: AA

iyiydi de alırken mi kötü?” di-yordu. Ya Rabbi, bu ne güzel bir teslimiyet, ne büyük bir meta-net! Yine Maraş’ın güzel insanı-na hayran oluyordum. Bu arada kurtarma ekipleri hummalı bir şekilde çalışmalara devam edi-yordu. Enkazın altından bir ses duymaya çalışıyorlardı. En ufak bir ses duyduklarında, “Susun susun! İçeriden ses geldi.” diye bağıyorlardı ve o anda sanki bütün dünya susuyordu. Beni en çok etkileyen hadiselerden biriydi o anlar.

Sonra TDV Kadın Kolları gru-bunda bir mesaj görmüştüm, “Avşar KYK yurdunda acilen yemek yapacak kadınlara ih-tiyaç var.” deniliyordu. Hemen aracımızı oraya sürdük. Ekibi-mizdeki kadın hocalarımızla birlikte mutfağa girdik. Çuval-larla önümüze yığılan soğanla-rı, patatesleri soyup doğruyorduk. Yüzlerce binlerce ekmek dilimliydik. Yurda sığınmış, bize yardıma gelen bir diyetis-yen hanım ekmekleri dilimler-ken şöyle demişti: “Yıllarca in-sanlara yemeyin dediğim şeyle meşgulüm, deprem günü bir lokma ekmeğe muhtaç oldum ve şimdi tonlarca ekmek dilim-liyorum, insanlar yesin diye.” Dev kazanlarla çorba pişiriliyor, depremedelere dağıtımaya çıkarılıyordu. Ekibimizdeki erkekler de dağıtım işine başlamıştı. Bir yandan yurda sığınan depreme-zede kardeşlerimize yemek yapılıyor, bir taraftan da enkaz alanlarındaki insanlara aralık-sız çorba yapılıp dağıtılıyordu. Türkiye’nin en ünlü aşçıları da oraya gelmiş, yemekler en gü-zel şekilde pişsin diye talimat yağırdıyordu. Diğer taraftan da yurdun deposuna Türkiye’nin

her tarafından akın akın gelen yardım tırları boşaltılıyor, acil adreslere dağıtım yapıılıyor-du. Bizim din görevlilerimiz de Gençlik ve Spor Bakanlığı ekip-leri de hummalı bir şekilde yar-dım kolilerini insanlara ulaştırı-yordu. Müthiş bir organizasyon, karınca gibi oradan oraya koş-turan insanlar, Türkiye’nin her yerinden destek için gelip kar-deşleri için çırpınan insanlar... Herkes elinden gelenin fazla-sını yapmak istiyordu. Ayrıca devletimizin varlığını her yerde hissediyordum. Bir yandan ara-ma kurtarma çalışmaları de-vam ediyor, bir yandan büyük alanlarda AFAD çadırları kuru-luyordu. Evleri yıkılsa da canları yansa da bizim güzel insanları-mız da “Allah, devletimize zeval vermesin.” diyorlardı.

Din görevlilerimizle birlikte ora-da, neredeyse yapmadığımız hiçbir şey kalmamıştı. Kâh cenaze kefenliyorduk kâh çuval-lar dolusu soğan soyuyorduk, kâh bulaşık yıkıyorduk yardım kolisi dağıtım, insanlara manevi reh-berlik yapmaya da çalışıyorduk, meydanlara gidip çorba ikram ediyorduk. Birkaç dakika boş kalsak, “Biz buraya oturmaya mı geldik?” diye vicdan azabı duyuyorduk. Kısacası devleti-mizin her birimi, her ekibi, der-nekler, STK’lar, herkes, o insan-lar için canhıraş çalışıyordu. Ve bir kez daha anladım ki bizim insanımız böyle dönemlerde gerçekten kenetlenmesini çok iyi biliyor. Bizim insanımız çok yardımsever.

Bu arada yurda enkazdan yeni çıkarılmış Suriyeli bir genç kız getirilmişti. Sekiz kişilik bütün ailesi ölmüş tek kendisi kalmış-tı. Manevi desteğe çok ihtiyacı

var, denilince hemen gittim. En-kaz altında çok yıpranmış olacak ki hiç sesi çıkmıyordu. Sessizce, sadece “Suriye’de savaştan kaçmıştık burada depreme ya-kalandık ve bütün ailem gitti.” diyebilmişti. Ne diyebilirdim ki!

Kahramanmaraş’ta bulundu-ğum birkaç günlük sürede, ha-yatım boyunca izleri silinme-yecek şeylere tanıklık ettim. Cenaze alanına kızını getiren annenin, “Şeymam! Yavrurum, sen çok azimliydin, niye çıka-madın oradan?” diye feryatları zihnimden silinir mi bilmem. Yıkılmış toz duman olmuş evi-nin karşısında oturmuş öylece evini izleyen genç kızın gözle-rindeki acıyı nasıl unutabilirim ki! İlk günlerde yakınlarının canlı çıkmasına sevinen in-sanların, umutlar tükendikçe cesedinin bulunduğu sevin-melerini nasıl unutabilirim?

Yine bir teyzem, “İyi ki geldiniz, bizi de unutturmamış Mevlam” demişti. “Gelişiniz umudumuzu artırdı...” “Sizin için ne yapabili-rim?” diye sorduğum bir başka-sı da “Burada olmanız, yanımız-da olmanız yeter.” demişti.

Umut olabildik mi bilmiyorum ama oradan döndüm ve hâlâ onlar için elimden hiçbir şey gelmemiş gibi bir hissiyatla ha-yata devam ediyorum.

Bir teyzem dua ve hatim iste-mişti. Onun emaneti başımız gözümüz üstüne... Onlar için duayı düşürmeyelim dilimiz-den, hatimler okuyalım. Rab-bim, kardeşlerimizin acısını dindirsin, onların yar ve yardımcısı olsun, üzerlerine rahmetini indirsin. Rabbim, bizleri onlara kanat eylesin ve böyle bir acıyı bir daha yaşatmasın... (Âmin.) ■

HADİSLERLE ÇOCUK

Fatma KAYA |

Dünyanın en güzel nimetlerinden birisi, Yüce Rabbinizin anne babalara emaneti olan çocuklardır. İnsanın sahip olduğu bütün nimetlere karşı sorumlulukları olduğu gibi çocuklara karşı da sorumlulukları vardır.

Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları arasında yerini alan *Hadislerle Çocuk* adlı eser, *Hadislerle İslam* külliyatındaki çocuklarla ilgili hadisler derlenerek oluşturulmuştur.

Eserde çocukların doğumundan itibaren anne babanın dikkat etmesi gereken hususlar değişik başlıklar altında işleniyor. “Bir Bebeğin İlk Hediyeleri” başlığı altında Peygamber Efendimizin (s.a.s.), yeni doğan bir bebeğe ilk hediyesinin hurma olduğu belirtiliyor. Zira Sevgili Peygamberimiz, bir hadis-i şeriflerinde isim konusuna dikkat çekerek “Muhakkak ki siz, kıyamet günü isimlerinizle ve babalarınızın isimleriyle çağrılacaksınız. O hâlde (çocuklarınıza) güzel isimler koyun.” buyurmaktadır. Ayrıca torunlarına Hz. Ali’nin Harb yani savaş manasında isim koymasını engelleyerek, iyilik ve güzellik anlamında Hasan ve Hüseyin isimlerini vermesiyle çocuklara anlamı güzel olan isimlerin verilmesi gerektiğini bilhassa kendisi uygulayarak göstermiştir.

Diğer önemli başlık da “Çocuk Hakları: Küçüklerin de Hakları Vardır” bölümü. Burada ise öncelikle anne babaların çocukların sahibi olmadığı, emanetçisi olduğu aktarılıyor. Allah Resulü’nün, “Çocuğunun senin üzerinde hakkı var!” buyurarak sahabeyi bu hususta uyardığı görülmektedir. Anne karnından itibaren çocuğun giydirilip doyurulması, sadece annesinden değil babasından da sevgi ve şefkat görerek büyümesi, büyüklerinden hayır dua alması, çocuklara geleceğin yetişkini gözüyle bakılması, hayata dâhil olması ve büyüklerinin takibinde sosyal hayata karışması bu haklar içerisinde görülmektedir.

“Çocuk Terbiyesi” başlığı altında, çocuğu yedirip içirip giydirmek dışında onun yetiştirilmesi, hayata kazandırılması gibi konulara da yer veriliyor. Burada özellikle çocuğun fitratında var olan İslam esasına göre şekillendirilmesi, o fitratın gerektirdiği dinî ve ahlaki sorumluluğa sahip bir birey olması için çaba gösterilmesi gereğine işaret ediliyor.

“Yetim: Toplumun En Hassas Emaneti” başlığında ise yetimin gözetilmesi, hakkının korunması ve yetiştirilmesi, detaylı bir şekilde ele alınırken yetimliğin yadırganmaması, bilakis rahmet olarak algılanması gerektiği de hadisler ışığında konu ediliyor.

Sevgili Peygamberimizin çocuklarla ilgili önemli hususlara temas ettiği görülen bu eseri, okurlarımızın istifadesine sunuyoruz. İyi okumalar. ■

DİN HİZMETİNE ADANMIŞ ÖMÜRLER

frekanslar

4A (HD)

FREKANS: 12.380

POL: DİKEY (V)

SEMBOL: 27.500

FEC: 3/4

HD YAYIN

4A (SD)

FREKANS: 12.422

POL: YATAY (H)

SEMBOL: 30.000

FEC: 3/4

SD YAYIN

Salı

13.00

DIYANET TV

Digirurk - 68. kanal

6.w.lli - 49. kanal

104. kanal

555. kanal

133. kanal

diyanettv

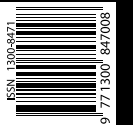
diyanettv

diyanettv

diyanettv

“Onlar, başlarına bir musibet gelince,
'Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aitiz ve şüphesiz
O'na döneceğiz.' derler.”

(Bakara, 2/156.)

FİYATI 25,00 ₺